

BOND VAN WAPENBROEDERS

HANDBOEK TENUE, CEREMONIEEL EN EXERCITIE

Dit handboek bevat richtlijnen voor de individuele Wapenbroeder en de organisatiedelen van de Bond van Wapenbroeders.

Samengesteld door: De Werkgroep Tenue, Ceremonieel en Exercitie onder leiding van de heer E. Jacobsz.

INHOUDSOPGAVE

		Bladzijde
Lijst van opgaven van wijzigingen/ aanvullingen		
Inhoudsopgave		1
Inleiding		i
DEEL A	TENUE	
Hoofdstuk I	HET BONDSTENUE	A-I-1
1.	Algemeen	A-I-1
2.	Samenstelling van het bondstenuue	A-I-1
Hoofdstuk II	DECORATIES, ONDERSCHEIDINGSTEKENS, DRAAGSPELDEN, KOORDEN EN NAAM- PLAATJE	A-II-1
1.	Algemeen	A-II-1
2.	Decoraties	A-II-1
3.	Onderscheidingstekens	A-II-2
4.	Draagspelden	A-II-3
5.	Koorden	A-II-4
6.	Naamplaatje	A-II-5

Bijlage A	Limitatieve opsomming en volgorde van de Nederlandse en internationale/ multinationale decoraties die door leden van de krijgsmacht mogen worden gedragen	A-A-1
Bijlage B	Wijze van dragen van de decoraties	A-B-1
Bijlage C	Mouwemblemen die op de blazer van het bondstenuue gedragen mogen worden	A-C-1
Bijlage D	Adressen voor het bestellen van het bondstenuue en de daarbij behorende artikelen	A-D-1
DEEL B	<u>CEREMONIEEL</u>	
Hoofdstuk I	ALGEMEEN	B-I-1
1.	Algemeen	B-I-1
2.	Uitgangspunten	B-I-1
3.	Afwijkingen	B-I-2
Hoofdstuk II	BIJZONDERE BEPALINGEN	B-II-1
1.	Bepalingen ten aanzien van het Koninklijk Huis	B-II-1
2.	Overige bepalingen	B-II-2
Hoofdstuk III	VLAGGEN	B-III-1
1.	Algemeen	B-III-1
2.	De maten van de vlag en vlaggenstok	B-III-1
3.	De Oranje Wimpel	B-III-1
4.	Wijze van vlaggen	B-III-2
5.	Het gebruik van de vlag	B-III-2
6.	Vaste data/ gelegenheden voor het vlaggen	B-III-2

7.	Het vouwen van de vlag	B-III-3
8.	Het hijsen van de vlag	B-III-3
9.	Halfstok vlaggen	B-III-3
10.	Het opstellen van meer dan één vlag	B-III-4
11.	Overige bijzonderheden	B-III-5
	Wijze van vlaggen	B-III-7
	Opstellen van verschillende vlaggen (1)	B-III-8
	Opstellen van verschillende vlaggen (2)	B-III-9
Hoofdstuk IV	HET VAANDEL VAN DE BOND VAN WAPENBROEDERS	B-IV-1
1.	Het vaandel en de vaandelstok	B-IV-1
2.	Meevoeren van het vaandel	B-IV-1
3.	Draagwijze van het vaandel	B-IV-1
4.	Ontplooid vaandel	B-IV-2
5.	De groet met het vaandel	B-IV-2
6.	De vaandelwacht	B-IV-2
7.	Commando's	B-IV-3
8.	De verrichtingen met het vaandel	B-IV-3
9.	Opstellen van meerdere vaandelwachten	B-IV-3
10.	Deelnemen van het vaandel aan evenementen in kerken	B-IV-4
11.	De vervanging van het vaandel	B-IV-4

12.	Het innemen van het vaandel	B-IV-5
13.	Cravattes	B-IV-5
Hoofdstuk V	DE BANIER VAN EEN AFDELING EN IDENTITEITSGROEP VAN DE BOND VAN WAPENBROEDERS	B-V-1
1.	Algemeen	B-V-1
2.	De banier en banierstok	B-V-1
3.	Meevoeren van de banier	B-V-1
4.	De groet met de banier	B-V-1
5.	De banierwacht	B-V-1
6.	Commando's	B-V-2
7.	Uitreiking / vervanging en het innemen van een banier	B-V-2
Hoofdstuk VI	DE EREGROET	B-VI-1
1.	Algemeen	B-VI-1
2.	De Eregroet door een individuele Wapenbroeder	B-VI-1
3.	De Eregroet door een detachement/ afdeling Wapenbroeders	B-VI-1
4.	Begin en einde van de Eregroet	B-VI-2
Hoofdstuk VII	DE EREWACHT	B-VII-1
1.	Algemeen	B-VII-1
2.	Inzet van de Erewacht	B-VII-1
3.	Samenstelling Erewacht	B-VII-1
4.	Opstelling Erewacht	B-VII-1

5.	Uitvoering ceremonieel en eerbewijzen	B-VII-2
6.	Doen inrukken / afmars van de Erewacht	B-VII-4
Hoofdstuk VIII	DE EREAFZETTING	B-VIII-1
1.	Algemeen	B-VIII-1
2.	Instructies voor een te leveren afzetting	B-VIII-1
3.	Eerbewijzen	B-VIII-1
Hoofdstuk IX	DE PARADE	B-IX-1
1.	Algemeen	B-IX-1
2.	De parade-instructie	B-IX-2
3.	Aantreden en opstellen	B-IX-2
4.	Aankomst parade-inspecteur	B-IX-3
5.	De ceremoniële inspectie	B-IX-5
6.	Uitzonderingsbepalingen	B-IX-7
Hoofdstuk X	HET DEFILÉ	B-X-1
1.	Algemeen	B-X-1
2.	De opstelling rond het podium	B-X-1
3.	Het defilé te voet	B-X-2
4.	Een gecombineerd defilé	B-X-3
Hoofdstuk XI	DE VLAGGENPARADE	B-XI-1
1.	Het hijsen van de vlag	B-XI-1
2.	Het neerhalen van de vlag	B-XI-1

3.	De (buitengewone) vlaggenparade	B-XI-2
Hoofdstuk XII	DE BAN	B-XII-1
1.	Algemeen	B-XII-1
2.	Uitvoering	B-XII-1
3.	Bijzonderheden	B-XII-2
Hoofdstuk XIII	HET UITREIKEN VAN ONDERSCHEIDINGEN	B-XIII-1
1.	Algemeen	B-XIII-1
2.	Koninklijke onderscheidingen	B-XIII-1
3.	Door de Minister van Defensie toegekende onderscheidingen	B-XIII-1
4.	Door het Bondsbestuur toegekende onderscheidingen	B-XIII-2
5.	Uitreiking voor het front van een eenheid/ detachement Wapenbroeders	B-XIII-2
6.	Uitreiking van een onderscheiding zonder aangetreden eenheden/ detachementen	B-XIII-3
7.	De medal-parade	B-XIII-4
8.	Uitreiking van een onderscheiding in bijzondere gevallen	B-XIII-6
Hoofdstuk XIV	HERDENKINGEN	B-XIV-1
1.	Algemeen	B-XIV-1
2.	De Nationale Herdenking	B-XIV-1
3.	Herdenkingen bij de krijgsmacht en de Bond van Wapenbroeders	B-XIV-1

4.	Programma van een herdenking	B-XIV-2
5.	Overige bijzonderheden	B-XIV-3
Hoofdstuk XV	CEREMONIEEL IN VERBAND MET OVERLIJDEN	B-XV-1
1.	Overlijden van een lid van het Koninklijk Huis	B-XV-1
2.	Bij het overlijden van een Wapenbroeder	B-XV-1
3.	De dodenwacht	B-XV-1
4.	De lijkkest	B-XV-3
5.	De begrafenis met bondseer	B-XV-3
6.	De crematie met bondseer	B-XV-6
7.	Overige bijzonderheden	B-XV-7
Bijlage A	Omschrijving van het vaandel van de Bond van Wapenbroeders	B-A-1
Bijlage B	Omschrijving van een banier van een afdeling van de Bond van Wapenbroeders	B-B-1
Bijlage C	Omschrijving van een banier van een identiteitsgroep van de Bond van Wapenbroeders	B-C-1
Bijlage D	Ceremonieel met het vaandel, zoals omschreven voor de krijgsmacht in DP 20-10	B-D-1
Bijlage E	Instructie voor het organiseren van grote evenementen	B-E-1
Bijlage F	Opstelling van de troep	B-F-1
	Opstelling bij militair ceremonieel	B-F-2
Bijlage G	Muzikaal eerbetoon	B-G-1

Bijlage H	Wetenswaardigheden	B-H-1
DEEL C	<u>EXERCITIE</u>	
Hoofdstuk I	ALGEMEEN	C-I-1
1.	Algemeen	C-I-1
2.	Commando's en aanwijzingen	C-I-1
3.	De commandant	C-I-2
4.	Tenue	C-I-2
5.	Inspectie	C-I-2
6.	Tempo en uitvoering van de verrichtingen	C-I-2
Hoofdstuk II	EXERCITIE VAN DE WAPENBROEDER	C-II-1
1.	Basishoudingen	C-II-1
2.	Present melden	C-II-3
3.	Wendingen op de plaats	C-II-4
4.	De groet	C-II-5
5.	De eregroet	C-II-6
6.	Melden/ afmelden	C-II-7
7.	Pas(sen) achterwaarts	C-II-7
8.	Verkorte pas(sen) voorwaarts	C-II-7
9.	Pas(sen) zijwaarts	C-II-8
10.	Inrukken	C-II-8

Hoofdstuk III	EXERCITIE IN GROEPS-/ DETACHEMENTS- VERBAND	C-III-1
1.	Aantreden	C-III-1
2.	Naar rechts richten wanneer is aangetreden op één gelid	C-III-4
3.	Naar rechts richten wanneer is aangetreden op meerdere gelederen	C-III-6
4.	Passen	C-III-8
5.	Marcheren in gewone pas	C-III-8
6.	Rust tijdens marcheren in gewone pas	C-III-9
7.	Veranderen van richting	C-III-10
8.	Markeren van de pas	C-III-10
9.	Wendingen tijdens het marcheren in gewone pas	C-III-11
10.	Uit- en intreden	C-III-12
11.	Openen en sluiten	C-III-12
12.	Hoofd rechts tijdens defilé	C-III-14
13.	Hoofd rechts tijdens inspecties	C-III-14
14.	Pas veranderen	C-III-15
Hoofdstuk IV	EXERCITIE VAN DE VAANDELWACHT VAN DE BOND	C-IV-1
1.	Algemeen	C-IV-1
2.	Aantreden , in- en uittreden van de vaandeldrager	C-IV-1
3.	Tenue van de vaandelwacht	C-IV-2
4.	Commando's	C-IV-2

5.	Verrichtingen met het vaandel	C-IV-2
6.	Richten van de vaandelwacht	C-IV-5
7.	Veranderen van richting	C-IV-6
8.	De groet met het vaandel	C-IV-7
9.	Hoofd rechts tijdens defilé	C-IV-8
10.	Hoofd rechts tijdens inspecties	C-IV-8
Hoofdstuk V	EXERCITIE VAN DE BANIERWACHTEN VAN DE BOND	C-V-1
1.	Algemeen	C-V-1
2.	Aantreden , in- en uittreden van de banierdrager	C-V-1
3.	Tenue van de banierwacht	C-V-1
4.	Commando's	C-V-1
5.	Verrichtingen met de banier	C-V-1
6.	Richten van de banierwacht	C-V-1
7.	Veranderen van richting	C-V-2
8.	De groet met de banier	C-V-2
9.	Hoofd rechts tijdens defilé	C-V-2
10.	Hoofd rechts tijdens inspecties	C-V-2

INLEIDING

1. Algemeen

Het **HANDBOEK TENUE, CEREMONIEEL EN EXERCITIE** beoogt geen voorschrift te zijn, dat aan alle leden van de Bond van Wapenbroeders dwingende regels voorschrijft. Zo is het niet verplicht om het Bondstenue aan te schaffen; wel wordt het bezit van het Bondstenue sterk aangemoedigd.

Indien men herkenbaar als lid van de Bond van Wapenbroeders in het openbaar optreedt, wordt wel verwacht dat de in dit handboek opgenomen regels in acht worden genomen.

2. Status van dit Handboek

Voor de leden, die de Bond van Wapenbroeders bij officiële gelegenheden formeel vertegenwoordigen (bijvoorbeeld bij erewachten of deputaties bij herdenkingen), schrijft dit handboek wel dwingende regels voor. Hier gaat het immers om het “*visitekaartje*” dat de Bond van Wapenbroeders afgeeft.

3. Regelgeving

De in dit handboek opgenomen regels zijn, voor wat betreft het CEREMONIEEL, de EXERCITIE en het VAANDEL van de Bond/ BANIEREN van de afdelingen en identiteitsgroepen, gebaseerd op de volgende Defensie Publicaties:

DP 20 – 10: Ceremonieel en Protocol.

DP 20 – 20: Krijgsmachtexercitie.

DP 20 – 30: Vaandels en Standaarden.

Voor wat betreft het bondstenue en de daarop gedragen mouwemblemen, decoraties, onderscheidingstekens, draagspelden, koorden en naamplaatje is voornamelijk rekening gehouden met VS 2 – 1593 (Voorschrift tenue en voor militairen van de KL), 7^e druk en het Handboek Onderscheidingen 2014.

4. Incidentele gevallen

Daar waar dit handboek in incidentele gevallen niet voorziet in de regelgeving zal het Algemeen Bestuur van de Bond van Wapenbroeders, zo nodig in nauw overleg met de besturen van afdelingen en identiteitsgroepen, regels uitvaardigen.

DEEL A: TENUE

Wapenbroeders die een nieuw bondstenuë aanschaffen wordt verzocht rekening te willen houden met de hier opgenomen richtlijnen.

Het is geenszins de bedoeling dat Wapenbroeders door de hier opgenomen richtlijnen gedwongen worden extra kosten te maken om hun (licht) afwijkende blazer/colbert en/of pantalon/rok onmiddellijk te vervangen door een blazer en/of pantalon/rok die aan de gegeven richtlijnen voldoe(t)n. In zo'n geval wordt u wel verzocht zich aan de overige richtlijnen te houden.

HOOFDSTUK I – HET BONDSTENUE

1. Algemeen

- a. De Bond van Wapenbroeders kent voor haar leden slechts één tenue, het bondstenue.
- b. Het aanschaffen van dit tenue is niet verplicht, maar wel gewenst.
- c. Daar waar leden de Bond naar buiten officieel vertegenwoordigen is het dragen van het bondstenue verplicht.
- d. Toevoegingen aan of het verfraaien van het bondstenue, anders dan in dit Handboek beschreven, zijn niet toegestaan.

2. Samenstelling van het bondstenue

Het bondstenue bestaat uit de volgende onderdelen:

- a. Een zwarte blazer met één rij van 2 mat zilverkleurige knopen en 2 kleine mat zilverkleurige knopen aan elke manchet. Links op de borstzak dient de badge met het bondsembleem te zijn aangebracht. Opgestikte zakken.
- b. Een middengrijze pantalon, zonder omslag. Dames kunnen, naar eigen keuze, een middengrijze pantalon of een middengrijze rok dragen.
- c. Een wit overhemd. Dames kunnen, indien zij dit wensen, een witte overhemdblouse dragen.
- d. Een zwarte stropdas met het bondsembleem.
- e. Zwarte schoenen met een gladde neus.
- f. Zwarte effen sokken.
- g. Een baret; (ex) militairen, die bij het Korps Rijdende Artillerie gediend hebben, mogen de kwartiermuts met kwast dragen, zoals omschreven in de daartoe geldende voorschriften.
 - (1) In het algemeen wordt de zwarte baret gedragen, voorzien van een leeuw op oranje ondergrond.
 - (2) In plaats van de leeuw op oranje ondergrond mag, voor wat betreft (ex) leden van de Koninklijke Landmacht, het regiments-/korps-embleem met de daarbij behorende ondergrond op de zwarte baret worden gedragen. Hoewel de zwarte baret de voorkeur verdient, mag de algemene baret Koninklijke Landmacht (mosgroen/ olijfgroen/ zandkleur) met het daarbij behorende regiments-/korps-embleem worden gedragen.

NB: Niet in actieve dienst zijnde personen, die in hun actieve diensttijd bij de Intendance hebben gediend, mogen naar keuze het oude embleem van de Intendance met donkerrode ondergrond of het nieuwe embleem van het Regiment Bevoorrading en Transport op gele ondergrond dragen. Dit geldt eveneens voor de Technische Dienst, de Geneeskundige Dienst en de Militaire Administratie.

- (3) De (ex) leden van de Koninklijke Marine, Koninklijke Luchtmacht en Koninklijke Marechaussee zijn gerechtigd de bij deze krijgsmachtdelen gebruikelijke baret met bijbehorend embleem op een organieke ondergrond te dragen en wel op de wijze zoals het bij deze krijgsmachtdelen gebruikelijk is.
- (4) Het dragen van de Groene (Korps Commandotroepen), Rode (Luchtmobiele Brigade en voormalige parachutisten), Blauwe (VN) en Steenrode (Multinational Force & Observers) baret, voorzien van het daarbij behorende embleem (met ondergrond), is voor de daartoe gerechtigden te allen tijde toegestaan.
- (5) De veters (touwtjes) dienen onder de baretrand te worden gestoken, terwijl de baretrand horizontaal op twee vingers afstand van de wenkbrauwen dient te zijn. Het embleem dient zich recht boven het linker oog te bevinden. Voor de (ex) leden van de Koninklijke Marine (vloot en mariniers) wordt de baret zodanig gedragen, dat het anker zich ongeveer ter hoogte van het linkeroog bevindt; de bol wordt iets naar rechts overgehaald (zie verzameling van verordeningen voor de Koninklijke Marine 1 VVKM 21 (herziene uitgave 1998) en het voorschrift betreffende de Uniformen voor de militairen der Zeemacht 1998).

h. Een mouwembleem.

- (1) Leden van de Bond van Wapenbroeders, die deel uitmaken van één van de Identiteitsgroepen, zijn gerechtigd het mouwembleem van de betreffende identiteitsgroep te dragen. Dit mouwembleem wordt op de rechtermouw gedragen en wel zodanig, dat het embleem zich midden op de mouw bevindt en de afstand tussen de bovenrand van het embleem en de inzet van de mouw 7 cm bedraagt. Het dragen van andere dan de eerder genoemde mouwemblemen is in principe niet toegestaan, tenzij het Algemeen Bestuur van de Bond bij hoge uitzondering instemt met een daartoe ingediend schriftelijk verzoek, voorzien van een deugdelijke en zwaarwegende motivatie. Het mouwembleem moet dan in ieder geval ook door actief dienende militairen op hun Dagelijks Tenue gedragen mogen worden. De mouwemblemen van de identiteitsgroepen en de eventuele overige mouwemblemen, die op de voorgeschreven wijze op de blazer gedragen mogen worden, zijn vermeld in bijlage C van Deel A van dit Handboek.

- (2) Mouwemblemen, die niet permanent op het bondstenuë gedragen mogen worden, worden op de daarvoor geldende gelegenheden – vaak regiments- of korpsevenementen – op een zwarte armllet aan de rechterzijde gedragen.

i. Handschoenen.

- (1) Afhankelijk van de weersomstandigheden, kunnen bij het bondstenuë zwarte lederen handschoenen worden gedragen. Ook is het mogelijk dat bij bepaalde gelegenheden het dragen van de zwarte handschoenen wordt aangegeven.
- (2) De leden van de Vaandelwacht en Banierwachten van de Bond dragen tijdens hun optreden te allen tijde witte stoffen handschoenen, met uitzondering van de vaandeldrager die witte lederen handschoenen met kappen draagt.
- (3) Wapenbroeders, belast met het leggen van een krans of bloemstuk, dragen hierbij witte stoffen handschoenen, indien de overige kransleggers of leggers van bloemstukken eveneens handschoenen dragen.

j. Regenkleding.

Indien de weersomstandigheden daartoe aanleiding geven, kan tijdens een officieel optreden (in detachementsverband) een donkerblauwe nylon regenjack bij het bondstenuë worden gedragen. De via de firma Soudant te Weert aan te schaffen donkerblauwe regenjack verdient, omwille van uniformiteit, de voorkeur. Deze regenjack, in combinatie met extra ondergoed tegen koude, biedt een zeer redelijke bescherming bij optreden in de winter.

NB: Bij extreem koud weer kan de commandant, bij wijze van uitzondering, het dragen van een (zo mogelijk) donkere winterjas toestaan.

HOOFDSTUK II – DECORATIES, ONDERSCHIEDINGSTEKENS, DRAAGSPELDEN, KOORDEN EN NAAMPLAATJE

1. Algemeen

- a. Op het bondstenuue mogen de in dit hoofdstuk nader omschreven decoraties, onderscheidingstekens, draagspelden, koorden en het naamplaatje worden gedragen.
- b. Andere dan de in dit hoofdstuk omschreven decoraties, onderscheidingstekens, draagspelden, koorden en type naamplaatje mogen in principe niet op het bondstenuue worden gedragen.

2. Decoraties

- a. Op het bondstenuue kunnen decoraties worden gedragen, die verleend zijn door of namens :
 - (1) Zijne Majesteit de Koning;
 - (2) De Minister van Defensie of één der andere ministeries;
 - (3) Een staatshoofd of regering van een bevriende natie;
 - (4) Het Algemeen Bestuur van de Bond van Wapenbroeders;
 - (5) Andere dan de door bovengenoemde personen of instanties toegekende decoraties, na toestemming van het Algemeen Bestuur van de Bond van Wapenbroeders.
- b. Een limitatieve opsomming van de Nederlandse en internationale/ multinationale decoraties, die door leden van de krijgsmacht in ieder geval mogen worden gedragen, en de daarbij in acht te nemen volgorde, is opgenomen in bijlage A van Deel A van dit Handboek. Deze decoraties mogen zonder meer op het bondstenuue worden gedragen.
- c. De volgende door de Bond van Wapenbroeders toegekende decoraties mogen op het bondstenuue worden gedragen:
 - (1) Het Bondskruis van Verdienste;
 - (2) De Bondsmedaille;
- d. Bij het dragen van Nederlandse (militaire en civiele) en internationale/ buitenlandse decoraties wordt in het algemeen de volgende volgorde in acht genomen:
 - (1) Nederlandse decoraties komen vóór internationale/ buitenlandse decoraties;
 - (2) Militaire decoraties komen vóór civiele decoraties, tenzij in de limitatieve opsomming (bijlage A) anders is aangegeven.

Voorbeeld: Als een Wapenbroeder in het bezit is van het Bondskruis van Verdienste, de Bondsmedaille, het CEAC-kruis (Frans) en het CEAC-kruis (Duits) is de volgorde van dragen: Bondskruis van Verdienste, Bondsmedaille, CEAC-kruis (Frans), CEAC-kruis (Duits).

e. Decoraties worden gedragen als:

- (1) Grootlint over de schouder en ordester op het tenue;
- (2) Halskruis, al dan niet met ordester op het tenue;
- (3) Modeldecoraties (in overeenstemming met de regels die bij de Nederlandse krijgsmacht van toepassing zijn, d.w.z. het kruis of de medaille op het lint) op de borst; (*)
- (4) Klein-modeldecoraties op de borst; (*)
- (5) Batons op de borst. (*)

De hier aangegeven draagwijzen zijn weergegeven in bijlage B bij Deel A van dit Handboek.

(*) De decoraties worden onmiddellijk boven de linkerborstzak gedragen, waarbij de modeldecoraties en klein-modeldecoraties gedeeltelijk over de borstzak hangen.

De aan de ex Koreastrijders toegekende Amerikaanse Unit Citations worden rechts ter hoogte van de batons gedragen.

f. Grootlint en ordester worden bij zeer speciale gelegenheden gedragen.

g. Halskruis en modeldecoraties worden gedragen bij :

- (1) Herdenkingen, vlaggenparades, commando-overdrachten, officiële recepties en uitreiking van onderscheidingen. Op de uitnodiging staat meestal vermeld of modeldecoraties gedragen dienen te worden.
- (2) Begrafenis/ crematie van een bondslid of (ex) militair;
- (3) Die gelegenheden, waarbij het Algemeen Bestuur van de Bond van Wapenbroeders het tenue heeft bepaald.

h. Klein-modeldecoraties kunnen worden gedragen bij feestelijke gelegenheden gedurende de avonduren.

i. Batons kunnen bij alle gelegenheden worden gedragen, waarbij de andere bovengenoemde draagwijzen niet zijn voorgeschreven.

3. Onderscheidingstekens

a. De onderscheidingstekens, die gedragen mogen worden, worden onderverdeeld in:

- (1) Waarderingsonderscheidingstekens;
- (2) Herinneringsonderscheidingstekens;
- (3) Bijzondere onderscheidingstekens;

b. Waarderingsonderscheidingstekens zijn:

- (1) Het Gouden Erekoord behorende bij de Bronzen Soldaat;
- (2) Het Ponceau-rode Erekoord.

Beide koorden worden over de linkerschouder gedragen.

- c. Herinneringsonderscheidingstekens zijn onderscheidingstekens, die militairen gerechtigd zijn te dragen nadat zij een bij de krijgsmacht nader omschreven onderdeel hebben verlaten. Als voorbeeld moge dienen:

- (1) Het embleem ex-commando;
- (2) Het embleem ex-Marva/ Milva/ Luva;
- (3) Het embleem ex-Luchtmobiele Brigade.

Deze herinneringsonderscheidingstekens worden aan de rechterzijde boven het naamplaatje gedragen.

- d. Bijzondere onderscheidingstekens zijn:

- (1) Het Draaginsigne Gewonden. Dit wordt aan de rechterzijde onder het naamplaatje ter hoogte van de linkerborstzak gedragen.
- (2) Het Amerikaanse "Combat Infantryman Badge". Dit wordt aan de linkerzijde boven de decoraties gedragen.
- (3) De verschillende wings (vlieger, waarnemer, parachutist, etc.). Deze worden aan de linkerzijde boven de decoraties en de onder (2) genoemde badge gedragen. (Ex) leden van de Koninklijke Marine (vloot en mariniers) mogen de wings direct rechts boven het naamplaatje dragen. De draagwijze aan de linkerzijde boven de decoraties wordt echter om uniformiteitsredenen aanbevolen.

4. **Draagspelden**

- a. De draagspelden worden onderverdeeld in :

- (1) Militaire herinneringsspelden;
- (2) Militaire vaardigheidsspelden;
- (3) Bondswaarderingspelden;
- (4) Herinneringsspelden gebeurtenissen Koninklijk Huis.

- b. Militaire herinneringsspelden zijn:

- (1) De demobilisatiespeld die uitgereikt werd na terugkeer uit het voormalige Nederlands-Indië;
- (2) Alle spelden ter herinnering aan bepaalde militaire operaties in welk verband dan ook;
- (3) Het Draaginsigne Veteranen;
- (4) Het Draaginsigne OVW;
- (5) Het Draaginsigne Binnenlandse Strijdkrachten;
- (6) Het Draaginsigne VOMI.

- c. Militaire vaardigheidsspelden zijn:

- (1) Sportvaardigheidsspelden, zoals MLV en ZMV spelden;
- (2) Brevetsspelden en overige vaardigheidsspelden (scherpschuttersspeld, etc).

- d. Bondswaarderingspelden zijn:
 - (1) De Draagspeld met Siersteen;
 - (2) De Speld voor Langdurig Lidmaatschap met cijfer.
- e. Herinneringspelden gebeurtenissen Koninklijk Huis zijn spelden, die uitgereikt zijn aan personen die bij een bepaalde gebeurtenis met betrekking tot een lid van het Koninklijk Huis aanwezig zijn geweest.
- f. Alle bovengenoemde herinneringspelden, met uitzondering van het Draaginsigne OVW, worden op de linkerrevers gedragen. Op de rechterrevers wordt gedragen het Draaginsigne OVW, het Draaginsigne Dutchbat III, het Demobilisatiespeldje of de door Prins Bernhard uitgereikte zilveren anjer ter gelegenheid van zijn 90ste verjaardag.
- g. Bondswaarderingspelden worden eveneens op de linkerrevers gedragen.
- h. Militaire vaardigheidsspelden worden aan de linkerkant onder de badge Bond van Wapenbroeders of rechts ter hoogte van de linkerborstzak onder het naamplaatje gedragen. Maximaal 2 vaardigheidsspelden aan elke zijde. Indien de Wapenbroeder meer dan 4 van deze spelden bezit, is aan hem/ haar de keuze welke spelden gedragen worden.
- i. De Wapenbroeder mag bij een officieel optreden niet meer dan 4 spelden op de revers dragen. Indien de Wapenbroeder meer dan 4 van deze soort spelden bezit, is aan hem/ haar de keuze welke spelden gedragen worden.

5. Koorden

- a. Een zwart en groen gevlochten commandonestel voor de leden van de Bond, die in actieve militaire dienst zijn, gerechtigd zijn de groene commandobaret te dragen en ingedeeld zijn bij het Korps Commandotroepen. Wordt over de linkerschouder gedragen in samenhang met de commandobaret.
- b. Het Invasiekoord van het Garderegiment Fuseliers Prinses Irene voor de leden van de Bond, die :
 - (1) dienst hebben gedaan bij de voormalige Prinses Irene Brigade;
 - (2) nog dienen bij het huidige Garderegiment Fuseliers Prinses Irene.
 Wordt over de linkerschouder gedragen.
- c. Het blauwe VN-koord voor de leden van de Bond, die bij 44 Painfbat dienen of destijds in Libanon hebben gediend. Wordt over de linkerschouder gedragen in samenhang met de blauwe baret.
- d. Koorden, die bij verleende (buitenlandse) onderscheidingen behoren, echter slechts na verkregen toestemming van het Algemeen Bestuur van de Bond van Wapenbroeders. De draagwijze is in overeenstemming met de daarvoor geldende richtlijnen.

NB: Aan de linkerzijde mogen maximaal 2 koord worden gedragen en aan de rechterzijde 1 koord.

6. Naamplaatje

- a. Elke Wapenbroeder draagt een bronskleurig kunststof naamplaatje met de Nederlandse driekleur in de linkerhoek, waarop zijn/ haar volledige achternaam in zwarte letters is vermeld. De letters van de naam zijn in hoofdletters uitgevoerd. De hoogte van de letters is 0,7 cm. De afmetingen van het naamplaatje zijn 8 x 2 cm, tenzij de lengte van de naam een grotere breedte rechtvaardigt. Het naamplaatje wordt rechts ter hoogte van de bovenrand van de linkerborstzak gedragen.

- b. Het naamplaatje, officieel gevoerd door de krijgsmacht delen, mag op de hierboven genoemde plaats worden gedragen. Omwille van uniformiteit verdient het bronskleurig naamplaatje de voorkeur.
7. Koorden, decoraties en onderscheidingen, die niet conform de in dit handboek omschreven richtlijnen zijn toegekend, mogen bij officiële gelegenheden niet worden gedragen, tenzij daarvoor toestemming is verleend door het Algemeen Bestuur van de Bond.

BIJLAGE A

LIMITATIEVE OPSOMMING EN VOLGORDE VAN DE NEDERLANDSE EN INTERNATIONALE/ MULTINATIONALE DECORATIES DIE DOOR LEDEN VAN DE KRIJGSMACHT MOGEN WORDEN GEDRAGEN

Indien een persoon de hem toegekende Koninklijke of ministeriële onderscheiding draagt, dan worden deze gedragen in de aangegeven volgorde, waarbij de onderscheiding met het laagste rangnummer wordt gedragen het dichtst bij het hart.

De volgorde waarin de onderscheidingen worden gedragen, luidt als volgt:

Rangnummer	Benaming onderscheiding	Graden/klassen/medailles
A. Ridderorden en vergelijkbare onderscheidingen		
1	Militaire Willems-Orde	1.1 Ridder Grootkruis (ridder der 1e klasse) 1.2 Commandeur (ridder der 2e klasse) 1.3 Ridder (ridder der 3e klasse) 1.4 Ridder (ridder der 4e klasse)
2	Kruis voor Moed en Trouw	geen
3	Eresabel	geen
4	Verzetskruis	geen
5	Erepenning voor Menslievend Hulpbetoon	in goud
6	Orde van de Nederlandse Leeuw	6.1 Ridder Grootkruis 6.2 Commandeur 6.3 Ridder
7	Orde van Oranje-Nassau	7.1 Ridder Grootkruis 7.2 Grootofficier 7.3 Commandeur 7.4 Officier 7.5 Ridder 7.6 Lid 7.7 Eremedaille, verbonden aan de Orde, in goud 7.8 Eremedaille, verbonden aan de Orde, in zilver 7.9 Eremedaille, verbonden aan de Orde, in brons
B. Huisorden		
8	Huisorde van de Gouden Leeuw van Nassau	Ridder
9	Huisorde van Oranje	
9a	Huisorde van Oranje	9a.1 Grootkruis 9a.2 Groot Erekrus (Commandeur) 9a.3 Erekrus (Officier)
9b	Kruis van Trouw en Verdienste van de Huisorde van Oranje	9b.1 in goud 9b.2 in zilver
9c.1	Eremedaille voor Voortvarendheid en Vernuft	geen
9c.2	Eremedaille voor Kunst en Wetenschap	geen
9d	Kroonorde	9d.1 Grootkruis (vroeger: Groot-Erekrus) 9d.2 Groot Erekrus met plaque (vroeger: Grootofficier) 9d.3 Groot Erekrus (vroeger: Commandeur) 9d.4 Erekrus met rozet (vroeger: Erekrus) 9d.5 Erekrus (vroeger: Ridder) 9d.6 Eremedaille in goud 9d.7 Eremedaille in zilver 9d.8 Eremedaille in brons

C. Overige onderscheidingen voor verdiensten en herinneringsonderscheidingen		onderscheidingen
10	De Eervolle Vermelding	geen
11	Bronzen Leeuw	geen
12	Verzetsster Oost-Azië	geen
13	Bronzen Kruis	geen
14	Kruis van Verdienste	geen
15	Vliegerkruis	geen
16	Erepenning voor Menslievend hulpbetoon	16.1 in zilver
		16.2 in brons
17	De Ruytermedaille	18.1 in goud
		18.2 in zilver
		18.3 in brons
18	Erepenning voor Verdiensten jegens Openbare Verzamelingen (Museummedaille)	19.1 in goud
		19.2 in zilver
		19.3 in brons
19	Onderscheidingsteken ter erkenning van uitstekende daden bij watersnood verricht (Watersnoodmedaille)	20.1 in zilver
		20.2 in brons
20	Medaille van het Rode Kruis (Regeringsmedaille)	
21	Erkentelijkheidsmedaille	22.1 In zilver
		22.2 In brons
22	Ereteken voor Verdienste	23.1. In goud
		23.1. In zilver
23	Ereteken voor Belangrijke Krijgsbedrijven (Expeditiëkruis)	geen
24	Lombokkruis	geen
25	Oorlogsherinneringskruis	geen
26	Verzetshedenkingskruis	geen
27	Ereteken voor Orde en Vrede	geen
28	Nieuw-Guinea Herinneringskruis	geen
29	Mobilisatie-Oorlogskruis	geen
30	Kruis voor Recht en Vrijheid	geen
31	Herinneringsmedaille VN-Vredesoperaties	geen
32	Herinneringsmedaille Multinationale Vredesoperaties	geen
33	Herinneringsmedaille Vredesoperaties	geen
34	Herinneringsmedaille voor Humanitaire Hulpverlening bij Rampen (vroeger genaamd: Herinneringsmedaille Rampenbrigade)	geen
35	Kosovo-medaille	geen
36	Onderscheidingsteken voor Langdurige Dienst als Officier (Officiërsdienstkruis)	geen
37	Onderscheidingsteken voor Langdurige en Trouwe Dienst (Trouwe Dienst Medaille)	36a. In goud
		36b. In zilver
		36c. In brons
38	Onderscheidingsteken voor trouwe dienst bij de Militaire (Marine) Kustwacht voor vrijwillig dienende militairen beneden de rang van officier	37a. In goud
		37b. In zilver
		37c. In brons
39	Onderscheidingsteken voor trouwe en langdurige dienst Nederlandse politie	geen
40	Vrijwilligersmedaille Openbare Orde en Veiligheid (vroeger genaamd: Vrijwilligersmedaille)	geen

41	Inhuldigingsmedaille 1898	geen
42	Huwelijksmedaille 1901	geen
43	Herinneringsmedaille 1926	geen
44	Herinneringsmedaille Erewacht 1933	geen
45	Huwelijksmedaille 1937	geen
46	Inhuldigingsmedaille 1948	geen
47	Herinneringsmedaille 1962	geen
48	Huwelijksmedaille 1966	geen
49	Inhuldigingsmedaille 1980	geen
50	Medaille bezoek aan de Nederlandse Antillen 1980	geen
51	Huwelijksmedaille 2002	geen
52	Inhuldigingsmedaille 2013	geen
53	Medaille bezoek Caribische Koninkrijksdelen	geen
54	Herinneringsmedaille Buitenlandse bezoeken	geen
55	Herinneringspenning van de Tweede Haagse Vredesconferentie in 1907	geen
56	Kruis voor marsvaardigheid (Vierdaagse medaille)	Geen
57	Elfstedenkruis (schaatstocht)	geen
58	Ereteken Meester-Scherpschutter (Koninklijke Marine)	geen
59	KNIL-onderscheidingen	geen
60	Vaardigheidsmedaille KNIL	geen
61	Schietprijsster	geen
62	Herdenkingspenning komst Ambonezen naar Nederland (Rietkerk-penning)	geen
63	Marinemedaille	geen
64	Landmachtmedaille	geen
65	Marechausseemedaille	geen
66	Luchtmachtmedaille	geen
67	Herinneringsmedaille Vrijwillige Politie 1948-1998	geen
D. Erkende (ridderlijke) orden		
68	Souvereine Militaire Orde van Malta	
69	Johanniter Orde in Nederland	
70	Ridderlijke Duitse Orde, Balije van Utrecht	
71	Orde van de Gouden Ark	66a. Commandeur
		66b. Officier
		66c. Ridder

In aanvulling op bovenstaande onderscheidingen kunnen achtereenvolgens worden gedragen:

E. Onderscheidingen van Nederlandse particuliere organisaties, zoals de medaille van het Carnegie Heldenfonds, Vaardigheidsmedaille NSF, Nationale Vijfkamp Kruis, Kruis van Bijzondere Verdiensten van de K.N.V. 'Onze Luchtmacht', Herinneringsmedaille Luchtbescherming 1940-1945, Kruis van Verdienste van het Nederlandse Rode Kruis, Medaille van Trouwe Dienst van het Nederlandse Rode Kruis, Herinneringskruis '39-40' Nederlandse Rode Kruis en het Herinneringskruis '40-45' Nederlandse Rode Kruis;

F. Onderscheidingen van internationale organisaties zoals de Verenigde Naties en de Europese Unie;

G. Buitenlandse onderscheidingen (in volgorde van de graden van hoog naar laag; bij meerdere onderscheidingen in dezelfde graad wordt de alfabetische volgorde van de Franse benamingen van de desbetreffende landen aangehouden; bij meerdere onderscheidingen in eenzelfde graad van een bepaald land wordt de in dat land gebruikelijke rangorde aangehouden..

WIJZE VAN DRAGEN VAN DE DECORATIES

1. Voorbeelden modeldecoraties

a. Modeldecoraties (enkelvoudig)

b. Modeldecoraties (enkelvoudig, VN/ NAVO/ Multinationaal)

c. Modeldecoraties (meerdere op één decoratiegesp)

2. Voorbeelden klein-modeldecoraties/ miniaturen

- a. Klein-modeldecoratie/ miniatuur (enkelvoudig)

- b. Klein-modeldecoraties/ miniaturen (meerdere op één decoratiegesp)

3. Voorbeelden batons

- a. Baton (enkelvoudig)

- b. Batons, in twee rijen

4. Voorbeeld halskruis en ordester

5. Voorbeeld grootlint met versiersel en ordester

BIJLAGE C

**MOUWEMBLEMEN DIE OP DE BLAZER VAN HET BONDSTENUE
GEDRAGEN MOGEN WORDEN**

1. **Identiteitsgroep Steenrode Baretten (ISB)**

2. **Identiteitsgroep Vredes machten (IVM)**

3. **Identiteitsgroep Nieuw-Guinea (ING)**

BIJLAGE D

**ADRESSEN VOOR HET BESTELLEN VAN HET BONDSTENUE EN DE
DAARBIJ BEHORENDE ARTIKELEN**

Voor nadere informatie dient u contact op te nemen met uw bestuur.

De besturen van de afdelingen, de besturen van de identiteitsgroepen en het bestuur van het Regionaal Coördinatie Team Wapenbroeders Zuidelijk Nederland zijn in het bezit van de betreffende informatie.

DEEL B : CEREMONIEEL

Richtlijnen en naslagdocument

HOOFDSTUK I - ALGEMEEN

1. Algemeen

- c. Bij het samenstellen van Deel B (CEREMONIEEL) van dit Handboek is gebruik gemaakt van de Defensie Publicatie (DP) 20 – 10 (Ceremonieel en Protocol). Daarnaast zijn zaken, die specifiek met de Bond van Wapenbroeders te maken hebben, hierin opgenomen.
- d. Het Deel B behelst ook protocollaire zaken waarmee de Wapenbroeders te maken kunnen krijgen.
- e. **Evenals Deel C (Exercitie) is Deel B bedoeld als richtlijn en naslagdocument bij allerlei ceremoniële en protocollaire aangelegenheden.**
- f. In verband met de leesbaarheid is gekozen voor de hij-vorm; het spreekt voor zich dat hiermee in voorkomend geval (ook) “zij” of “haar” wordt bedoeld, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven.
- g. In gevallen waarin Deel B niet voorziet, dient in de geest hiervan te worden gehandeld, daarbij rekening houdend met plaatselijke gebruiken en bijzondere omstandigheden.

2. Uitgangspunten

- a. Een stijlvolle en éénduidige presentatie staat bij iedere plechtigheid voorop. Zowel genodigden als gasten, maar ook de eigen deelnemers, moeten een plechtigheid ervaren als een stijlvol, waardig en correct optreden.
- b. De plechtigheid moet begrijpelijk en duidelijk zijn voor alle aanwezigen. Wanneer de ceremonie niet verstoord wordt kan, indien noodzakelijk, uitleg omtrent het protocol worden gegeven door een spreker.
- c. Genodigden dienen zoveel mogelijk begeleid te worden en direct voorafgaande aan een ceremonie op de hoogte te worden gesteld van het verloop. Tijdens een plechtigheid dient zoveel mogelijk begeleiding aanwezig te zijn om zorg te dragen dat (ook bij burgergenodigden) het ceremonieel wordt toegepast.
- d. De bij ceremoniële activiteiten ingedeelde Wapenbroeders dragen het bondstenue. Wapenbroeders die ook lid zijn van een gelijkgestemde organisatie (bijvoorbeeld VOKS, COM, AVOM, VOMI) kunnen de bij deze organisaties gebruikelijke tenueën dragen. Indien bij het bondstenue een hoofddekseel wordt gedragen, dient dit bij de andere eerder bedoelde tenueën eveneens te geschieden.
- e. Tijdens een ceremonie dient het aantal toespraken beperkt te worden tot de bij de ceremonie betrokken autoriteiten, en kort en kernachtig te zijn. Na vertrek van de parade-inspecteur kan zo nodig het woord aan anderen worden verleend.

- f. Applaus tijdens de uitvoering van ceremonieel is ongepast, evenals het dragen van een zonnebril zonder medische noodzaak en het meezingen van het “WILHELMUS”, indien in bondstenuue, tijdens het brengen van de eregroet.

3. Afwijkingen

- a. Afwijkingen zijn in principe niet toegestaan, tenzij de situatie ter plaatse een juiste uitvoering in de weg staat of specifieke wensen van de organiserende autoriteiten en/ of familieleden (bijvoorbeeld bij een begrafenis/ crematie van een Wapenbroeder) kleine modificaties vergen.
- b. In het buitenland of bij plechtigheden die door buitenlandse autoriteiten in Nederland worden georganiseerd, kunnen de bepalingen van dit Deel B zonnodig worden aangepast aan de gewoonten van het land waarin men zich bevindt of de buitenlandse organiserende autoriteit in Nederland.

HOOFDSTUK II – BIJZONDERE BEPALINGEN

1. Bepalingen ten aanzien van het Koninklijk Huis

a. Algemeen

- (1) Een lid van het Koninklijk Huis ontvangt, ongeacht de door hem beklede militaire rang of functie, steeds de eerbewijzen die zijn voorgeschreven voor leden van het Koninklijk Huis. De Wapenbroeder die een lid van het Koninklijk Huis vergezelt, brengt geen eerbewijzen behalve in voorkomend geval de Eregroet.
- (2) Een vertegenwoordiger van Zijne Majesteit de Koning of van een ander lid van het Koninklijk Huis ontvangt geen andere eerbewijzen dan die, welke aan militairen (of burgers) van zijn rang worden bewezen. Overigens geniet hij de voorrang, verschuldigd aan de vorstelijke persoon die hij vertegenwoordigt.

b. Aanspreekvormen

- (1) Koning Willem-Alexander wordt aangesproken met “Majesteit”.
- (2) Koningin Máxima wordt aangesproken met ‘Majesteit’.
- (3) Prinses Catharina-Amalia wordt aangesproken als Koninklijke Hoogheid en aangeschreven als Hare Koninklijke Hoogheid de Prinses van Oranje.
- (4) Met “Koninklijke Hoogheid” worden aangesproken:
 - (a) Prinses Beatrix;
 - (b) Prinses Alexia,
 - (c) Prinses Ariane,
 - (d) Prins Constantijn,
 - (e) Prinses Laurentien en
 - (f) Prinses Margriet.
- (5) Mr. Pieter van Vollenhoven wordt aangesproken met: “Meneer Van Vollenhoven”.

c. Opwachting

Wanneer een Wapenbroeder aan Z.M. de Koning of aan een ander lid van het Koninklijk Huis wordt voorgesteld of zijn opwachting maakt, wordt voor een kort moment de houding aangenomen. De militaire groet blijft achterwege (zie ook punt 2d – Het dragen van handschoenen).

2. Overige bepalingen

a. Plaats parade-inspecteur en paradedecommandant

Opgestelde eenheden/ detachementen worden altijd van links naar rechts ge-inspecteerd.

Bij een ceremoniële inspectie alsmede bij de inspectie van een erewacht loopt de parade-inspecteur altijd aan de kant van de te inspecteren Wapenbroeders en is de plaats van de paradedcommandant altijd rechts naast de parade-inspecteur; andere autoriteiten verplaatsen achter de parade-inspecteur en paradedcommandant. Een toegevoegd officieradjutant loopt twee passen links-achter de autoriteit aan wie hij is toegevoegd.

b. **Aanspreekvorm**

In het algemeen gelden de burgerlijke vormen van beleefdheid. De volgende richtlijnen dienen in acht genomen te worden:

- (1) Ministers, staatssecretarissen en ambassadeurs worden aangesproken met “Excellentie”, tenzij anders is bekendgemaakt.
- (2) Militairen, gekleed in uniform, worden met hun militaire rang aangesproken conform de regels bij het betreffende krijgsmachtdeel.

c. **Betreden van een oorlogsschip**

Alle Wapenbroeders die aan boord van een oorlogsschip komen, maken front naar de vlag en brengen de groet. De vlag bevindt zich aan de achterzijde van het schip.

d. **Het dragen van handschoenen**

Wanneer ingetreden Wapenbroeders handschoenen dragen, worden deze niet uitgetrokken indien de inspecterende autoriteit door het geven van een handdruk overgaat tot een persoonlijke begroeting van de Wapenbroeder, zelfs al heeft de autoriteit de handen ontbloot. Deze regel is eveneens van kracht indien een vorstelijk persoon overgaat tot het geven van een handdruk.

HOOFDSTUK III – VLAGGEN

1. Algemeen

- a. Onder de “Koninkrijksvlag” of “Nederlandse Vlag” (hierna ook te noemen: vlag) wordt verstaan de bij Koninklijk Besluit van 19 februari 1937, nummer 93, vastgestelde vlag voor het Koninkrijk der Nederlanden. De vlag is het symbool van de eenheid en onafhankelijkheid van het Koninkrijk. Daar waar de vlag wordt ontplooid, dient daartoe een ereplaats te worden ingeruimd.
- b. De vlag bestaat uit vlaggendoek van drie even hoge banen in de kleuren helder vermiljoen, wit en kobalt blauw. Langs één van de hoogtezijden is de vlag voorzien van een stevige, witte linnen band (de broeking) waardoor een korte vlaggenlijn loopt. De vlaggenlijn, aan de bovenzijde voorzien van een lus of musketon, wordt bevestigd (aangeslagen) aan de lange vlaggenlijn.
- c. Een vlag die slijtage vertoont, gescheurd is of in ernstige mate verkleurd is, dient te worden vervangen.
- d. Het bevestigen van de vlag gebeurt met een dubbele schootsteek.

2. De maten van de vlag en vlaggenstok

- a. De verhouding van de hoogte tot de lengte van de vlag bedraagt 2:3 (*). In gevallen waar een schuin tegen de gevel bevestigde vlaggenstok wordt gebruikt, verdient een vlag met een hoogte/ lengte verhouding van tenminste 2:3 of zelfs 1:1 de voorkeur. In gevallen waar een vlag wordt uitgestoken met de stok in horizontale richting, verdient het aanbeveling een verhouding in hoogte en lengte te kiezen van tenminste 3:5.

Noot: (*) Hoogte is de broeking;

Lengte: de afmeting langs de zijde haaks op de broeking;

Bij nationaal gebruik zijn de afmetingen: 1.50 x 2.25 meter;

Bij internationaal gebruik zijn de afmetingen:

Nederlandse vlag: 2.00 x 3.00 meter;

De overige vlaggen: 1.50 x 2.25 meter.

- b. De lengte van de vlaggenstok is zodanig, dat de vlag de grond niet raakt en niets of niemand hindert. Dat geldt ook ingeval de vlag halfstok is gehesen.
- c. De vlaggenstok is rond, wit van kleur en heeft een oranjekleurige knop (kloot). Indien de vlag is bevestigd aan een horizontaal geplaatste vlaggenstok, mag de afstand van de gestrekt hangende vlag tot de begane grond niet minder dan vier meter bedragen. De vlag mag nooit in aanraking komen met de grond.

3. De Oranje Wimpel

De wimpel is van oranjekleurig doek, even lang als of iets langer dan de diagonaal van de gehesen of uitgestoken vlag, variërend in breedte van 15 tot 30 cm, uitlopend in een zwaluwstaart. De bovenzijde van de wimpel is voorzien van een oranje broe-

king waardoor een horizontale, net uitstekende, stok wordt gestoken. Aan de uiteinden wordt een koord gestoken, zodanig dat bij het aanhechten van de wimpel aan de bovenkant van de vlag, de stok horizontaal hangt. De Oranje Wimpel wordt samen met de Nederlandse vlag uitgestoken op bepaalde verjaardagen van leden van het Koninklijk Huis en op Koningsdag.

4. Wijze van vlaggen

Op de volgende manieren kan worden gevlagd:

- a. Aan een verticale, schuinstaande of horizontaal geplaatste vlaggenstok.
- b. Zonder vlaggenstok, verticaal tegen een muur of wand; in dit geval moet de vlag geheel zijn uitgespreid – het rood aan de linkerzijde (*) en de broeking aan de bovenzijde.
- c. Zonder vlaggenstok, horizontaal tegen een muur of wand, geheel uitgespreid – de broeking aan de rechterzijde (*).

Noot: (*) Vanuit de toeschouwer gezien, met het gezicht naar de vlag toe.

Zie ook de schets op pagina B-III-6 van dit Hoofdstuk.

5. Het gebruik van de vlag

- a. De vlag behoort niet tussen zonsondergang en zonsopgang te worden gehesen of te blijven.
- b. Het 's nachts laten hangen van de vlag is slechts toegestaan, indien de vlag zodanig verlicht is dat de kleuren duidelijk te onderscheiden zijn.

6. Vaste data/ gelegenheden voor het vlaggen

- a. De vlag wordt uitgestoken op onderstaande data indien op die dagen evenementen van de Bond van Wapenbroeders plaatsvinden:
 - 27 april - Verjaardag Z.M. de Koning (1967) tevens Koningsdag (met wimpel).
 - 4 mei - Nationale dodenherdenking (halfstok vlaggen van 18.00 uur tot zonsondergang).
 - 5 mei - Nationale bevrijdingsdag.
 - 17 mei - Verjaardag H.M. de Koningin Máxima (1971) (met wimpel).
 - 15 augustus - Formeel einde Tweede Wereldoorlog.
 - 3e dinsdag in september - Opening van de Staten-Generaal (alleen in Den Haag)
 - 7 december - Verjaardag H.K.H. Prinses Catharina-Amalia (2003) (met wimpel)
 - 15 december - Koninkrijksdag.
- b. Het te volgen protocol bij het vlaggen tijdens éénmalige gebeurtenissen of gelegenheden (bijvoorbeeld geboorte, huwelijk, overlijden in de koninklijke familie) wordt steeds separaat door de Overheid afgekondigd.

7. Het vouwen van de vlag

- a. De vlag wordt als volgt gevouwen:
- (1) Twee vlaggendragers pakken de vlag vast in de lengterichting met één hand op de scheiding van rood en wit en met de andere hand aan het einde van blauw;
 - (2) De vlag wordt nu overlans dichtgevouwen zodanig, dat wit opgesloten wordt tussen rood en blauw;
 - (3) Met rood boven, wordt de vlag vervolgens tweemaal dubbelgeslagen zodanig, dat het blauw boven komt te liggen (lus en touw aan de broekingzijde bovenop).
- b. De vlag wordt zo mogelijk reeds binnen in een gebouw gevouwen.
- c. Het vouwen van de vlag tijdens een begrafenis / crematie, die de kist heeft bedekt, geschiedt als volgt:

- (1) De vlag wordt opgetild door de draagploeg en strak boven de kist gehouden.
- (2) De buitenste twee, die het rode gedeelte vasthebben, pakken de vlag met de buitenste hand bij de overgang rood naar wit.
- (3) Als dit gebeurd is, laat de rest rood los en pakt de vlak ook bij deze overgang vast om vervolgens in een vloeiende beweging de vlag over te brengen naar blauw.
- (4) Blauw neemt de vlag over en de personen die aan de kant van rood stonden, pakken de vlag weer onderaan vast en trekken hem strak.

- (5) De uitgangspositie is rood boven en blauw beneden.
- (6) De vlag wordt vanaf het hoofdeinde in een driehoek opgevouwen en steeds doorgegeven.
- (7) Personen die niets meer vasthouden nemen de houding aan.
- (8) De Commandant stopt het laatste stukje in de opening van de vlag en neemt hem dan over. Hierdoor is de bovenkant van de driehoek blauw.

8. Het hijsen van de vlag

- a. Drie Wapenbroeders worden ingedeeld voor het hijsen van de vlag, te weten:
 - (1) Een commandant;
 - (2) Twee vlaghijsers.
- b. Eén van de vlaghijsers draagt de opgevouwen vlag op de horizontaal gestrekte onderarmen; zijn bovenarmen blijven tegen het lichaam gedrukt.
- c. De commandant marcheert met de vlaghijsers naar de vlaggenstok, laat de vlaghijsers aldaar halt houden en stelt de vlaghijsers “OP DE PLAATS = RUST”.
- d. Het tijdstip voor het hijsen van de vlag wordt aangegeven door het signaal of het commando :”GEEFT = ACHT”, waarna de vlag wordt aangeslagen.
- e. Onmiddellijk hierna volgt het commando: “VLAG = HIJSEN”, waarna één der vlaghijsers de vlag langzaam optrekt terwijl de andere zorgdraagt dat de vlaggenlijn gespannen blijft.
- f. Zodra de vlag in top is gehesen, volgt het signaal : “DOORGAAN” of het commando: “VLAG = GEREED”, waarna de lijn wordt vastgemaakt en wordt afgemarcheerd.

9. Halfstok vlaggen

- a. Het halfstok hijsen van de vlag geschiedt altijd zonder wimpel.
- b. Alvorens de vlag halfstok te hijsen, wordt de vlag in top gehesen; vervolgens langzaam neergehaald totdat het midden van de vlag op de helft van de vlaggenmast is gekomen, waarna de vlaggenlijn wordt vastgemaakt.
- c. Bij het neerhalen van de halfstok gehesen vlag wordt deze eerst in top gehesen en vervolgens langzaam neergehaald.
- d. Indien halfstok zou moeten worden gevlagd op één van de data voor het vlaggen, wordt die dag niet halfstok gevlagd tenzij van Overheidswege anders wordt bepaald.
- e. De vlag wordt halfstok gehesen ten teken van rouw:
 - (1) bij het overlijden van een lid van het Koninklijk Huis, vanaf de dag van het bericht van overlijden tot en met de dag van de begrafenis, behalve op zondag;
 - (2) bij gelegenheid van een nationale herdenkingsdag overeenkomstig de door of namens de Overheid te stellen regels;
 - (3) bij gelegenheid van een officiële dodenherdenking;

- (4) bij het overlijden van voor de Bond van Wapenbroeders belangrijke personen, op verzoek van het Algemeen Bestuur van de Bond, en wel vanaf de dag van het bericht van overlijden tot en met de dag van de begrafenis/ crematie.
- f. Tijdens het halfstok hijsen en neerhalen van een halfstok gehesen vlag wordt geen ‘WILHELMUS’ gespeeld. De signalen “GEEFT = ACHT” (tijdstip aanvang vlag hijsen) en “DOORGAAN” (vlag gehesen/ neergehaald) kunnen desgewenst wel worden gespeeld.

10. **Het opstellen van meer dan één vlag**

- a. Wanneer twee vlaggen zijn ontplooid, is de plaats van de Nederlandse vlag rechts (voor de toeschouwer links).
- b. Bij het ontplooiën van drie vlaggen wordt de Nederlandse vlag in het midden geplaatst.
- c. In een groep vlaggen wordt de Nederlandse vlag in het midden en zomogelijk op het hoogste punt van de groep geplaatst.
- d. Wanneer de Nederlandse vlag en vlaggen van andere naties naast elkaar hangen, is de plaats van de Nederlandse vlag op de rechtervleugel (voor de toeschouwer links). De vlaggenstokken moeten even hoog reiken en de vlaggen dienen zoveel mogelijk van gelijke afmeting te zijn, doch nooit groter dan de Nederlandse vlag.
- e. De onderlinge rangorde van vlaggen van andere naties is afhankelijk van de eerste letter van de namen van de desbetreffende landen in de Franse taal. Bij vlaggen in NAVO-verband is de volgorde die van de eerste letter van de namen van de desbetreffende landen in de Engelse taal. De plaats van de NAVO-vlag is rechts (voor de toeschouwer links) naast de Nederlandse vlag.
- f. Wordt de Nederlandse vlag met een vlag van een andere natie tegen een muur of wand geplaatst, zodanig dat de vlaggenstokken elkaar kruisen, dan hangt de Nederlandse vlag rechts (voor de toeschouwer links) en loopt de vlaggenstok van de Nederlandse vlag over die van de andere vlag.
- g. Wanneer de vlag wordt ontplooid bij een bijeenkomst waar een podium is voor de spreker, is de plaats van de vlag rechts van de spreker (voor de toeschouwer links) indien de vlag op het podium staat. Dit geldt zowel binnens- als buitenshuis.
- h. Indien de vlag in een zaal staat, staat deze rechts van het auditorium (voor de toeschouwer links); is de vlag tegen de achterwand geplaatst, dan moet de vlag achter het spreekgestoelte worden gehangen op een zodanige wijze, dat de onderkant van de vlag boven de spreker uitkomt.
- i. Bij het hijsen van de provinciale en gemeentelijke vlag naast de Nederlandse vlag is de opstelling: provinciale vlag (links voor de toeschouwer) – Neder-

landse vlag – gemeentelijke vlag (rechts voor de toeschouwer), waarbij de Nederlandse vlag hoger wordt geplaatst.

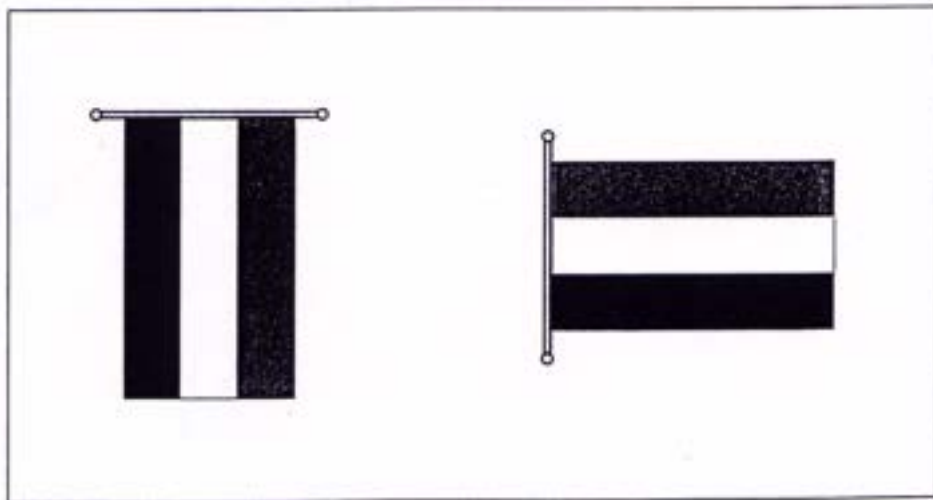
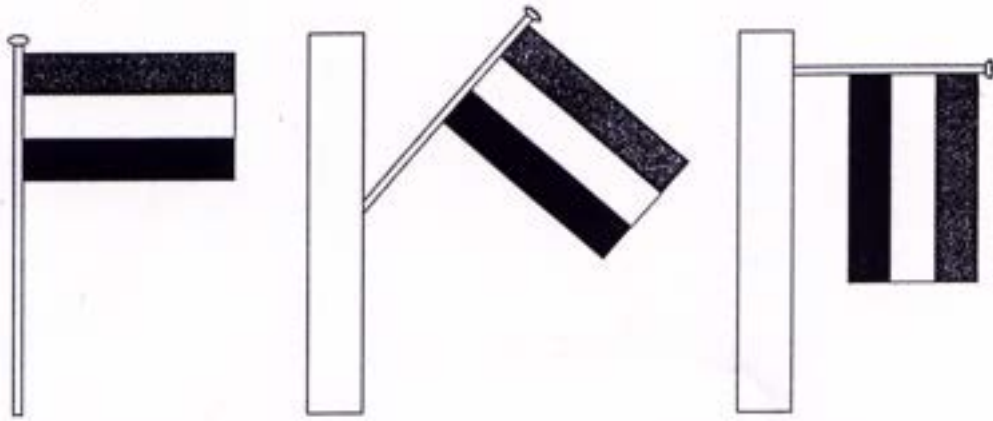
- j. De volgorde van de provinciale vlaggen is als volgt:
(1) Noord-Brabant	(5) Zeeland	(9) Groningen
(2) Gelderland	(6) Utrecht	(10) Drenthe
(3) Zuid-Holland	(7) Friesland	(11) Limburg
(4) Noord-Holland	(8) Overijssel	(12) Flevoland

Zie ook de schetsen op de pagina's B-III-7 en B-III-8 van dit Hoofdstuk.

11. Overige bijzonderheden

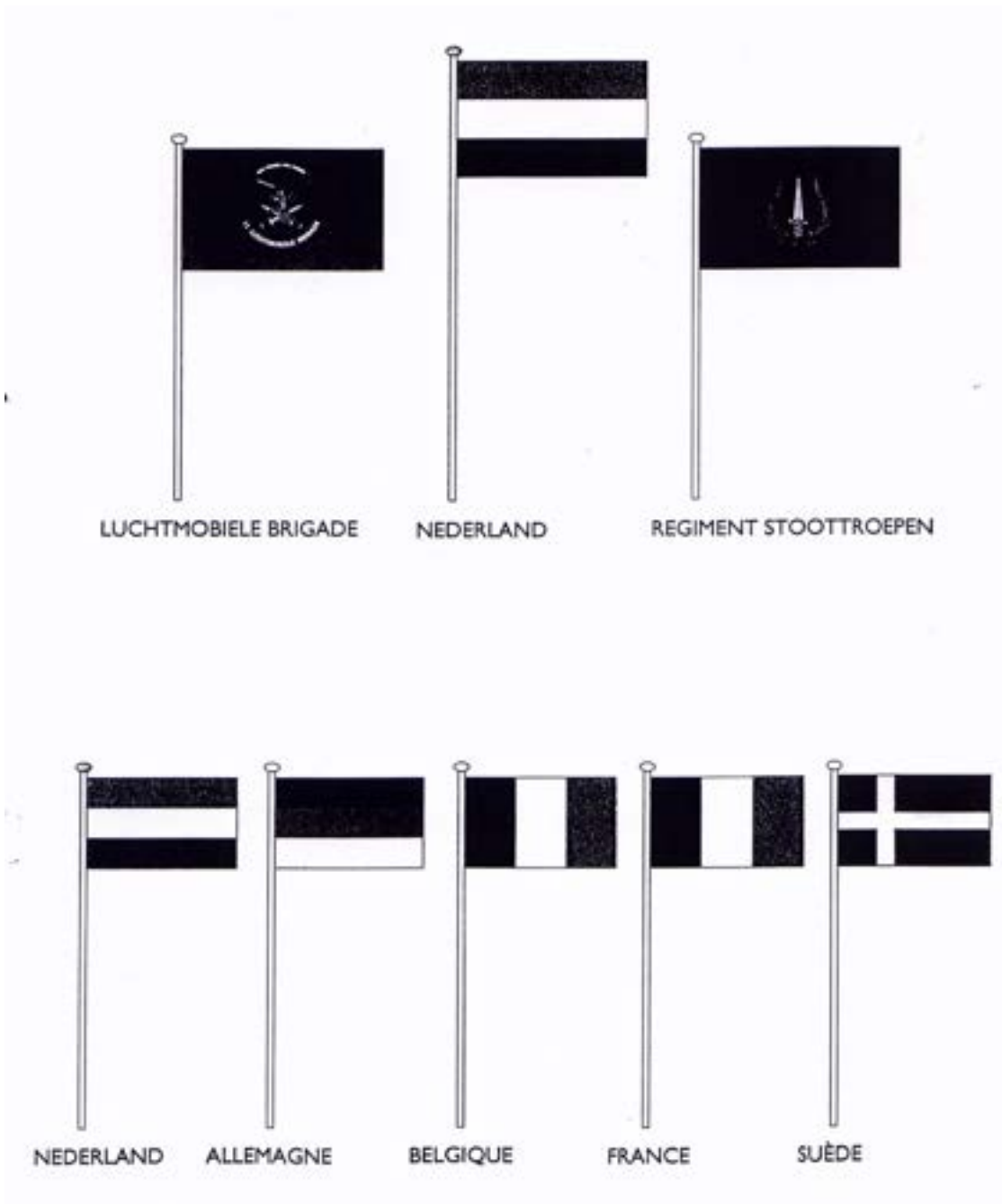
- a. Wanneer de Nederlandse vlag naast één of meer vlaggen van andere naties komt te hangen, wordt de Nederlandse vlag het eerst gehesen, of de vlaggen worden allemaal tegelijkertijd gehesen. Bij het neerhalen van de vlaggen geschiedt dit zomogelijk gelijktijdig en anders wordt de Nederlandse vlag als laatste neergehaald. Indien de Nederlandse vlag separaat gehesen of neergehaald wordt, kan dit eveneens conform de ceremonie van een (buitengewone) vlaggenparade
- b. Het gebruik van de vlag als versiering (anders dan drapering) is een ernstig gebrek aan eerbied en is derhalve niet toegestaan.
- c. Aan vlaggen van andere naties wordt hetzelfde respect betoond als aan de Nederlandse vlag.
- d. Bij bijzondere gebeurtenissen zal er een speciale regeling komen. Tijdens de officiële bezoeken van vreemde staatshoofden wordt alleen gevlagd in de plaatsen die worden bezocht.

WIJZE VAN VLAGGEN

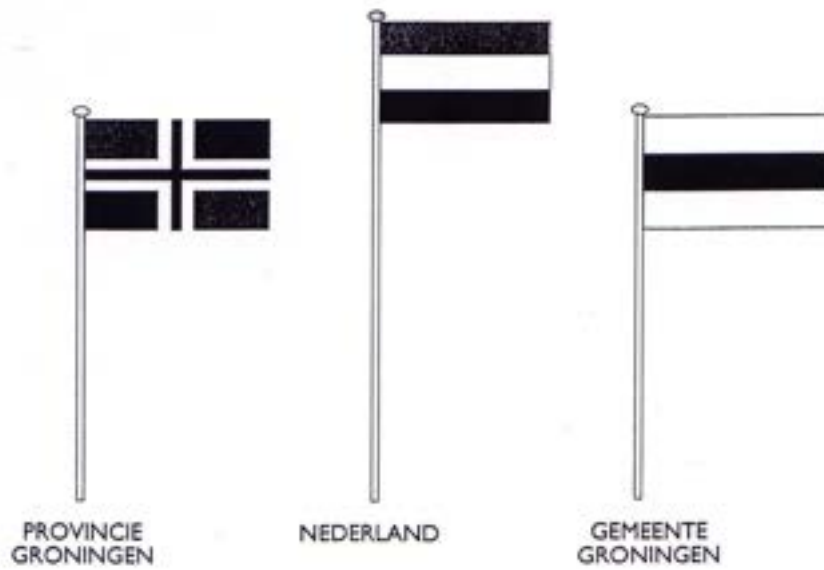
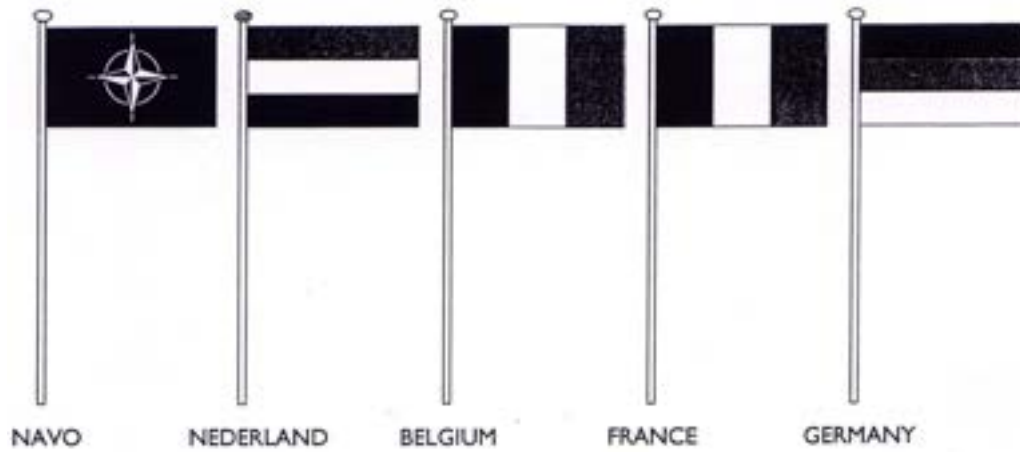

TEGEN EEN MUUR

OPSTELLEN VAN VERSCHILLENDE VLAGGEN (1)

OPSTELLEN VAN VERSCHILLENDE VLAGGEN (2)

HOOFDSTUK IV – HET VAANDEL VAN DE BOND VAN WAPENBROEDERS

1. Het Vaandel en de vaandelstok

De omschrijving van het vaandel en de vaandelstok met de vaandelstokversiering is opgenomen in bijlage A van Deel B van dit Handboek.

2. Meevoeren van het vaandel

- a. Het vaandel wordt ingedeeld en meegevoerd in de volgende gevallen:
 - (1) Bij een inspectie door Z.M. de Koning of door een lid van het Koninklijk Huis;
 - (2) Bij een erewacht voor Z.M. de Koning of voor een lid van het Koninklijk Huis, een buitenlands staatshoofd of een lid van een regerend buitenlands vorstenhuis.
- b. Het vaandel kan worden ingedeeld en meegevoerd in de volgende gevallen:
 - (1) Bij een parade of defilé;
 - (2) Bij bijzondere gelegenheden op verzoek of met toestemming van de Algemeen Voorzitter van de Bond van Wapenbroeders of diens vertegenwoordiger (zie Handboek Bestuur, hoofdstuk I – 02).
- c. Bij parades en defilés verplaatst de vaandelwacht als eerste onderdeel van de deelnemende detachementen van de Bond van Wapenbroeders (direct achter het ingedeelde muziekkorps). De commandant van de vaandelwacht volgt, om de cadans van het defilé niet te verstoren, de reguliere door de paradecommandant te geven bevelen.

3. Draagwijze van het vaandel

- a. Het vaandel wordt gedragen door de vaandeldrager, die daartoe een bandelier, aan de onderzijde voorzien van een lederen koker – de schoen genaamd – over de rechterschouder draagt. De onderkant van de vaandelstok rust in de schoen.
- b. Marcheert de vaandelwacht in rust, dan wordt het vaandel bij voorkeur in het foedraal over de rechterschouder gedragen. Indien geen foedraal beschikbaar is, wordt het doek om de stok gedraaid en met de koorden vastgezet. Ieder lid van de vaandelwacht kan worden aangewezen om het vaandel op deze wijze te verplaatsen.
- c. Indien het vaandel aanwezig is bij een plechtigheid in een gebouw, wordt het vaandel door de vaandeldrager met de stok op de grond geplaatst, vóór en tegen de punt van de rechtervoet, waarbij de vaandelstok iets naar voren helt en met één hand wordt vastgehouden. De vaandeldrager blijft gedurende de plechtigheid bij voorkeur in de houding staan.
Indien de plechtigheid lange tijd in beslag neemt, kan worden beslist dat de vaandeldrager in de eerste rust staat of dat het vaandel tijdens de plechtigheid in een vaandelstandaard wordt geplaatst.

4. Ontplooid vaandel

- a. Het vaandel wordt geacht te zijn ontplooid wanneer het vaandeldoek is ontdaan van het foedraal, de vaandelstok in de schoen van de bandelier is geplaatst en het vaandel in de vaandelwacht is ingetreden.
- b. Indien het vaandel in een gebouw wordt gebruikt als hierboven bedoeld, is het vaandel ontplooid zonder te zijn ingetreden in de vaandelwacht.
- c. Indien de vaandelwacht de eerste rust heeft aangenomen (vaandelstok bij de voet), worden geen eerbewijzen aan het vaandel gebracht.

5. De groet met het vaandel

De groet met het vaandel wordt gebracht door het vaandel te neigen, ook tijdens een defilé, conform het gestelde in Deel C (Exercitie) en wel voor:

- a. Z.M. de Koning;
- b. De leden van het Koninklijk Huis;
- c. De gouverneurs van de Nederlandse Antillen en van Aruba;
- d. De leden van buitenlandse regerende vorstenhuizen;
- e. Buitenlandse staatshoofden.

Tijdens het spelen van het “WILHELMUS” en bij andere gelegenheden dan hierboven omschreven wordt nimmer met het vaandel gegroet.

6. De vaandelwacht

- a. De vaandelwacht bestaat uit:
 - (1) De commandant;
 - (2) De vaandeldrager;
 - (3) 5 overige Wapenbroeders.
- b. De vaandelwacht is gekleed in het bondstenuue met het naamplaatje en, voor zover men over decoraties beschikt, model opgemaakte decoraties. De vaandeldrager draagt witte lederen handschoenen met kappen, terwijl de overige leden van de vaandelwacht witte stoffen handschoenen dragen. De in Deel A, Hoofdstuk II genoemde onderscheidingstekens, draagspelden en koorden kunnen eveneens worden gedragen.
- c. De vaandeldrager wordt zowel links als rechts geflankeerd door een Wapenbroeder, terwijl in het gelid daarachter drie Wapenbroeders zijn opgenomen. De plaats van de commandant is rechts van de rechtervleugelman in het voorste gelid.
- d. Er moet naar worden gestreefd dat de leden van de vaandelwacht van ongeveer gelijke lengte zijn en zo mogelijk afkomstig zijn van alle krijgsmachtdelen.

- e. De vaandelwacht behoudt steeds de linieformatie. De onderlinge afstand tussen de leden van de vaandelwacht is een armlengte.
- f. In noodgeval kan de vaandelwacht bestaan uit 3 personen, te weten: De vaandeldrager in het midden, de commandant rechts van de vaandeldrager en de derde man links van de vaandeldrager.

7. Commando's

- a. Alle commando's, gegeven door de commandant vaandelwacht, worden voorafgegaan door: "VAANDELWACHT =".
- b. Indien meerdere vaandelwachten van verenigingen van (ex) militairen gezamenlijk optreden en/ of het vaandel vergezeld wordt door één of meer banieren die dezelfde beweging tegelijkertijd moeten uitvoeren, worden de commando's gegeven door de commandant van de vaandelwacht van de Bond van Wapenbroeders, tenzij uitdrukkelijk anders wordt beslist. De commando's worden voorafgegaan door respectievelijk: "VAANDELWACHTEN =" of "VAANDELGROEP =".

8. De verrichtingen met het vaandel

Zie Deel C (Exercitie), hoofdstuk IV (Exercitie van de vaandelwacht) van dit Handboek.

Wat het ceremonieel met het vaandel betreft, wordt verwezen naar bijlage D van Deel B van dit Handboek, voor zover van toepassing voor het Vaandel van de Bond van Wapenbroeders.

9. Opstellen van meerdere vaandelwachten

- a. Indien meerdere vaandelwachten tegelijkertijd optreden, stellen deze zich op van rechts naar links, respectievelijk van voren naar achteren, overeenkomstig het gestelde in de betreffende parade order.
- b. Binnen de Bond van Wapenbroeders zal het Bondsvaandel hierbij te allen tijde de ereplaats innemen, gevolgd door de banieren van de afdelingen en identiteitsgroepen.
- c. Er kan ook een vaandelgroep worden geformeerd. Deze bestaat uit:
 - (1) De commandant van de vaandelgroep, die rechts van de rechtervleugel van de voorste vaandelwacht staat/ marcheert;
 - (2) Een aantal vaandeldragers gelijk aan het aantal vaandels dat wordt meegevoerd, op te stellen in twee, drie, vier of vijf gelederen;
 - (3) Een aantal Wapenbroeders, benodigd om alle vaandels links, rechts en achter te beschermen.

10. Deelnemen van het vaandel aan evenementen in kerken

- a. Bij deelname aan evenementen in kerken (dodenherdenking, begrafenis/ crematiedienst bondslid, etc.) kan het vaandel:
 - (1) voorafgaand aan de kerkdienst in de kerk worden geplaatst;
 - (2) bij aanvang van de dienst op ceremoniële wijze de kerk worden binnengebracht en aan het einde van de dienst worden weggebracht.

- b. In het laatste geval wordt als volgt gehandeld:
 - (1) Het plaatsen van het vaandel bij het altaar in (R.K.) kerk:
 - (a) In langzame pas wordt met het vaandel naar het altaar gemarcheerd;
 - (b) Bij het altaar wordt halt gehouden en het vaandel in de van tevoren gepositioneerde standaard geplaatst;
 - (c) Vervolgens wordt rechtsomkeert gemaakt en afgemarcheerd naar de door de commandant aangewezen plaats.

 - (2) Na de dienst dient in overleg met de geestelijke van de betreffende kerk de volgorde van het vertrek te zijn vastgelegd (bijvoorbeeld het vaandel vóór de baar, onmiddellijk gevolgd door de deputatie van de Wapenbroeders).
 - (a) De vaandeldrager stelt zich op bij het vaandel en neemt op aanwijzing van de commandant de met de geestelijke afgesproken positie in bij het verlaten van de kerk;
 - (b) In alle gevallen waarbij sprake is van een ceremonie in een kerk, dient van tevoren overleg te zijn geweest met de betrokken geestelijke.

11. De vervanging van het vaandel

- a. Indien het nieuwe vaandel geen wijzigingen vertoont ten opzichte van het oude vaandel, vindt het in gebruik nemen van het nieuwe vaandel zonder enige ceremonie plaats – in principe is dan sprake van vervanging wegens slijtage.

- b. Indien op het nieuwe vaandel een tekst is toegevoegd, maar de naamgeving onveranderd is gebleven, vindt het in gebruik nemen van het nieuwe vaandel eveneens zonder enig ceremonieel plaats.

- c. Indien de vernieuwing van het vaandel het gevolg is van een wijziging in de benaming van de Bond van Wapenbroeders, zal de uitreiking van het nieuwe vaandel door of namens de voorzitter van het Veteranen Platform geschieden. In de ceremonie van de uitreiking wordt tevens het innemen van het oude vaandel opgenomen.

- d. Bij de ceremoniële uitreiking en inname van het vaandel van de Bond van Wapenbroeders wordt zoveel mogelijk het ceremonieel van de krijgsmacht

toegepast, zoals omschreven in DP 20 – 10 (Ceremonieel en Protocol). Zie bijlage D. van Deel B van dit Handboek.

12. **Het innemen van het vaandel**

- a. Indien het vaandel om reden van ouderdom of toevoeging van een tekst op het nieuwe vaandel is vervangen, wordt het oude vaandel zonder enige ceremonie ingenomen. Het oude vaandel wordt op een ereplaats bij het Bonds bureau opgeborgen.
- b. Indien het vaandel wordt ingenomen in verband met het opheffen van de Bond van Wapenbroeders of het onderbrengen van de Bond van Wapenbroeders bij een andere organisatie, vindt de inname van het oude vaandel met enig ceremonieel plaats. Het ingenomen vaandel wordt op een nader overeen te komen plaats opgeborgen.
- c. Bij de ceremoniële uitreiking en inname van het vaandel van de Bond van Wapenbroeders wordt zoveel mogelijk het ceremonieel van de krijgsmacht toegepast, zoals omschreven in DP 20 – 10 (Ceremonieel en Protocol). Zie bijlage D. van Deel B van dit Handboek.

13. **Cravattes**

- a. Indien sprake is van naamsverandering van de Bond van Wapenbroeders, kan het bestaande vaandel worden vervangen door een nieuw vaandel. Indien het oorspronkelijke vaandel wordt gehandhaafd, wordt in zo'n geval een cravatte aan het vaandel gehecht met de nieuwe naam erop vermeld.
- b. De cravatte bestaat uit een gevoerde strook van overeenkomstige stof en kleur als het vaandeldoek. De breedte van de strook bedraagt aan de uiteinden 14 cm en loopt naar het midden smaller toe. Deze strook is voorzien van een strik van dezelfde stof en kleur, welke bevestigd wordt aan de stok ter hoogte van de bovenkant van het vaandeldoek. Van de beide uiteinden van de strook welke langs de stok omlaag hangen, is het voorste ongeveer een handbreedte langer dan het andere, doch niet langer dan het vaandeldoek.
- c. Bij het toekennen van een cravatte wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de richtlijnen voor de krijgsmacht, vervat in DP 20 – 10 (Ceremonieel en Protocol). Zie bijlage D van Deel B van dit Handboek.

HOOFDSTUK V – DE BANIER VAN EEN AFDELING EN IDENTITEITSGROEP VAN DE BOND VAN WAPENBROEDERS

1. Algemeen

- a. Hetgeen voor het vaandel en de vaandelwacht is beschreven in Hoofdstuk IV is mede van toepassing op de banier en de banierwacht van een afdeling en identiteitsgroep, echter met inachtneming van de in dit hoofdstuk opgenomen aanvullingen en/ of afwijkingen.
- b. Elke afdeling en identiteitsgroep van de Bond van Wapenbroeders kan beschikken over een eigen banier en banierwacht. Indien een afdeling of identiteitsgroep over een vlaggenwacht beschikt, zijn de richtlijnen en protocollaire regels identiek aan die voor een banierwacht.

2. De banier en banierstok

De omschrijving van de banier en de banierstok met de banierstokversiering is opgenomen in bijlage B van Deel B van dit Handboek.

3. Meevoeren van de banier

De banier kan worden ingedeeld en meegevoerd in de volgende gevallen:

- a. Zie Hoofdstuk IV, punt 2.
- b. Bij evenementen met een formeel karakter, waaraan één of meerdere afdelingen en/ of identiteitsgroepen deelnemen.
- c. Bij manifestaties en promotieactiviteiten met betrekking tot de Bond van Wapenbroeders.
- d. Bij besloten evenementen van een afdeling of identiteitsgroep met een formeel karakter.

4. De groet met de banier

De groet met de banier wordt gebracht door de banier te neigen, ook tijdens een defilé, conform het gestelde in Deel C (Exercitie) en wel:

- a. Voor de in Hoofdstuk IV, punt 5 genoemde personen;
- b. Tijdens het spelen van het Nederlandse volkslied en buitenlandse volksliederen bij officiële gelegenheden alsmede tijdens het signaal “Taptoe” of “Last Post”, tenzij (bij gezamenlijk optreden met vaandels) uitdrukkelijk anders wordt bepaald.

5. De banierwacht

- a. In tegenstelling tot de vaandelwacht van de Bond van Wapenbroeders, bestaat de banierwacht van een afdeling en een identiteitsgroep altijd uit 3 personen, te weten:
De banierdrager in het midden, de commandant banierwacht rechts van de banierdrager en de derde man links van de banierdrager.
- b. In tegenstelling tot de vaandelwacht van de Bond van Wapenbroeders, draagt de banier- en vlaggendrager eveneens witte stoffen handschoenen.

- c. De banier- en vlaggendrager heeft een zwarte lederen bandelier.

6. **Commando's**

- a. De commando's, gegeven door de commandant banierwacht, worden voorafgegaan door: "BANIERWACHT =".
- b. Indien meerdere banierwachten tegelijkertijd optreden, wordt het commando gevoerd door de oudste commandant banierwacht, tenzij bij een specifiek evenement anders is bepaald. De commando's worden voorafgegaan door: "BANIERWACHTEN = ..." of "BANIERGROEP =".

7. **Uitreiking/ vervanging en het innemen van een banier**

Voor de uitreiking/ vervanging en het innemen van een banier wordt verwezen naar Hoofdstuk IV van dit Deel B, met dien verstande dat voor voorzitter van het Veteranen Platform gelezen dient te worden: "Algemeen Voorzitter van de Bond van Wapenbroeders".

HOOFDSTUK VI – DE EREGROET

1. Algemeen

- a. De eregroet wordt gebracht door Wapenbroeders in Bondstenuë.
- b. De eregroet kan zowel met als zonder hoofddekseel worden gebracht. Voor de wijze waarop de eregroet wordt gebracht wordt verwezen naar Deel C, Hoofdstuk II van dit Handboek.
- c. De eregroet wordt gebracht:
 - (1) aan Z.M. de Koning en de overige leden van het Koninklijk Huis;
 - (2) aan de Gouverneurs van de Nederlandse Antillen en van Aruba;
 - (3) aan een buitenlands staatshoofd en leden van een buitenlands rege-rend vorstenhuis;
 - (4) aan de ambassadeur van een buitenlandse mogendheid, indien hij als zodanig door Z.M. de Koning wordt ontvangen;
 - (5) aan een door een militaire eenheid gevoerd en ontplooid vaandel;
 - (6) bij het voorbijgaan van een stoffelijk overschot dat met militair eerbetoon wordt begraven/ gecremeerd;
 - (7) tijdens het in het graf neerdalen van een stoffelijk overschot;
 - (8) indien aan de aanwezigen de mogelijkheid wordt geboden om (het-zij in een kerk, aula of vergelijkbare ruimte dan wel op de begraaf-plaats) langs de kist of het graf te defileren (de eregroet wordt ter plaatse gebracht);
 - (9) tijdens het spelen van het Nederlandse volkslied en buitenlandse volksliederen bij officiële gelegenheden;
 - (10) tijdens het hijsen en neerhalen van de Nederlandse vlag;
 - (11) vanaf het openen van de Ban tot en met het sluiten van de Ban;
 - (12) tijdens het voorlezen van een Koninklijk Besluit indien de Ban niet geopend en gesloten kan worden;
 - (13) tijdens het signaal “Taptoe” of “Last Post”;
 - (14) tijdens één en twee minuten stilte.

2. De Eregroet door een individuele Wapenbroeder

De Wapenbroeder maakt “**Halt en Front**”, neemt de houding aan en brengt de ere-groet.

3. De Eregroet door een detachement/ afdeling Wapenbroeders

- a. Stilstaand
 - (1) De commandant laat het detachement/ de afdeling de houding aan-nemen, front maken en geeft het commando: “BRENGT ERE = GROET”.
 - (2) De eregroet eindigt op het commando: “IN DE HOUDING = STAAT”.
- b. Marcherend

- (1) De commandant laat het detachement/ de afdeling de houding aannemen en geeft het commando: “HOOFD = RECHTS/ LINKS”. De commandant brengt tevens de eregroet.
- (2) De eregroet eindigt op het commando: “HOOFD = FRONT”.

4. **Begin en einde van de Eregroet**

a. Door een individuele Wapenbroeder

- (1) De eregroet begint acht passen voordat de vorstelijke persoon, de autoriteit, het vaandel of het stoffelijk overschot voorbij gaat en eindigt op twee passen daarna.
- (2) In het geval de Wapenbroeder de vorstelijke persoon, de autoriteit, het vaandel of het stoffelijk overschot passeert, brengt hij de eregroet en vervolgt zijn weg.

b. Door een detachement/ afdeling

- (1) Stilstaand begint de eregroet acht passen voordat de vorstelijke persoon, de autoriteit, het vaandel of het stoffelijk overschot voorbij gaat en eindigt op twee passen daarna.
- (2) Marcherend in het geval het detachement/ de afdeling de vorstelijke persoon, de autoriteit, het vaandel of het stoffelijk overschot passeert, wordt tijdig de houding aangenomen en acht passen tevoren het commando: “HOOFD = RECHTS/ LINKS” gegeven. Deze eregroet eindigt als de laatste man van het detachement/ de afdeling is gepasseerd, op het commando: “HOOFD = FRONT”.

HOOFDSTUK VII – DE EREWACHT

1. Algemeen

- a. Een erewacht is altijd gekleed in Bondstenuue met model opgemaakte decoraties.
- b. Bij een erewacht is altijd het Bondsvaandel ingedeeld, zo mogelijk met een complete vaandelwacht, tenzij het Algemeen Bestuur van de Bond bij uitzondering anders bepaalt.

2. Inzet van de Erewacht

Bij officiële bezoeken van de volgende personen kan een erewacht worden bevolen:

- a. Z.M. de Koning;
- b. Een lid van het Koninklijk Huis;
- c. De Gouverneurs van de Nederlandse Antillen en van Aruba;
- d. Een buitenlands staatshoofd (geen staatsbezoek);
- e. Een lid van een buitenlands regerend vorstenhuis;
- f. Een ambassadeur van een buitenlandse mogendheid bij het aanbieden van zijn geloofsbrieven;
- g. Een Minister-president van een buitenlandse mogendheid;
- h. Een Minister van Defensie van een buitenlandse mogendheid;
- i. De Secretaris – generaal van de NAVO, de VN en de WEU;
- j. Een Chef Defensiestaf van een buitenlandse mogendheid;
- k. Bevelvoerende buitenlandse autoriteiten met tenminste de rang van generaal of luitenant-admiraal;
- l. Bevelhebbers van buitenlandse krijgsmachtdelen.

3. Samenstelling Erewacht

Het detachement van Wapenbroeders bestaat uit 30 personen + de commandant. Bij elke gecommandeerde erewacht is in beginsel een muziekkorps ingedeeld.

4. Opstelling Erewacht

- a. Een erewacht treedt aan in linie op twee of drie gelederen. Bij onvoldoende ruimte wordt de samenstelling en de opstelling aangepast (bijvoorbeeld op vier gelederen aantreden).
- b. De commandant staat twee passen voor de erewacht.
- c. De vaandelwacht staat rechts naast het detachement van Wapenbroeders.

GEBOUW

MUZIEK VAANDEL-/ BANIERWACHT DETACHEMENT WAPEN-
BROEDERS

→ → → **Richting van de inspectie**

5. Uitvoering ceremonieel en eerbewijzen

a. Algemeen

De erewacht brengt voor de in paragraaf 2a t/m 2g genoemde vorstelijke personen en autoriteiten het eerbewijs: “BRENGT ERE = GROET”. Voor de in paragraaf 2h t/m 2l genoemde autoriteiten wordt het eerbewijs: “BRENGT = GROET” gebracht.

b. Uitgangssituatie

De erewacht staat opgesteld: “OP DE PLAATS = RUST”.

c. Bevelen en uitvoering

- (1) Zodra de vorstelijk persoon of autoriteit, voor wie de erewacht staat opgesteld, aankomt c.q. buiten het gebouw gaat verschijnen, laat de commandant van de erewacht de eerbewijzen brengen.
- (2) Het commando: “GEEFT = ACHT” moet bijvoorkeur reeds enkele ogenblikken vóór de aankomst worden gegeven. Zo dient de houding reeds te zijn aangenomen vóórdát het voertuig, waarmee de vorstelijke persoon c.q. autoriteit arriveert, stil staat. Eveneens geldt dat de houding reeds aangenomen dient te zijn vóór het openen van een vliegtuigdeur of de deur van een gebouw.
- (3) Het commando: “BRENGT ERE = GROET” of “BRENGT = GROET” wordt eerst gegeven zodra de vorstelijke persoon of autoriteit, voor wie de erewacht staat opgesteld, duidelijk zichtbaar is.
- (4) Het ingedeelde muziekkorps speelt het “Wilhelmus” c.q. het betreffende buitenlands volkslied, òf de eerste acht maten van de parademars voorafgegaan door het vereiste aantal ereroffels.

d. Het melden door de commandant van de erewacht

Nadat het muzikaal eerbetoon ter verwelkoming is beëindigd, geeft de commandant het commando: “IN DE HOUDING = STAAT”, waarna hij zich bij de vorstelijke persoon of autoriteit meldt en deze uitnodigt de aangetreden Erewacht te inspecteren. Indien de afkomst van de vorstelijke persoon of autoriteit dat gebiedt, wordt de uitnodiging tot inspectie uitgesproken in het Engels, Frans of Duits. Dit luidt als volgt:

Engels : “Wapenbroeder, commanding the guard of honour, reports for inspection. Would you be so kind as to inspect the guard of honour?”

Frans : “Wapenbroeder, commandant la garde d’honneur se présente. Voulez-vous me faire l’honneur de procéder à l’inspection de la garde d’honneur?”

Duits : “Wapenbroeder, meldet Ihnen die Ehrenformation angetreten. Darf ich Sie bitten die Front abzuschreiten?”

- e. Het commando: “HOOFD = RECHTS”
Het commando: “HOOFD = RECHTS” wordt bij opvolging gegeven, achter-eenvolgens door: (1) de dirigent van het ingedeelde muziekkorps; (2) de commandant van de vaandelwacht en (3) de rechtervleugelman van de erewacht.
- f. De inspectie
- (1) De inspectie begint op de rechtervleugel. De commandant erewacht loopt tijdens de inspectie rechts van de vorstelijke persoon of autoriteit voor wie de erewacht staat opgesteld. Wanneer sprake is van een ontvangst in aanwezigheid van de gastheer, verplaatst deze zich tussen de gast en de commandant erewacht.
 - (2) Ter hoogte van het vaandel wordt halt gehouden, front gemaakt en een groet aan het vaandel gebracht. De commandant erewacht groet niet.
 - (3) Indien de inspectie wordt afgenomen door één van de in Hoofdstuk IV paragraaf 5 genoemde personen, laat de commandant vaandelwacht het vaandel neigen.
 - (4) Na de begroeting van het vaandel speelt het muziekkorps een inspectiemars.
 - (5) Na beëindiging van de inspectie meldt de commandant erewacht zich bij de inspecterende autoriteit af en blijft deze begeleiden tot voor het midden van het detachement dan wel tot bij het voertuig of gebouw.
 - (6) Onmiddellijk na vertrek van de vorstelijke persoon of autoriteit geeft de commandant erewacht het commando: “OP DE PLAATS = RUST”.
- g. Uitzonderingsbepalingen
- (1) De inspectie en het melden blijven achterwege, indien dit door of vanwege het Staatshoofd is bepaald.
 - (2) De inspectie en het melden blijven achterwege, wanneer de vorstelijke persoon of autoriteit het gebouw verlaat waarvoor dezelfde erewacht staat opgesteld, welke hij kort tevoren bij aankomst bij dit gebouw heeft geïnspecteerd. Er wordt volstaan met het verschuldigde eerbewijs (het spelen van ereroffels of de parademars).
 - (3) Indien gewenst kunnen de volksliederen ook na de ceremoniële inspectie worden gespeeld, met name wanneer de begroeting met ereroffels en de eerste acht maten van de “Parademars” plaatsvindt. Het protocol verloopt dan als volgt:

- (a) Aankomst en begroeting door de gastheer;
 - (b) Ereroffels en de eerste acht maten van de “Parademars”;
 - (c) Melden door de commandant van de erewacht;
 - (d) Ceremoniële inspectie;
 - (e) Volkslied van de te ontvangen vorstelijke persoon of autoriteit;
 - (f) Het “Wilhelmus” (alleen indien van toepassing);
 - (g) Afmelden door de commandant van de erewacht.
- (4) Indien de autoriteit voor wie de erewacht staat opgesteld niet één maar meerdere landen vertegenwoordigt en derhalve niet met een volkslied kan worden verwelkomd (bijvoorbeeld de Secretaris-generaal van de NAVO), kan het in lid (3) genoemde protocol worden gevolgd, waarbij in plaats van een volkslied een toepasselijke mars kan worden gespeeld.

6. **Doen inrukken/ afmars van de Erewacht**

- a. De erewacht, opgesteld voor een koninklijk paleis, vertrekt niet eerder dan dat daartoe opdracht is gegeven door de Adjudant van Dienst van Z.M. de Koning.
- b. In alle andere gevallen vertrekt de erewacht nadat de vorstelijke persoon of autoriteit waarvoor de erewacht is opgesteld, is vertrokken en toestemming is verkregen van de betrokken organisatie.

HOOFDSTUK VIII – DE EREAFZETTING

1. Algemeen

- a. In buitengewone gevallen kan door of namens Z.M. de Koning een ereafzetting worden bevolen langs een door een Koninklijke stoet te volgen route. Het verzoek hiertoe bereikt de afdelingen en/ of identiteitsgroepen altijd via het Bondsbestuur.
- b. De aan een ereafzetting deelnemende Wapenbroeders zijn gekleed in het Bondstenuue met model opgemaakte decoraties, tenzij door de autoriteit die de ereafzetting regelt anders is bevolen.
- c. De ereafzetting die door de Bond van Wapenbroeders wordt geleverd kan zelfstandig optreden of deel uitmaken van een grotere ereafzetting.

2. Instructies voor een te leveren ereafzetting

Voor elk geval afzonderlijk zullen instructies worden verstrekt ten aanzien van tenue, sterkte van de afzetting en wijze van opstelling
In bijlage E van dit Deel B zijn de onderwerpen vastgelegd die aandacht behoeven bij het samenstellen van de instructie.

3. Eerbewijzen

- a. Door de aan een ereafzetting deelnemende Wapenbroeders wordt de eregroet gebracht voor:
 - (1) Een lid van het Koninklijk Huis;
 - (2) Een ontplooid vaandel;
 - (3) De autoriteit voor wie, of het stoffelijk overschot waarvoor de ereafzetting is gevormd.
- b. De autoriteit aan wie de regeling van een ereafzetting is opgedragen bepaalt, naar gelang de samenstelling van de stoet, of er éénmaal één langdurige eregroet dan wel meer dan éénmaal een eregroet van korte duur moet worden gebracht. Hij draagt zorg dat zijn aanwijzingen de commandanten van de aan de ereafzetting deelnemende eenheden tijdig bereiken.
- c. De bevelen voor het brengen en het beëindigen van de eregroet worden steeds op aanwijzing van de ingedeelde commandanten op detachementsniveau gegeven.
Deze aanwijzingen worden vóór het innemen van de posities verstrekt.

HOOFDSTUK IX – DE PARADE

1. Algemeen

- a. Een parade is een troepenschouw die door de Bond, een afdeling of een identiteitsgroep kan worden georganiseerd. Ook kan (een deel van) de Bond deelnemen aan een door een externe autoriteit of organisatie georganiseerde parade. Indien gesproken wordt over een eenheid of eenheden wordt daarmee ook bedoeld een Wapenbroedersdetachement of Wapenbroedersdetachementen, tenzij uitdrukkelijk anders wordt gesteld.

- b. Een parade kan achtereenvolgens bestaan uit:
 - (1) het aantreden van de eenheden en eventuele losse banierdrager(s);
 - (2) het intreden van een vaandel- of banierwacht;
 - (3) de begroeting (*) (met muzikaal eerbetoon) van opper-/ vlagofficieren in uniform en autoriteiten;
 - (4) de begroeting (*) met eerbewijs van de Ridder(s) Militaire Willemsorde;
 - (5) de begroeting (*) (met muzikaal eerbetoon) van de parade-inspecteur;
 - (6) het melden van de ingedeelde eenheden door de paradedcommandant aan de parade-inspecteur;
 - (7) een begroeting van de ingedeelde eenheden, niet-ingedeelden en genodigden door de parade-inspecteur of een ceremoniële inspectie van de ingedeelde eenheden;
 - (8) een activiteit (bijvoorbeeld het uitreiken van een banier, het uitreiken van het Draaginsigne Veteranen);
 - (9) het afmelden van de aangetreden eenheden door de paradedcommandant aan de parade-inspecteur (niet als een defilé volgt);
 - (10) het uittreden (*) van de Ridder(s) Militaire Willemsorde;
 - (11) het uittreden (*) van de opper-/ vlagofficieren en autoriteiten (volgorde afhankelijk van rang en functie);
 - (12) het uittreden (*) van de vaandel- of banierwacht (niet als een defilé volgt);
 - (13) het uittreden van niet-ingedeelde militairen beneden de rang van brigadegeneraal en burgergenodigden;
 - (14) een defilé.
(*). Tijdens begroetingen en het uittreden dienen de eenheden in de houding te staan.

- c. Bij een parade onderscheidt men:
 - (1) de parade-inspecteur: de autoriteit die in beginsel de begroeting of ceremoniële inspectie houdt en voor wie tot slot wordt gedefileerd (indien na een parade een defilé volgt);
 - (2) de paradedcommandant: een aangewezen persoon, al dan niet een Wapenbroeder zijnde, die het commando voert over de opgestelde eenheden en onder wiens verantwoordelijkheid de bevelen worden gegeven;
 - (3) ingedeelde eenheden;
 - (4) niet-ingedeelde personen/ Wapenbroeders;

- (5) autoriteiten en overige genodigden.
- d. In het geval een parade wordt georganiseerd door de Bond van Wapenbroeders of een onderdeel hiervan, kan als parade-inspecteur optreden:
 - (1) Z.M. de Koning of een lid van het Koninklijk Huis;
 - (2) De Minister President;
 - (3) De Minister of Staatssecretaris van Defensie;
 - (4) Een door de organisator van de parade genodigde officier in actieve dienst (bijvoorbeeld een opper-/ vlagofficier of hoofdofficier);
 - (5) De Algemeen Voorzitter van de Bond van Wapenbroeders of een namens hem optredende functionaris;
 - (6) Een lagere functionaris van de Bond van Wapenbroeders, indien het een parade betreft waar niet de Bond als geheel aan deelneemt (bijvoorbeeld een evenement op het niveau van een afdeling/ identiteitsgroep).
- e. Indien (een deel van) de Bond deelneemt aan een door een externe autoriteit of organisatie georganiseerde parade, worden de instructies en richtlijnen van die autoriteit of organisatie gevolgd.
- f. Voor een defilé dat ter afsluiting van een parade wordt gehouden, wordt verwezen naar Hoofdstuk X van dit Deel B.

2. De parade-instructie

- a. De parade-instructie wordt opgesteld onder verantwoordelijkheid van de paradedcommandant. Hij overlegt daartoe met de parade-inspecteur.
- b. Indien het ceremonieel wordt uitgevoerd ten behoeve van Z.M. de Koning of een lid van het Koninklijk Huis, wordt tevoren overleg gevoerd met de Chef van het Militaire Huis van Z.M. Koning Willem-Alexander.
- c. Voor de inhoud van de parade-instructie: zie bijlage E van dit Deel B.

3. Aantreden en opstellen

- a. De ingedeelde eenheden treden op het aangegeven tijdstip aan en stellen zich op conform de in bijlage F van Deel B van dit Handboek opgenomen schets.
- b. De commandanten van de Wapenbroedersdetachementen kunnen vóór hun detachement staan of op de rechtervleugel van hun detachement. Doorgaans staan zij op de rechtervleugel van hun detachement, rechts van de rechtervleugelman. Bij gezamenlijk optreden met andere verenigingen en/ of militaire eenheden kan worden bepaald dat de commandanten van de Wapenbroedersdetachementen vóór hun detachement staan.
- c. De niet-ingedeelden beneden de rang van brigadegeneraal nemen hun plaatsen in. Zij vormen één of meer afzonderlijke groepen, waarbij steeds de hoogste/ oudste in rang of een door de organisatie aan te wijzen persoon/ Wapenbroeder als commandant optreedt en twee passen voor de eenheid staat

opgesteld. De commando's van de paradedcommandant worden opgevolgd. (Burger)autoriteiten en genodigden nemen hun plaats in en krijgen daartoe aanwijzingen van een begeleider.

- d. Vervolgens arriveert de paradedcommandant en neemt rapport in;
- e. De paradedcommandant en de officieradjutant nemen hun opstelling in, front naar het kathedr (de open zijde van het carré), nadat de paradedcommandant de eenheden: "OP DE PLAATS = RUST" heeft gecommandeerd.
- f. De vaandel-/ banierwacht treedt in volgens de procedure, beschreven in bijlage D van dit Deel B (voor zover van toepassing voor een vaandel-/ banierwacht van de Bond van Wapenbroeders).
- g. De opper-/ vlagofficieren en autoriteiten arriveren en worden verwelkomd zoals beschreven in bijlage G van dit Deel B (Muzikaal eerbetoon en protocol bij ereroffels).
- h. De Ridder(s) Militaire Willemsorde, waarvoor op commando van de paradedcommandant door de eenheden het erbewijs: "BRENGT = GROET" wordt gebracht zodra deze binnen het opgestelde carré arriveert/ arriveren, direct gevolgd door het commando: "IN DE HOUDING = STAAT", treedt/ treden in. Bij het uitreden wordt de houding aangenomen.
- i. De ontvangst van de parade-inspecteur kan nu beginnen.

4. Aankomst parade-inspecteur

- a. Protocol indien Z.M. Koning Willem-Alexander, een lid van het Koninklijk Huis of de gouverneur van de Nederlandse Antillen of van Aruba als parade-inspecteur optreedt
 - (1) De paradedcommandant beveelt: "GEEFT = ACHT", gevolgd door: "BRENGT ERE = GROET" zodra de parade-inspecteur nadert. Alle geüniformeerden en personen in verenigingstenue brengen de eregroet. Het vaandel/ de banier(en) neigt (neigen) niet.
 - (2) Zodra de parade-inspecteur binnen het opgestelde carré is aangekomen, houdt zij/ hij halt en commandeert de paradedcommandant: "MUZIEK: 'WILHELMUS'". Het volkslied blijft achterwege als in de vervolgcereemonie het spelen van het 'WILHELMUS' reeds is voorzien. In plaats daarvan speelt het muziekkorps de 'Parademars'.
 - (3) Nadat het 'WILHELMUS' of de 'Parademars' is gespeeld, begeeft de paradedcommandant zich naar de parade-inspecteur, meldt zich en commandeert vervolgens: "IN DE HOUDING = STAAT". Nadat de parade-inspecteur aangeeft gereed te zijn, begint de ceremoniële inspectie.

- (4) Tijdens de aansluitende ceremonie verblijven de parade-inspecteur en de officieradjutant op de hun toegewezen plaats.
 - (5) Voor het afmelden van de eenheden door de paradedcommandant voegt de officieradjutant zich weer bij de parade-inspecteur.
- b. Protocol indien een opper-/ vlagofficier of één van de autoriteiten, voor wie een muzikaal eerbetoon moet worden gebracht (zie bijlage G bij dit Deel B) als parade-inspecteur optreedt
- (1) De paradedcommandant commandeert: “GEEFT = ACHT” en “BRENGT = GROET” zodra de parade-inspecteur nadert.
 - (2) Zodra de parade-inspecteur binnen het opgestelde carré is aangekomen, houdt hij halt en commandeert de paradedcommandant: “MUZIEK: ... EREROFFELS” (aantal ereroffels afhankelijk van de rang/ functie van de parade-inspecteur).
 - (3) Het muziekkorps voert het muzikaal eerbetoon uit; de parade-inspecteur brengt de groet tijdens het in ontvangst nemen van het muzikaal eerbetoon.
 - (4) Nadat de muziek is gestopt, begeeft de paradedcommandant zich naar de parade-inspecteur, meldt de aangetreden eenheden, nodigt uit tot het uitvoeren van een ceremoniële inspectie en commandeert: “IN DE HOUDING = STAAT”. Nadat de parade-inspecteur aangeeft gereed te zijn (en de inspectiedelegatie is geformeerd), begint de ceremoniële inspectie.
 - (5) Tijdens de aansluitende ceremonie verblijven de parade-inspecteur en de officieradjutant op de hun toegewezen plaats.
 - (6) Voor het afmelden van de eenheden door de paradedcommandant voegt de officieradjutant zich weer bij de parade-inspecteur.
- c. Protocol indien een hoofdofficier of een Wapenbroeder als parade-inspecteur optreedt
- (1) De paradedcommandant commandeert: “GEEFT = ACHT” en “BRENGT = GROET” zodra de parade-inspecteur nadert.
 - (2) Als deze binnen het opgestelde carré is aangekomen, begeeft de paradedcommandant zich in zijn richting, meldt de aangetreden eenheden, nodigt uit tot het uitvoeren van een ceremoniële inspectie en commandeert: “IN DE HOUDING = STAAT”. Nadat de parade-inspecteur aangeeft gereed te zijn (en de inspectiedelegatie is geformeerd), begint de ceremoniële inspectie.
 - (3) Tijdens de aansluitende ceremonie verblijven de parade-inspecteur en de officieradjutant op de hun toegewezen plaats.

- (4) Voor het afmelden van de eenheden door de paradedcommandant voegt de officieradjutant zich weer bij de parade-inspecteur.

Bijzonderheden:

1. *Rechts: de zijde waar de muziek(eventueel het vaandel/ de banier) staat opgesteld, gezien vanuit de positie "gezicht naar de open zijde van het carré".*
2. *Bij een begroeting door de parade-inspecteur vanuit het midden van de opgestelde eenheden in plaats van een ceremoniële inspectie: front naar de (in carré) opgestelde eenheden, de "groet" brengen en vervolgens "hoofd links", aansluitend "hoofd rechts" en "hoofd front" maken en de "groet" beëindigen, "rechtsom" maken, enz. Zomogelijk begroet de parade-inspecteur de niet-ingedeelden en genodigden vanuit dezelfde positie.*
3. *De parade-inspecteur, bedoeld in subparagrafen a. en b., brengt de groet tijdens het muzikaal eerbetoon.*
4. *Een officieradjutant loopt twee pas linksachter de autoriteit aan wie hij is toegevoegd.*

5. **De ceremoniële inspectie**

- a. De parade-inspecteur kan zich tijdens de ceremoniële inspectie laten vergezellen door zijn hiërarchieke chefs.
- b. De parade-inspecteur wordt bij het houden van de inspectie vergezeld van de paradedcommandant, die daarbij rechts van hem loopt. Indien een autoriteit als gastheer optreedt (ontvangende functionaris, bijvoorbeeld bij een buitenlands bezoek), verplaatst hij zich tussen de parade-inspecteur en de paradedcommandant. Eventuele andere autoriteiten verplaatsen met tweeën achter de parade-inspecteur en paradedcommandant, de hoogste/ oudste in rang achter de parade-inspecteur. Eventuele adjudanten verplaatsen zich achter de (militaire) autoriteit waaraan zij zijn toegevoegd.
- c. Voordat de ceremoniële inspectie kan beginnen, commandeert de paradedcommandant : "IN ORDE VAN = INSPECTIE", waarna de dirigent van het muziekkorps en de compagniescommandanten/ commandanten Wapenbroedersdetachementen zich zes passen voor het midden van en met front naar hun eenheid opstellen. (Alleen indien de compagniescommandanten/ commandanten Wapenbroedersdetachementen vóór hun eenheid staan).
- d. De ceremoniële inspectie begint bij het muziekkorps, dat op dat moment niet speelt. Eerst nadat het muziekkorps en de vaandel-/ banierwacht zijn geïnspecteerd, wordt een inspectiemars gespeeld en zolang herhaald totdat de parade-inspecteur op het uitgangspunt is teruggekeerd. (Voor de inspectiemars wordt een keuze uit de defileermarsen gemaakt). Uitsluitend de parade-

inspecteur draait het hoofd naar de te inspecteren eenheden. De overigen kijken recht voor zich uit.

- e. Wanneer de parade-inspecteur het muziekkorps of een eenheid tot op acht passen is genaderd, geven de dirigent, C – Vaandel-/ banierwacht en eenheidscommandant het commando: “HOOFD = RECHTS”, brengen zelf de groet en maken hoofd rechts, die duurt tot het moment dat de inspectie over zijn eenheid is geëindigd. De parade-inspecteur beantwoordt als enige de groet zodra hij de dirigent of eenheidscommandant passeert.
- f. Ter hoogte van de vaandel-/ banierwacht maakt de parade-inspecteur halt en front naar het vaandel/ de banier en brengt de groet. Dit geldt eveneens voor hen die hem vergezellen. De paradedcommandant geeft hiervoor de benodigde aanwijzingen en commando's.
- g. In de gevallen genoemd in Hoofdstuk IV, paragraaf 5 wordt de groet met het vaandel/ de banier gebracht.
- h. Zodra de laatste eenheid is geïnspecteerd, inclusief alle niet-ingedeelden, begeleidt de paradedcommandant de parade-inspecteur naar de voor hem bestemde plaats en commandeert vervolgens: “IN DE HOUDING = STAAT”, “IN ORDE VAN = LINIE” (waarop de compagniescommandanten/ commandanten Wapenbroedersdetachementen hun oorspronkelijke opstelling weer innemen) en: “OP DE PLAATS = RUST”.
- i. De aangetreden eenheden staan nu klaar voor een activiteit en nemen deel aan bijvoorbeeld een uitreiking van een vaandel/ banier, het uitreiken van een belangrijke draaginsigne, etc.
- j. De parade-inspecteur verzoekt aan de paradedcommandant om de aangetreden eenheden af te melden. Alle (militaire) ceremonies, waarbij de eenheid door de paradedcommandant wordt gemeld bij aankomst van de parade-inspecteur, worden besloten met het afmelden van die eenheid bij vertrek van de parade-inspecteur. M.u.v. het muzikale eerbetoon wordt bij vertrek hetzelfde eerbewijs gecommandeerd tijdens het afmelden als tijdens het melden van de aangetreden eenheden door de paradedcommandant bij de parade-inspecteur.
- k. Nadat de parade-inspecteur uit zicht is verdwenen, commandeert de paradedcommandant: “IN DE HOUDING = STAAT” en laat de Ridder(s) Militaire Willemsorde, opper-/ vlagofficieren en autoriteiten uittreden en aansluitend de eenheden de rusthouding aannemen. Indien er geen defilé plaatsvindt, treedt vervolgens de vaandel-/ banierwacht uit. De paradedcommandant bedankt vervolgens allen beneden de rang van brigadegeneraal en de burgergenodigden en nodigt eventueel uit voor felicitaties/ een receptie.
- l. De eenheden zijn nu ter beschikking van de respectievelijke commandanten.
- m. Na afloop van de plechtigheid kan de ceremonie worden afgesloten met een defilé, zoals omschreven in Hoofdstuk X van dit Deel B.

Bijzonderheden:

1. *Indien een ceremoniële inspectie per voertuig plaatsvindt, geschiedt de inspectie door de parade-inspecteur staande in zijn voertuig. De parade-commandant volgt hem staande in zijn eigen voertuig op vijf meter afstand. Indien de voertuigen daartoe ruimte bieden, kunnen zij zich laten vergezellen door hun officierenadjutant. De hiërarchieke chefs worden in dit geval niet uitgenodigd de parade-inspecteur te vergezellen.*
2. *Om de ceremoniële inspectie correct te kunnen uitvoeren is het strikt noodzakelijk dat:*
 - a. *de eenheidscommandanten maximaal twee passen (midden) vóór hun eenheid staan;*
 - b. *de parade-inspecteur zo dicht mogelijk vóór de eenheid langs marcheert;*
 - c. *in de hoeken van het carré voldoende ruimte (10 passen) wordt gelaten tussen de eenheden, zodat het commando: “HHOFD = RECHTS” kan worden uitgevoerd.*
3. *Terwijl de eenheden de parade verlaten kan er muziek ten gehore worden gebracht.*

6. **Uitzonderingsbepalingen**

- a. Indien bij een herdenkingsplechtigheid een officiële aankomst van de parade-inspecteur wordt bevolen, blijft een ceremoniële inspectie zeker achterwege en wordt volstaan met een begroeting vanuit het midden van de opstelling.
- d. Niet altijd zullen officierenadjutant in een ceremonie betrokken behoeven te zijn. De officieradjutant van de paradecommandant hoeft niet aan de ceremonie deel te nemen, terwijl de officieradjutant van de parade-inspecteur tijdens de ceremoniële begroeting en ceremoniële inspectie in de omgeving van het spreekgestoelte kan verblijven. Ook kunnen plaatselijke ruimtelijke omstandigheden en het aantal autoriteiten dat de parade-inspecteur zal vergezellen het noodzakelijk maken de officierenadjutant van deelname aan de inspectie uit te sluiten.

HOOFDSTUK X – HET DEFILÉ

1. Algemeen

- a. Een parade of andere plechtigheid kan worden afgesloten met een defilé, zijnde het marcheren van eenheden langs de parade-inspecteur.
- b. Een defilé kan ook als separate activiteit worden gehouden, bijvoorbeeld ter gelegenheid van de verjaardag van Z.M. de Koning of tijdens de Nederlandse Veteranendag.
- c. Een defilé wordt zo mogelijk afgenomen vanaf een podium.
- d. De parade-inspecteur kan (een) autoriteit(en) uitnodigen het defilé mede af te nemen. Zij staan dan achter de parade-inspecteur op het podium.
- e. Indien een vaandel-/ banierwacht of een baniergroep is (zijn) ingedeeld, wordt met het vaandel/ de banier(en) gegroet voor de in Hoofdstuk IV, paragraaf 5 van dit Deel B genoemde personen.
- f. Van de aanwezigen op het podium groet uitsluitend de parade-inspecteur en wel voor de eenheidscommandanten, met dien verstande dat door allen de eregroet wordt gebracht voor het vaandel.
- g. De niet-ingedeelden vormen een afzonderlijke groep. De als commandant optredende persoon staat op de rechtervleugel. Tijdens het defileren nemen de niet-ingedeelden de houding aan en brengen op commando van hun commandant alleen de eregroet voor het vaandel.
- h. Waar eenheid/ eenheden staat is tevens bedoeld Wapenbroedersdetachement/ Wapenbroedersdetachementen, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven.

2. De opstelling rond het podium

- a. Op het podium staan:
 - (1) de parade-inspecteur;
 - (2) de door de parade-inspecteur uitgenodigde autoriteit(en);
 - (3) de paradecommandant nadat hij zich heeft gemeld.
- b. Achter het podium staan:
 - (1) de officieradjutant van de parade-inspecteur;
 - (2) de officieradjutant van de paradecommandant en die van de op het podium genodigde autoriteit(en).
- c. Naast het podium staan:
 - (1) links van het podium de genodigde burgerautoriteiten;
 - (2) direct rechts van het podium de Ridders Militaire Willemsorde;
 - (3) rechts van de Ridders Militaire Willemsorde de niet-ingedeelden.

- d. Links en rechts van het podium
 - (1) Zowel links als rechts van het podium, op een zodanige afstand dat de opstelling rond het podium is ingesloten, staan richtvlagdragers opgesteld.
 - (2) Ter hoogte van de linker richtvlagdrager begint het brengen van eerbewijzen; ter hoogte van de rechter richtvlagdrager eindigt het brengen van eerbewijzen.
- e. Het ingedeelde muziekkorps passeert als eerste eenheid de parade-inspecteur, maakt vervolgens tweemaal 'hoofd der colonne links' en stelt zich tegenover het podium op.
- f. Voor een overzicht van de opstelling rond het podium: zie de schets op pagina B-X-4.

3. Het defilé te voet

- a. De samenstelling
 - (1) Voorop, eventueel staand in een open voertuig, de paradecommandant.
 - (2) Vervolgens het ingedeelde muziekkorps.
 - (3) Daarna de ingedeelde vaandel-/ banierwacht(en) of banierdrager(s).
 - (4) Tot slot de ingedeelde eenheden.
- b. De uitvoering
 - (1) De paradecommandant komt aangereden of aangemarcheerd en meldt aan de parade-inspecteur, dat de eenheden gereed zijn voor het defilé en neemt plaats rechtsachter de parade-inspecteur op het podium. Indien hij met een voertuig is komen aanrijden, wordt het voertuig zodanig aan de kant van de weg gezet dat het defilé ongestoord kan plaatsvinden.
 - (2) Het defilé begint met het muziekkorps, dat (al spelend) voorbij marcheert en tegenover het podium een opstelling inneemt.
 - (3) Daarna passeert/ passeren de vaandel-/ banierwacht(en) of baniergroep. De commandant van de vaandel-/ banierwacht(en) of baniergroep groet de parade-inspecteur (in de gevallen genoemd in Hoofdstuk IV, paragraaf 5 van dit Deel B wordt met het vaandel/ de banier(en) gegroet), terwijl de leden van de vaandel-/ banierwacht(en) recht vooruit blijven kijken.
 - (4) Vervolgens passeren de ingedeelde eenheden. De commandant van een detachement loopt twee passen voor zijn detachement, terwijl de overkoepelende commandant van een aantal detachementen zes passen voor zijn eenheid loopt. De afstand tussen een groep detachementen onder leiding van een overkoepelende commandant en andere (losse) detachementen is ongeveer twintig passen.

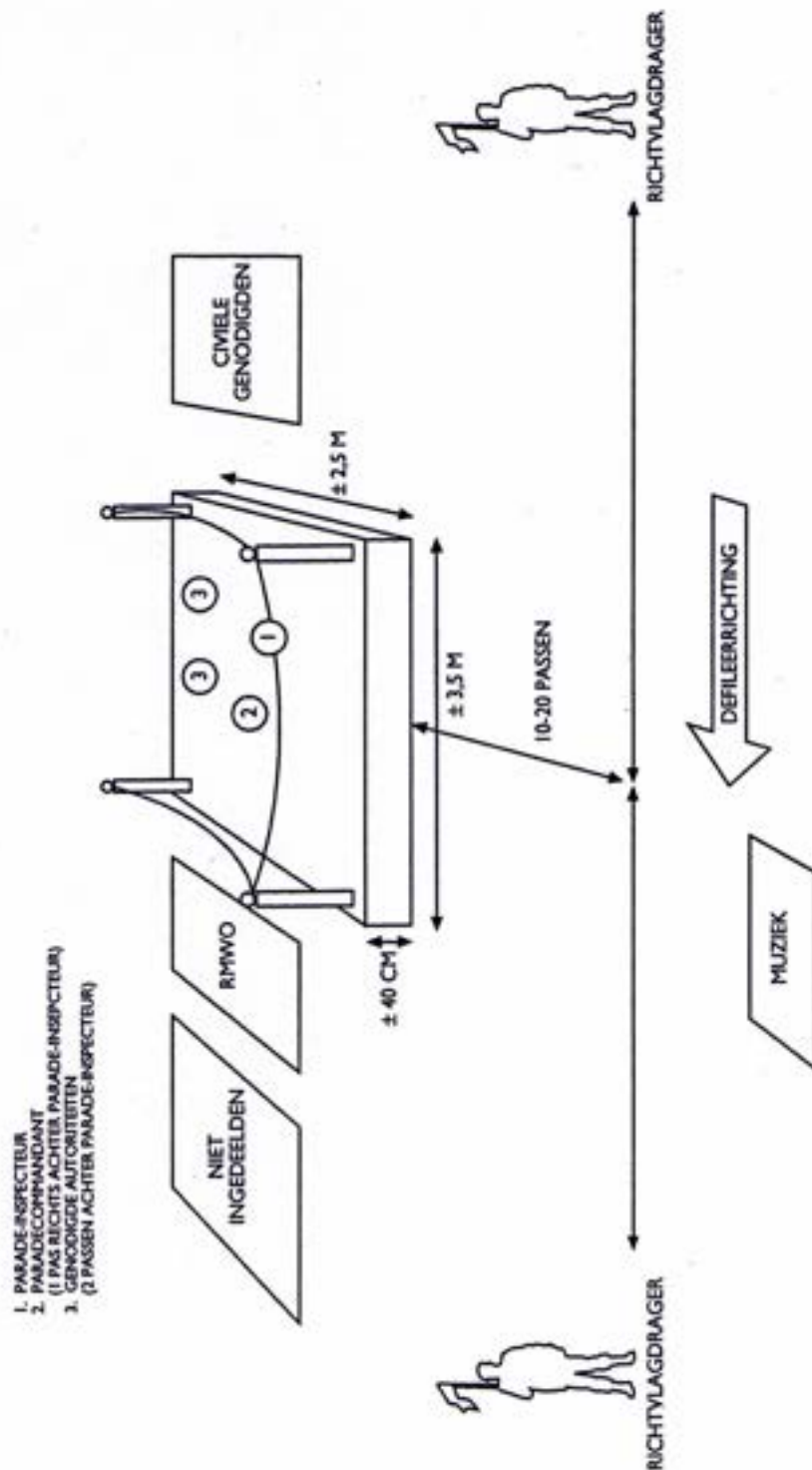
- (5) Elke compagniescommandant/ (overkoepelende) detachementscommandant geeft ter hoogte van de eerste richtvlagdrager het commando: “HOOFD = RECHTS” en brengt zelf de groet; ter hoogte van de tweede richtvlagdrager beëindigt hij de groet en commandeert: “HOOFD = FRONT”.
- (6) Zodra de laatste eenheid is gepasseerd, sluit het ingedeelde muziekkorps (nog steeds spelend) op ongeveer twintig passen achter die eenheid aan.
- (7) Tot slot meldt de paradedcommandant zich af bij de paradeinspecteur en vervolgt zijn weg (in het voor hem bestemde voertuig).
- (8) Voordat de ingedeelde eenheden worden ontbonden, dient (dienen) de vaandel-/ banierwacht(en) of baniergroep op de daartoe voorgeschreven wijze uit te treden.

NB: Indien de ingedeelde eenheden door plaatselijke omstandigheden vanaf het podium gezien van rechts komen aanmarcheren, worden de commando's voor het muziekkorps en voor de overigen bij het passeren van de richtvlaggen aangepast. Tevens dient de opstelling, zoals aangegeven in subparagrafen 2c en 2d, gespiegeld te worden

4. Een gecombineerd defilé

- a. Wapenbroedersdetachementen kunnen aan een militair defilé deelnemen waarbij voertuigen zijn ingedeeld.
- b. De hierboven in paragraaf 3 beschreven uitvoeringsbepalingen blijven in zo'n geval van toepassing.
- c. Nadat de paradedcommandant het defilé gereed heeft gemeld aan de paradeinspecteur, start het defilé in beginsel met het ingedeelde muziekkorps, de vaandel-/ banierwacht(en) of baniergroep en eenheden te voet, op enige afstand gevolgd door de ingedeelde voertuigen.

SCHETS ROND HET PODIUM BIJ EEN DEFILÉ

HOOFDSTUK XI – DE VLAGGENPARADE

1. Het hijsen van de vlag

- a. Voor het hijsen van de vlag worden een (wacht)commandant en twee vlaggenhijzers aangewezen. De personen dienen op de hoogte te worden gebracht van hun taak en de wijze waarop het hijsen en neerhalen van de vlag dient te geschieden, alsmede de wijze waarop de vlag dient te worden gevouwen (zie Hoofdstuk III, paragraaf 7 van dit Deel B).
- b. De muzikant (indien aanwezig)blaast het signaal: “BIJ DE VLAG”.
- c. Vijf minuten vóór het tijdstip van het hijsen van de vlag treden de vlaggenhijzers (en de muzikant) buiten aan. Eén van de vlaggenhijzers draagt de vlag opgevouwen op de horizontaal gestrekte onderarmen; zijn bovenarmen blijven tegen het lichaam gedrukt.
- d. De (wacht)commandant marcheert met de vlaggenhijzers en de muzikant (indien ingedeeld) naar de vlaggenmast, laat aldaar halt houden en stelt de vlaggenhijzers in de nabijheid van en met het front naar de vlaggenmast in de rusthouding op.
- e. Het tijdstip voor het hijsen van de vlag wordt aangegeven door het signaal: “GEEFT = ACHT” of, indien geen (bel)signaal kan worden gegeven, door aanwijzingen van de (wacht)commandant. Door één van de vlaggenhijzers wordt vervolgens de vlaggenlijn losgemaakt, waarna de andere de vlag aanslaat. Onmiddellijk hierna volgt het commando: “GEEFT = ACHT”, “BRENGT ERE = GROET” en “VLAG = HIJSEN”, waarna één van de vlaggenhijzers de vlag langzaam en statig hijst totdat deze geheel (in top) is gehesen. De vlaggenlijn dient tijdens het hijsen gespannen te blijven, terwijl de vlag de grond niet mag raken. De muzikant speelt tijdens het hijsen van de vlag het “WILHELMUS”.
- f. Tijdens het hijsen brengen de aangetreden eenheden, de (wacht)commandant en de vlaggenhijzer, die voor het hijsen niet meer nodig is, de eregroet.
- g. Zodra de vlag is gehesen, volgt een belsignaal, het signaal: “DOORGAAN” of het commando: “VLAG GEREED”, waarna de eregroet wordt beëindigd en de vlaggenlijn wordt vastgeknoopt.
- h. Vervolgens marcheert de (wacht)commandant met de vlaggenhijzers (en de muzikant) terug naar de plaats waar zij vandaan gekomen zijn.

2. Het neerhalen van de vlag

- a. De muzikant (indien aanwezig) blaast het signaal: “BIJ DE VLAG”.
- b. Vijf minuten vóór het tijdstip van het neerhalen van de vlag marcheert de (wacht)commandant met de twee vlaggenhijzers en de muzikant (indien ingedeeld) naar de vlaggenmast, laat aldaar halt houden en stelt de vlaggenhijzers

in de nabijheid van en met het front naar de vlag in de rusthouding op. Door één van de vlaggenhijzers wordt de vlaggenlijn losgemaakt.

- c. Het tijdstip voor het neerhalen van de vlag wordt aangegeven door het signaal: “GEEFT = ACHT” of, indien geen (bel)signaal kan worden gegeven, door aanwijzingen van de (wacht)commandant. Onmiddellijk hierna geeft de (wacht)commandant het commando: “GEEFT = ACHT“, “BRENGT ERE = GROET” en “VLAG = NEERHALEN”, waarna één van de vlaggenhijzers de vlag langzaam en statig neerhaalt. De vlaggenlijn wordt tijdens het neerhalen door de tweede vlaggenhijzer gespannen gehouden, terwijl de vlag de grond niet mag raken. De muzikant speelt tijdens het neerhalen van de vlag het “WILHELMUS”.
- d. Tijdens het neerhalen van de vlag brengen de eventueel aangetreden eenheden (front naar de vlag) en de (wacht)commandant de eregroet.
- e. Zodra de vlag is neergehaald, volgt een belsignaal, wordt het signaal: “DOORGAAN” geblazen of het commando: “VLAG GEREED” gegeven, waarna de eregroet wordt beëindigd en de vlaggenlijn wordt vastgeknoopt.
- f. Nadat de vlaggenlijn is vastgemaakt, vouwen de vlaggenhijzers de vlag zoals aangegeven in Hoofdstuk III, paragraaf 7 van dit Deel B. Eén van de vlaggenhijzers legt de gevouwen vlag op de onderarmen van de andere vlaggenhijzer, waarna de (wacht)commandant met de vlaggenhijzers (en de muzikant) terugmarcheert naar de plaats waar zij vandaan gekomen zijn.

3. De (buitengewone) vlaggenparade

a. Algemeen

- (1) Bij bijzondere gelegenheden en op nationale feestdagen kan een vlaggenparade plaatsvinden.
- (2) In beginsel bestaat een vlaggenparade uit het met enig ceremonieel en muzikaal eerbetoon hijsen van de vlag.

b. Deelnemers en opstelling

- (1) De aangewezen eenheidscommandant (voorzitter van een geleding van de Bond van Wapenbroeders) is verantwoordelijk voor het vaststellen van de ceremonie. Hij kan daartoe gebruik maken van het bepaalde in Hoofdstuk IX, paragraaf 2.
- (2) De deelnemende eenheden/ detachementen, niet-ingedeelden en genodigden staan in beginsel opgesteld zoals is aangegeven in bijlage F op bladzijde B-F-2.
- (3) De vlaggenmast dient zodanig te zijn opgesteld, dat elke aanwezige het hijsen van de vlag (uit zijn ooghoeken) kan waarnemen.

- (4) Een (wacht)commandant, twee vlaggenhijzers en een muzikant of muziekkorps maken deel uit van het ceremonieel.

c. Uitvoering

- (1) Commandanten van deelnemende eenheden/ detachementen melden zich bij de paradedcommandant, nadat deze zijn plaats heeft ingenomen en het commando: 'RAPPORT' heeft gegeven.
- (2) Nadat de commandanten van de deelnemende eenheden/ detachementen op hun plaatsen zijn teruggekeerd, worden nu achtereenvolgens de volgende bevelen of signalen gegeven en handelingen verricht:
- Muzikant : Blaast het signaal "BIJ DE VLAG".
 - (Wacht)commandant : Marcheert met twee vlaggenhijzers en een muzikant naar de vlaggenmast en laat de vlag aanslaan.
 - Muzikant : Blaast het signaal: "GEEFT = ACHT"
 - Paradedcommandant : "BRENGT ERE = GROET".
 - (Wacht)commandant : "VLAG = HIJSEN".
 - Muzikant/ Muziekkorps : Speelt tijdens het hijsen het "WILHELMUS".
 - Muzikant : Blaast het signaal: "DOORGAAN" zodra de vlag is gehesen.
 - Paradedcommandant : "IN DE HOUDING = STAAT", gevolgd door: "OP DE PLAATS = RUST". Hij houdt vervolgens een korte toespraak om de aanleiding tot de vlaggenparade te memoreren.
 - Paradedcommandant : "GEEFT = ACHT".
 - (Wacht)commandant : Marcheert af met zijn vlaggenhijzers en muzikant.
 - Paradedcommandant : "EENHEDEN TER BESCHIKKING". Nodigt vervolgens (indien van toepassing) niet-ingedeelden en genodigden uit voor een receptie.
 - Muziekkorps : Speelt tijdens de afmars van de eenheden/ detachementen marsmuziek en vertrekt als laatste van de plaats van de ceremonie.
- (3) Indien wordt bepaald dat bij aanvang van de vlaggenparade de vlaggenhijzers en de muzikant reeds bij de vlaggenmast staan opgesteld, worden de onderstaande bevelen of signalen gegeven en handelingen verricht:

- (Wacht)commandant : Marcheert met twee vlaggenhijzers en een muzikant naar de vlaggenmast en laat de vlag aanslaan, ruim voordat de genodigden hun opstelling innemen.
- Paradedcommandant : “GEEFT = ACHT” en “BRENGT ERE = GROET”.
- (Wacht)commandant : “VLAG = HIJSEN”.
- Muzikant/ Muziekkorps : Speelt tijdens het hijsen van de vlag het “WILHELMUS”.
- Muzikant : Blaast het signaal: “DOORGAAN” zodra de vlag is gehesen.
- Paradedcommandant : “IN DE HOUDING = STAAT” en “OP DE PLAATS = RUST”. Hij houdt vervolgens een korte toespraak om de aanleiding van de vlaggenparade te memoreren.

De ceremonie kan nu worden afgesloten als vermeld in paragraaf 3c(2). Naar keuze kan het afmarcheren van de vlaggenwacht ook geschieden nadat alle betrokkenen en genodigden de plaats van de plechtigheid hebben verlaten.

- (4) Bij een vlaggenparade kan een parade-inspecteur optreden, die aan het begin van de ceremonie al dan niet de eenheden inspecteert. In zo'n geval vindt de begroeting van de parade-inspecteur plaats, eventueel gevolgd door een inspectie, alvorens de in paragraaf 3c(2) en 3c(3) omschreven ceremonie plaats vindt. De parade-inspecteur houdt dan de toespraak in plaats van de paradedcommandant en verlaat het terrein van de ceremonie na zijn toespraak.
- (5) Indien een vaandel-/ banierwacht deelneemt aan de ceremonie, treedt deze in nadat de troepencommandant rapport heeft ingenomen. De vaandel-/ banierwacht treedt uit en verlaat het terrein van de ceremonie alvorens de troepencommandant “EENHEDEN TER BESCHIKKING” commandeert. Bij deelname van een parade-inspecteur wordt deze begroet nadat de vaandel-/ banierwacht is ingetreden.
- (6) Indien bij de vlaggenparade geen eenheden/ detachementen zijn ingedeeld, dient een commandant te worden aangewezen, die zorg draagt voor een analoge afloop als hierboven bij paragraaf 3c(2) en 3c(3) is aangegeven.

HOOFDSTUK XII – DE BAN

1. Algemeen

- a. Onder de “Ban” wordt verstaan de tijdsperiode waarin op plechtige wijze voor het front van de troep door of namens Z.M. de Koning een bekendmaking wordt gedaan. In beginsel gaat het hier om een bekendmaking die als een Koninklijk Besluit wordt aangeduid en tijdens een ceremonie wordt voorgelezen. In dit hoofdstuk wordt uitgegaan van de afwezigheid van Z.M. de Koning.
- b. Bij de ceremonie dient minimaal een muzikant of tamboer te zijn ingedeeld.
- c. Het begin (openen) en het einde (sluiten) van de ban wordt aangegeven met een signaal.
- d. Tussen het openen en sluiten van de ban mogen geen andere dan Koninklijke Besluiten worden voorgelezen en blijft het spelen van muziek achterwege.
- e. Indien met betrekking tot de ceremonie nog een officiële bekendmaking moet worden gedaan (bijvoorbeeld het voorlezen van een Ministeriële Beschikking), wordt eerst de ban gesloten en de eregroet beëindigd alvorens die bekendmaking wordt voorgelezen.
- f. Indien de troepencommandant een actief dienende officier is, is de officieradjutant bij voorkeur eveneens een officier in actieve dienst, tenzij dit door omstandigheden niet mogelijk is. De functies van troepencommandant en officieradjutant kunnen door hiertoe aangewezen Wapenbroeders worden vervuld.
- g. Wapenbroeders in bondstenuie die niet bij de ceremonie betrokken zijn, maar zich op een zodanige afstand van de plaats van de ceremonie ophouden dat zij de ceremonie kunnen zien, houden halt, maken front naar de plaats van de plechtigheid en richten zich naar de eerbewijzen die de opgestelde eenheden/detachementen uitbrengen.
- h. Onder eenheid/ eenheden wordt tevens verstaan Wapenbroedersdetachement/ Wapenbroedersdetachementen

2. Uitvoering

Achtereenvolgens worden de volgende bevelen gegeven:

Troepencommandant	:	“GEEFT = ACHT”.
“BRENGT ERE = GROET”.
“MUZIEK = OPEN DE BAN”.
Muzikant/ tamboer	:	Blaast of slaat het signaal “OPENEN VAN DE BAN”.
Officieradjutant	:	Begeeft zich naar het spreekgestoelte en leest het betrokken Koninklijk Besluit voor, neemt vervolgens zijn oorspronkelijke plaats weer in.
Troepencommandant	:	“MUZIEK = SLUIT DE BAN”.

Muzikant/ tamboer : Blaast of slaat het signaal “SLUITEN VAN DE BAN”.
Troepencommandant : “IN DE HOUDING = STAAT”.
“OP DE PLAATS = RUST”.

3. **Bijzonderheden**

- a. Indien is voorzien dat het voorlezen van het Koninklijk Besluit geruime tijd in beslag zal nemen, kan de troepencommandant onmiddellijk na het signaal “OPENEN VAN DE BAN” de eregroet laten beëindigen en daarna de eenheden de houding van “OP DE PLAATS = RUST” doen aannemen. In dat geval laat hij vóór het sluiten van de ban de eenheden weer de houding aannemen en de eregroet brengen.
- b. Verbonden aan het protocol van de “Ban” wordt tijdens de plechtigheid op enig moment het “WILHELMUS” gespeeld. Zie daartoe steeds de beschreven afloop van de in dit handboek behandelde plechtigheden. Tijdens een plechtigheid wordt namelijk nooit meer dan één maal het “WILHELMUS” ten gehore gebracht.

HOOFDSTUK XIII – HET UITREIKEN VAN ONDERSCHIEDINGEN

1. Algemeen

- a. Het uitreiken van onderscheidingen vindt in beginsel plaats voor het front van een aangetreden eenheid. Indien de onderscheiding niet voor het front van een eenheid wordt uitgereikt, vindt de ceremonie in een daartoe passende lokaliteit plaats.
- b. Indien een bijzondere medaille wordt toegekend, zal telkenmale separaat worden vastgesteld hoe de procedure van uitreiking zal verlopen.
- c. De uitreiking van onderscheidingen aan een groep veteranen tegelijk – meestal een herinneringsmedaille – vindt plaats tijdens een zogenaamde “Medal-parade” of in een geschikte lokaliteit in aanwezigheid van de daarvoor genodigde autoriteiten, vertegenwoordigingen van de besturen van (veteranen)organisaties, familieleden en overige genodigden.
- d. Bij het uitreiken van een belangrijke draaginsigne aan een groep veteranen kan worden besloten de ceremonie van een “Medal-parade” te hanteren.
- e. Onder eenheid/ eenheden wordt tevens verstaan Wapenbroedersdetachement/ Wapenbroedersdetachementen.

2. Koninklijke onderscheidingen

- a. De uitreiking van een Koninklijke Onderscheiding geschiedt in beginsel door de burgemeester van de woonplaats van de te decoreren Wapenbroeder.
- b. De uitreiking zal in beginsel plaatsvinden in de woonplaats (gemeente) van betrokkene.
- c. Actiefdienende Wapenbroeders kunnen een Koninklijke Onderscheiding uitgereikt krijgen bij de eenheid waarbij zij zijn ingedeeld..

3. Door de Minister van Defensie toegekende onderscheidingen

- a. De uitreiking van een door de Minister toegekende onderscheiding aan een actiefdienende Wapenbroeder is een aangelegenheid van de hiërarchieke chefs van de betrokken Wapenbroeder.
- b. Het is wenselijk dat bij een dergelijke plechtigheid een aantal leden van de afdeling/ identiteitsgroep waarbij betrokkene is ingedeeld, in bondstenue aanwezig is.
- c. Indien een dergelijke onderscheiding achteraf aan een niet meer in actieve dienst zijnde Wapenbroeder wordt toegekend, kan deze voor het front van een aangetreden detachement Wapenbroeders worden uitgereikt. De onderscheiding wordt dan uitgereikt door de Algemeen Voorzitter of diens vertegenwoordiger, een afdelingsvoorzitter of een voorzitter van een identiteitsgroep.

4. Door het Bondsbestuur toegekende onderscheidingen

- a. De uitreiking van een door het Bondsbestuur toegekende onderscheiding kan geschieden:
 - (1) Tijdens een bondsevenement (bijvoorbeeld de Algemene Ledenvergadering). In dat geval geschiedt de uitreiking bij voorkeur door de Algemeen Voorzitter of diens vertegenwoordiger.
 - (2) Een door het Bondsbestuur toegekende onderscheiding wordt in beginsel niet voor het front van een aangetreden detachement Wapenbroeders uitgereikt.

5. Uitreiking voor het front van een eenheid

- a. De hier beschreven ceremonie geldt voor de uitreiking van (een) belangrijke onderscheiding(en) voor het front van aangetreden eenheden/ detachementen, niet zijnde een medal-parade als bedoeld in paragraaf 7 van dit hoofdstuk.
- b. De eenheden/ detachementen, niet-ingedeelden en genodigden staan opgesteld als aangegeven voor een parade (Hoofdstuk IX van dit Deel B). De aanwezige opper- en/ of vlagofficieren alsmede genodigde autoriteiten worden verwelkomd op de daarvoor voorgeschreven wijze (Hoofdstuk IX van dit deel B).
- c. Aan een ingedeelde vaandel-/ banierwacht is geen specifieke taak toegedacht; het in- en uittreden van de vaandel-/ banierwacht wordt uitgevoerd als aangegeven in Hoofdstuk IV van dit Deel B.
- d. De begroeting door de autoriteit die de onderscheiding uitreikt, geschiedt volgens het gestelde in Hoofdstuk IX, paragraaf 4 van dit Deel B. De begroeting eindigt op het moment dat de autoriteit zich bij het spreekgestoelte bevindt. Een ceremoniële inspectie blijft achterwege.
- e. De troepencommandant commandeert vervolgens: “OP DE PLAATS = RUST”.
- f. De autoriteit die de onderscheiding uitreikt, laat de te decoreren Wapenbroeder uittreden en zich opstellen op ongeveer 10 passen vóór en in front van hem. Bij uitreiking aan meerdere Wapenbroeders wordt in alfabetische volgorde opgesteld.
- g. In geval een Koninklijk Besluit ten grondslag ligt aan de onderscheiding, beveelt de troepencommandant: “GEEFT = ACHT” en “BRENGT ERE = GROET” en daarna “MUZIEK = OPEN DE BAN”. De officieradjutant van de autoriteit leest het Koninklijk Besluit voor, waarna de troepencommandant achtereenvolgens beveelt: “MUZIEK = SLUIT DE BAN” en “IN DE HOUDING = STAAT”.
In geval een Ministeriële Beschikking ten grondslag aan de uitreiking ligt, wordt de procedure “Openen en sluiten van de ban” achterwege gelaten. Bij

het voorlezen van de Ministeriële Beschikking staan de eenheden/ detachementen in de houding.

- h. De autoriteit bevestigt de onderscheiding direct boven de linkerborstzak, dan wel wordt de onderscheiding omgehangen. Hij feliciteert vervolgens de zojuist gedecoreerde.
- i. De autoriteit keert terug naar zijn plaats bij het spreekgestoelte, terwijl de troepencommandant commandeert: “OP DE PLAATS = RUST”.
- j. De autoriteit houdt nu een korte toespraak, de gedecoreerde staat daarbij in de houding.
- k. Na beëindiging van de toespraak commandeert de paradedcommandant: “GEEFT = ACHT”, “BRENGT ERE = GROET” en “MUZIEK: HET WILHELMUS”. Nadat het “WILHELMUS” is gespeeld, wordt geccommandeerd: “IN DE HOUDING = STAAT” en “OP DE PLAATS = RUST”.
- l. De autoriteit verzoekt de paradedcommandant zich af te melden, die vervolgens commandeert: “GEEFT = ACHT” en zich bij de autoriteit afmeldt.
- m. Nadat de autoriteit uit het zicht is verdwenen, laat de paradedcommandant de eenheden de rusthouding aannemen. Hij bedankt vervolgens de aanwezige niet-ingedeelden en genodigden voor hun aanwezigheid, geeft aan dat de zojuist gedecoreerde kan worden gefeliciteerd op de plaats van de receptie en nodigt hen uit voor een drankje op een door hem aan te geven plaats.
- n. De eenheden zijn nu ter beschikking van de respectievelijke commandanten.

6. Uitreiking van een onderscheiding zonder aangetreden eenheden

- a. Tijdig vóór aanvang van de plechtigheid verzamelen de Wapenbroeders, de genodigden en de eventuele deputaties zich in de lokaliteit waar de uitreiking plaats vindt. Zij stellen zich zo mogelijk op in een carré met één open zijde.
- b. De aanwezigen nemen de houding aan bij nadering van de autoriteit die de onderscheiding zal uitreiken. De te decoreren Wapenbroeder staat op ongeveer vier passen vóór het spreekgestoelte en met het front naar de autoriteit opgesteld. Indien meerdere Wapenbroeders worden gedecoreerd, stellen zij zich in alfabetische volgorde op.
- c. Nadat het Koninklijk Besluit of de Ministeriële Beschikking door de officieradjutant van de autoriteit is voorgelezen, vindt de uitreiking van de onderscheiding plaats.
- d. De onderscheiding wordt boven de linkerborstzak bevestigd dan wel, afhankelijk van de soort onderscheiding, omgehangen.
- e. Hierna nemen de aanwezigen de rusthouding aan, waarna de autoriteit een korte toespraak houdt. De zojuist gedecoreerde staat daarbij in de houding.

- f. Na de toespraak geeft de autoriteit de gelegenheid tot het feliciteren van de gedecoreerde.

7. De medal-parade

- a. Onder een medal-parade wordt verstaan de ceremonie van uitreiking van onderscheidingen aan (grote) groepen Wapenbroeder/ Veteranen tegelijk.
- b. De ingedeelde eenheden bestaan uit een detachement Wapenbroeders/ Veteranen die een onderscheiding ontvangen, één of meerdere detachementen van de overige Wapenbroeders/ Veteranen en zo mogelijk een muziekkorps.
- c. De eenheden staan opgesteld als bij een parade (zie Hoofdstuk IX van dit deel B).
- d. Als paradecommandant treedt een daartoe aangewezen Wapenbroeder op.
- e. Nadat de opstelling is voltooid, begeven de niet-ingedeelden (actiefdienenden beneden de rang van brigade-generaal/ commodore/ commandeur) en de genodigde burgerautoriteiten zich naar hun toegewezen plaats.
- f. Vervolgens vindt de aankomst van de niet ingedeelde opper-/ vlagofficieren plaats.

Paradecommandant : Bij nadering van de niet-ingedeelde opper-/ vlagofficier: “GEEFT = ACHT”.

Opper-/ vlagofficieren : Marcheren tot binnen het carré als aangegeven in Hoofdstuk IX van dit Deel B.

Paradecommandant : “MUZIEK: ... EREROFFELS”.

Muziekkorps : Slaat het aantal ereroffels verbonden aan de hoogste rang van de aankomende opper-/ vlagofficieren en speelt de eerste acht maten van de Parademars. De hoogste in rang van de opper-/ vlagofficieren brengt de groet; direct daarop marcheren de opper/ vlagofficieren naar de hun toegewezen plaats.

Paradecommandant : Nadat de opper-/ vlagofficieren hun plaats hebben ingenomen: “OP DE PLAATS = RUST”.

- g. Vervolgens vindt de aankomst, inspectie en uitreiking van de onderscheidingen plaats door de met de uitreiking belaste autoriteiten; de hoogste aanwezige autoriteit treedt op als parade-inspecteur.

Paradecommandant : Commandeert bij nadering van de autoriteiten: “GEEFT = ACHT”.

Autoriteiten : Marcheren tot binnen het carré als aangegeven in Hoofdstuk IX van dit Deel B.

Paradecommandant : “MUZIEK: EREROFFELS”.

- Muziekkorps : Slaat het aantal ereroffels verbonden aan de status van de parade-inspecteur en speelt de eerste acht maten van de Parademars. Indien de parade-inspecteur een militair is, brengt hij de groet.
- Paradecommandant : Marcheert naar de autoriteiten en meldt de aange-treden eenheden aan de parade-inspecteur en ver-zoekt hem de eenheden te inspecteren.
De parade-inspecteur verplaatst links van de pa-radecommandant, terwijl de andere autoriteiten zich daarachter met tweeën verplaatsen. De in-spectie verloopt als aangegeven in Hoofdstul IX van dit Deel B, zonder dat de ingedeelde com-mandanten zich zes passen voor hun eenheid op-stellen. De officieradjutant van de parade-inspecteur stelt zich rechts achter het spreekge-stoelte op. De inspectie eindigt zodra de parade-inspecteur links achter het spreekgestoelte is aangekomen. De overige autoriteiten staan ach-ter de parade-inspecteur of begeven zich naar de plaats voor de niet-ingedeelden.
- Paradecommandant : “OP DE PLAATS = RUST”.
Laat vervolgens enkele door de parade-inspecteur separaat te onderscheiden Wapen-broeders uittreden en links naast zich opstellen. Eventueel te onderscheiden hoger gesitueerden dan de paradecommandant treden eveneens uit en stellen zich rechts van hem op.
- Parade-inspecteur : Houdt een toespraak en treedt na afloop van die toespraak naar linksachter uit.
- Paradecommandant : “GEEFT = ACHT”.
- Officieradjutant : Leest de Ministeriële Beschikking voor en treedt daarna naar rechtsachter uit.
- Parade-inspecteur : Begeeft zich naar de ter hoogte van de parade-commandant opgestelde Wapenbroeders/ vetera-nen en spelt hen persoonlijk de onderscheiding op. Keert vervolgens terug naar zijn plaats bij het spreekgestoelte.
- Paradecommandant : “OP DE PLAATS = RUST” en tegen de links en rechts van hem opgestelde Wapenbroeders/ vete-ranen: “INTREDEN”.
- Parade-inspecteur : Reikt nu, samen met de andere daartoe aangewe-zen autoriteiten, onder begeleiding van en samen met de aangewezen Wapenbroeders/ veteranen van de detachementen, via een sneeuwbalstelsel de overige onderscheidingen uit.
- Paradecommandant : Nadat duidelijk is dat alle onderscheidingen zijn uitgereikt en de parade-inspecteur c.s. weer op de plaats bij het spreekgestoelte zijn gearriveerd, commandeert hij: “GEEFT = ACHT”, meldt de aangetreden eenheden af bij de parade-inspecteur

en commandeert: “OP DE PLAATS = RUST” nadat de parade-inspecteur uit het zicht is. Dan stelt hij de eenheden ter beschikking van de eenheidscommandanten.

8. **Uitreiking van een onderscheiding in bijzondere gevallen.**

Indien een onderscheiding postuum wordt toegekend, wordt in overleg met de familie van betrokkene bepaald, hoe en aan wie de bij de onderscheiding behorende medaille zal worden overhandigd.

HOOFDSTUK XIV - HERDENKINGEN

1. Algemeen

- a. De in dit hoofdstuk opgenomen richtlijnen zijn bedoeld voor herdenkingen die op Nederlandse wijze geleid worden. Herdenkingen, die op buitenlandse militaire begraafplaatsen in Nederland door de Bond van Wapenbroeders of delen daarvan worden georganiseerd, worden in beginsel protocollair op de Nederlandse wijze gehouden.
- b. Wapenbroeders, die op een buitenlandse herdenking in Nederland of in het buitenland worden uitgenodigd, passen zich aan de regels van de gastheer aan. Bijvoorbeeld worden batons in plaats van modelopgemaakte decoraties gedragen bij herdenkingen op Amerikaanse en Duitse militaire begraafplaatsen.

2. De Nationale Herdenking

- a. De nationale herdenking wordt jaarlijks op 4 mei te Amsterdam gehouden, waaraan de Commandant der Strijdkrachten (CdS), de Inspecteur-generaal van de krijgsmacht en de commandanten van alle krijgsmachtdelen deelnemen. Separaat worden eenheden van de krijgsmacht alsmede een muziekkorps uitgenodigd om deel te nemen. Ook is het mogelijk dat een detachement Wapenbroeders voor deze herdenking wordt uitgenodigd.
- b. Bij de Nationale Herdenking worden alle militairen en burgers herdacht die sinds het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog tot op heden, wanneer of waar ook ter wereld, in het belang van het Koninkrijk of tijdens vredesmissies van internationale organisaties zijn gevallen dan wel door oorlogsomstandigheden en terreur zijn omgekomen.
- c. De Nationale Herdenking begint met een herdenkingsdienst en bestaat verder uit een korte toespraak, een kranslegging door Z.M. de Koning, het signaal "Taptoe", twee minuten stilte gevolgd door het spelen van het "WILHELMUS", een kranslegging (het muziekkorps speelt koraalmuziek) en een defilé van aanwezigen langs het Nationaal Monument.

3. Herdenkingen bij de krijgsmacht en de Bond van Wapenbroeders

- a. De krijgsmachtdelen herdenken separaat elk jaar op verschillende data en tijdstippen hun eigen gevallen, waarbij de plechtigheid analoog aan de Nationale Herdenking te Amsterdam verloopt. Ook hiervoor kunnen Wapenbroeders worden uitgenodigd.
- b. Op verschillende andere data door het gehele jaar vinden herdenkingsbijeenkomsten plaats, gekoppeld aan de nagedachtenis van een specifieke gebeurtenis. Zo organiseren onderdelen van de Bond van Wapenbroeders herdenkingen voor zowel Nederlandse als buitenlandse gevallen, waaraan militairen kunnen deelnemen.

- c. Onderscheid moet worden gemaakt in herdenkingen die door en vanwege een onderdeel van de krijgsmacht worden georganiseerd en herdenkingen die door een civiele organisatie worden opgezet., waarbij deelname van militairen en/ of militaire eenheden plaatsvindt.

4. Programma van een herdenking

- a. Het te volgen programma tijdens een herdenking kan door verschillende factoren ten opzichte van elkaar nogal verschillen. Hieronder wordt een model aangegeven, dat als basis kan dienen voor de organisatie van een herdenking, waarbij elementen kunnen worden weggelaten. De programmaonderdelen laten zich meestal niet in een andere volgorde plaatsen.
- b. Het verloop van een herdenkingsplechtigheid kan er als volgt uitzien:
 - (1) Een bijeenkomst van bezinning, meestal in een daartoe bestemde ruimte;
 - (2) Een stille tocht naar de uiteindelijke plaats van herdenking;
 - (3) Een buitengewone vlaggenparade, waarbij de ceremonie als beschreven in Hoofdstuk XI wordt gevolgd, met dien verstande dat de vlag halfstok wordt gehesen en het “WILHELMUS” niet wordt gespeeld (voor het halfstok hijsen van de vlag: zie Hoofdstuk III, paragraaf 9b).

De buitengewone vlaggenparade kan reeds hebben plaatsgevonden voordat de genodigden arriveren. In dat geval blijven de (wacht)commandant, de vlaggenhijsers en de muzikant na het “Vlag halfstok” hijsen ter plaatse;
 - (4) Een kort woord van welkom, het voorlezen van een gedicht, een overdenking, een “In Memoriam”;
 - (5) Een dodenappèl;
 - (6) Een eerste officiële kranslegging door de hoogst aanwezige autoriteit;
 - (7) Het signaal “Taptoe”, gevolgd door één minuut stilte, gevolgd door het signaal: “VOORWAART” en het spelen van het “WILHELMUS” terwijl de vlag in top wordt gehesen (NB: het spelen van het “WILHELMUS” kan achterwege worden gelaten);
 - (8) De kranslegging;
 - (9) Het defilé van aanwezigen langs het monument of de graven, gecombineerd met een bloemenhulde.
- c. Kleine toevoegingen aan het bovengestelde:
 - (1) Het korte woord van welkom kan worden voorafgegaan door koormuziek/ een lied;
 - (2) Onmiddellijk na het woord van welkom kan het woord gegeven worden aan een autoriteit of direct aan een geestelijke om een overdenking/ gebed uit te spreken;
 - (3) Tussen de verschillende onderdelen van het programma kan (kooraal)muziek ten gehore worden gebracht;
 - (4) Vóór het defilé kan een geestelijke ter afsluiting een overdenking/ gebed uitspreken.

5. Overige bijzonderheden

- a. Tijdens de officiële herdenkingen op 4 mei worden steeds twee minuten stilte in acht genomen. Bij andere herdenkingen wordt in beginsel volstaan met één minuut stilte.
- b. Indien gewenst kan na de periode van stilte de vlag halfstok blijven hangen. De vlag wordt in dat geval vóór zonsondergang neergehaald.
- c. De eregroet wordt gebracht tijdens het halfstok hijsen van de vlag (ook aan het begin van de ceremonie), tijdens het spelen van het “WILHELMUS” en gedurende de één/ twee minuten stilte.
- d. Tijdens de signalen “Taptoe”, “VOORWAARTS” en een officiële periode van stilte wordt de houding aangenomen en de eregroet gebracht.
- e. De herdenkingen op 4 mei dienen steeds zodanig te worden getimed, dat met de twee minuten stilte precies om 20.00 uur kan worden begonnen.
- f. Een eredetachment met vaandel(-)/ banier(wacht) kan deel uitmaken van de plechtigheid. Het in- en uittreden van de vaandel-/ banierwacht geschiedt als vermeld in bijlage D van dit Deel B.
- g. Het hijsen van de vlag na de periode van stilte vindt rechtstreeks van halfstok naar vol-in-top plaats; de vlag wordt dus niet eerst neergehaald.
- h. Op plaatsen waar geen herdenking plaatsvindt, blijft de vlag halfstok tot zonsondergang.
- i. Bij een monument of graven kunnen militairen of Wapenbroeders een dodenwacht betrekken.
- j. Het ingedeelde muziekkorps speelt op de geëigende momenten koraalmuziek.
- k. Indien een herdenking wordt begonnen met een officiële aankomst, geschiedt de aankomst van de parade-inspecteur als vermeld in Hoofdstuk IX, paragraaf 4 van dit Deel B, waarbij uitsluitend de parade-inspecteur muzikaal eerbetoon ontvangt.
- l. De kranslegging:
 - (1) De krans wordt aangereikt door derden (krans met diameter kleiner dan 80 cm door één persoon, krans met diameter groter dan 80 cm door twee personen).
 - (2) Loop vanaf de u toegewezen plaats tot aan de plaats van aanreiking in rustige pas op de dragers toe.

- (3) Neem de krans met beide handen in het midden aan en indien met tweeën: ieder aan één zij-achterkant, met de buitenste arm boven en de binnenste arm onder.
- (4) Na het aannemen in rustige pas naar de plaats van handeling lopen en de krans plaatsen/ hangen zoals vooraf geïnstrueerd/ bepaald (gebaseerd op de plaatselijke omstandigheden).
- (5) Schik de linten zodat de tekst leesbaar is.
- (6) Maak (beiden) drie passen achterwaarts en blijf drie seconden staan en breng (drie tellen) de eregroet.
- (7) Maak rechtsomkeert en neem de u toegewezen plaats weer in of volg de aanwijzingen op.

HOOFDSTUK XV – CEREMONIEEL IN VERBAND MET OVERLIJDEN

1. Overlijden van een lid van het Koninklijk Huis

- a. Bij overlijden van een lid van het Koninklijk Huis kan door of vanwege Z.M. de Koning een periode van rouw worden vastgesteld.
- b. Indien de Bond van Wapenbroeders tijdens de periode van rouw of bij de teraardebestelling bij enige ceremonie wordt betrokken, zal de procedure zoals bepaald door de commandant van deze ceremonie worden gevolgd.

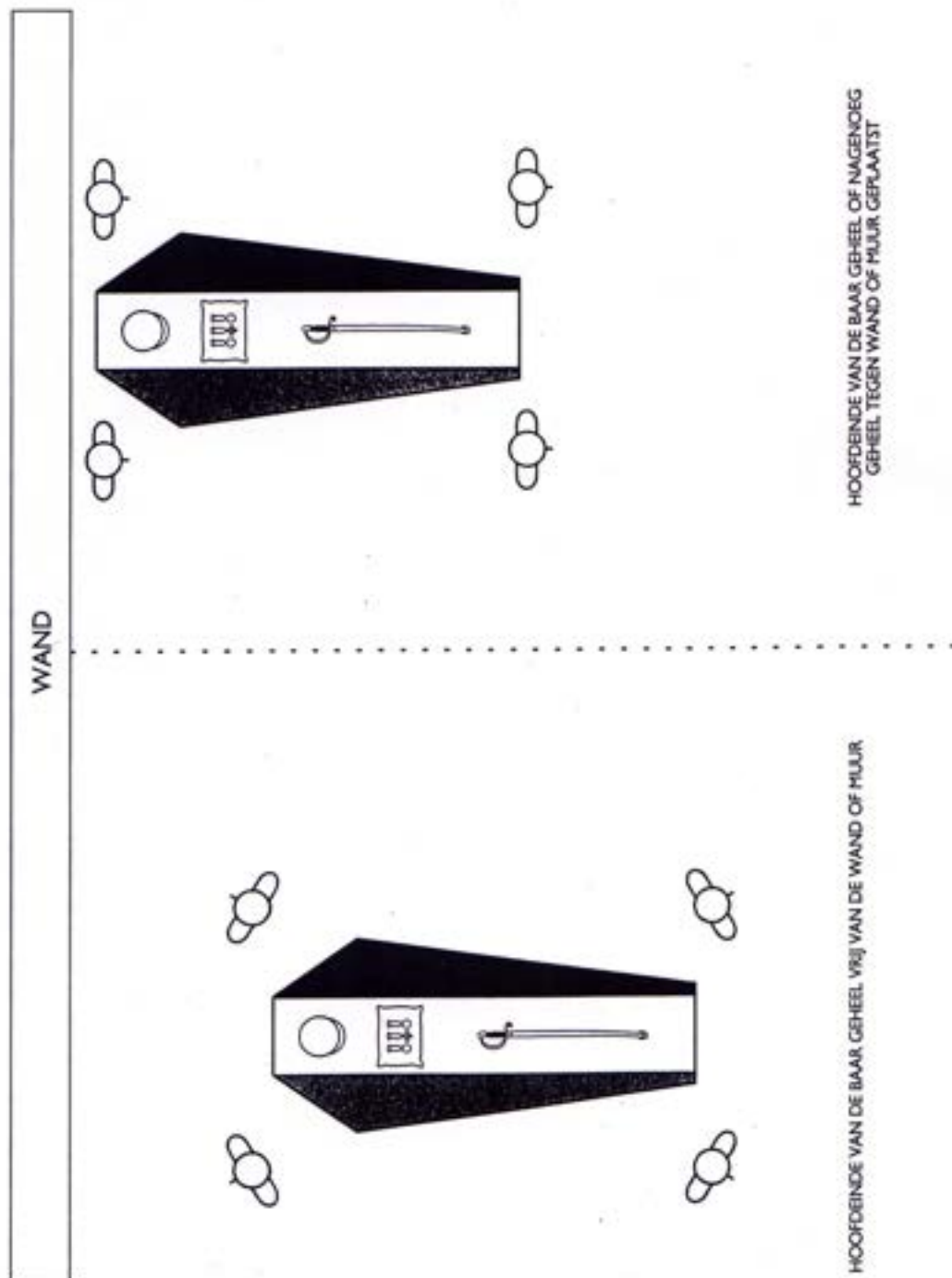
2. Bij het overlijden van een Wapenbroeder

- a. Indien de overleden Wapenbroeder of diens familie de wens daartoe heeft kenbaar gemaakt, kan de begrafenis of crematie met bondseer plaatsvinden.
- b. Het bestuur van de afdeling of identiteitsgroep waartoe de overleden Wapenbroeder behoorde zal daartoe, in overleg met de nabestaanden en de leiding van het uitvaartcentrum, de nodige maatregelen treffen.

3. De dodenwacht

- a. De dodenwacht wordt betrokken gedurende de periode waarin de gelegenheid wordt geboden tot het nemen van afscheid van de overledene. Dit vindt bij voorkeur plaats in een daartoe ingerichte rouwkamer gedurende een periode van één uur.
- b. De dodenwacht wordt gevormd door 4 Wapenbroeders, gekleed in bondstenue met modelopgemaakte decoraties.
- c. De dodenwacht betreedt het vertrek in de langzame pas en vormt één gelid op enige afstand voor en met het front naar het voeteneinde van de baar. Het oudste lid geeft de commando's: "BRENGT ERE = GROET", en "IN DE HOUDING = STAAT", waarna ieder lid zich opstelt bij een hoek van de baar.
- d. Als de leden van de dodenwacht hun positie bij elke hoek van de baar hebben ingenomen, commandeert het oudste lid: "OP DE PLAATS = RUST".
- e. Indien de omstandigheden dit rechtvaardigen en toelaten, kan de dodenwacht elk half uur worden afgelost. Bij de aflossing treedt de nieuwe dodenwacht op dezelfde wijze aan als de oorspronkelijke. Bij het brengen van de eregroet door de nieuwe dodenwacht, neemt de af te lossen dodenwacht de houding aan op het commando: "GEEFT = ACHT" van het oudste lid. Vervolgens nemen de leden van de nieuwe dodenwacht één voor één de plaatsen van de af te lossen Wapenbroeders in, te beginnen bij het voeteneinde.

- f. De leden van de oude dodenwacht stellen zich na aflossing in één gelid op vóór en met het front naar de baar. Zodra alle leden van de oude dodenwacht in het gelid staan, wordt op commando van het oudste lid de eregroet gebracht en in langzame pas afgemarcheerd.
- g. Wanneer het stoffelijk overschot uit het vertrek wordt gedragen, stelt de dodenwacht zich terzijde in linie met het front naar de baar op en brengt op commando van het oudste lid de eregroet. De eregroet wordt beëindigd wanneer het stoffelijk overschot het vertrek is uitgedragen.
- h. Alle commando's worden op gedempte toon gegeven.

4. De lijkkist

- a. De lijk
kist is bedekt met de nationale vlag, waarvan gezien vanaf het hoofdeinde, het rood rechts, het blauw links van de kist en de broeking over het hoofdeinde afhangt; de vlag is geheel uitgespreid.- b. Op het witte gedeelte van de vlag kunnen achtereenvolgens, gezien vanaf het hoofdeinde, zijn neergelegd:
 - (1) Het hoofddeksel;
 - (2) De op een zwart of paars kussen gespelde versierselen van ridderorden en verdere eretekenen, welke de overledene gerechtigd was te dragen;
 - (3) De sabel, indien de overledene een officier of adjudant-onderofficier was.
- c. De kist wordt door dragers op een baar geplaatst, altijd met het voeteneinde in front.

5. De begrafenis met bondseer

a. Algemeen

- (1) In beginsel is de voorzitter van de afdeling of identiteitsgroep waartoe de overledene behoorde verantwoordelijk voor de gehele ceremonie; hij kan echter de uitvoering in handen van een ander afdelingslid of lid van de betreffende identiteitsgroep leggen, die overleg pleegt met betrokken instanties en/ of personen.
- (2) Tenzij een dienst wordt gehouden in de aula van de begraafplaats, wordt de stoet aan de ingang van de begraafplaats samengesteld.
- (3) Indien een dienst in de aula wordt gehouden, worden van bondswege in beginsel geen formele handelingen verricht; het bondsgeleide neemt plaats in de aula en vervolgt haar taken op het moment dat de baar de aula verlaat en de stoet wordt geformeerd.

b. Het bondsgeleide

- (1) Het bondsgeleide bestaat uit:
 - (a) 4 slippendragers (kunnen dezelfde Wapenbroeders zijn als degenen die de dodenwacht hebben betrokken);
 - (b) zoveel kransdrag
ers als er kransen of bloemstukken de baar volgen;
 - (c) een commandant bondsgeleide.
- (2) Het bondsgeleide wordt door de commandant nabij de ingang van de begraafplaats opgesteld indien geen dienst in de aula plaatsvindt en begeleidt de baar tot aan het graf. Indien wel een dienst in de aula wordt gehouden, wordt het bondsgeleide na de dienst bij de uit-

gang van de aula door de commandant opgesteld, waarna het bondsgelide de baar tot aan het graf begeleidt.

- (3) Indien de betreffende afdeling of identiteitsgroep over een eigen banier beschikt, kan een banierdrager met ontplooid banier aan het bondsgelide worden toegevoegd. In zo'n geval wordt de banierdrager vóór de stoet opgesteld en loopt hij voor de stoet tot aan het graf.
- (4) De personen die het bondsgelide vormen, hebben witte stoffen handschoenen aan en dragen, evenals alle aanwezige Wapenbroeders, modelopgemaakte decoraties.

c. De stoet

- (1) De stoet wordt als volgt samengesteld:
 - (a) De banierdrager (indien ingedeeld).
 - (b) Het eredetachment (indien te realiseren), onder commando van de voorzitter van de betreffende afdeling/ identiteitsgroep of diens vertegenwoordiger. Het eredetachment wordt gevormd door de aanwezige Wapenbroeders en leden van de andere veteranenverenigingen in bondstenuë/ verenigingstenuë, die in staat zijn zich zonder hulpmiddelen te verplaatsen. De commandant eredetachment fungeert als commandant van de gehele stoet (= stoetcommandant). De commandant van het bondsgelide is belast met het geven van de specifieke commando's aan het bondsgelide bij aankomst van de lijkwagen, het moment dat de kist uit de lijkwagen wordt genomen en het in positie brengen van de slippendragers.
 - (c) De geestelijke verzorger die betrokken is bij de ceremonie.
 - (d) De kransdragers.
 - (e) De baar met de dragers, aan weerszijden van de baar de slippendragers en daarachter de commandant bondsgelide. Indien de lijkstaf zich nog in de lijkwagen bevindt, lopen de dragers naast de slippendragers aan de buitenkant en de commandant bondsgelide achter de lijkwagen of links achter de laatste slippendrager.
 - (f) De (naaste) familieleden.
 - (g) De Ridders MWO (RMWO), indien de overledene eveneens RMWO was.
 - (h) De genodigden.
 - (i) De deputaties en overigen.

d. De ceremonie

- (1) Het bondsgelide en het eredetachment staan nabij de ingang van de begraafplaats in linie opgesteld op het moment dat de lijkwagen arriveert. Bij aankomst van de lijkwagen commandeert de stoetcommandant: "AFDELING = GEEFT = ACHT". Zodra de kist door de dragers uit de lijkwagen wordt genomen, commandeert de

stoetcommandant vervolgens: “BRENGT ERE = GROET” en “BANIERDRAGER = BANIER NEIGEN”. De eregroet wordt gehandhaafd totdat de baar de plaats in de stoet heeft ingenomen. Daarna commandeert de stoetcommandant: “IN DE HOUDING = STAAT”, “BANIERDRAGER = BANIER HOOG” en “RECHTS c.q. LINKS = OM”, zodat een ieder in de marsrichting staat. Zodra de stoet geformeerd is en in de marsrichting staat, verplaatst de stoet zich naar het graf.

- (2) Bij het graf aangekomen, houdt de stoet halt. De banierdrager stelt zich links naast de commandant van het bondsgeleide op, die aan het voeteneinde van de lijk-kist gaat staan. De slippendragers gaan aan weerszijden van de lijk-kist staan. Indien er voldoende ruimte is, stelt het eredetachment zich nabij het graf op. Zo niet, dan wordt het eredetachment ontbonden en gaan de individuele leden van het eredetachment bij het overige publiek staan. **De commandant van het bondsgeleide voert vanaf dit moment het commando.**
- (3) Voordat de lijk-kist in het graf wordt neergelaten, worden door twee daartoe aangewezen slippendragers de voorwerpen, die op de vlag liggen, verwijderd en aan een vooraf overeengekomen nabestaande overhandigd. Zodra de voorwerpen van de vlag verwijderd zijn, wordt de vlag door de twee overige slippendragers van de kist genomen, op de voorgeschreven wijze gevouwen en op de onderarmen van één van beide slippendragers gelegd.
- (4) Vervolgens commandeert de commandant bondsgeleide: “AFDELING = GEEFT = ACHT”, “BRENGT ERE = GROET” en “BANIERDRAGER = BANIER NEIGEN, waarna de kist in het graf wordt neergelaten. De bevelen worden door **alle** in bondstenuw/verenigingstenuw geklede aanwezigen opgevolgd. Nadat het neerlaten van de kist is beëindigd, commandeert de commandant bondsgeleide: “IN DE HOUDING = STAAT”, “BANIERDRAGER = BANIER HOOG”gevolgd door “OP DE PLAATS = RUST”.
- (5) Indien door een geestelijke verzorger een korte overdenking en/ of een gebed wordt uitgesproken, ontbloten degenen die het bondstenuw/verenigingstenuw dragen het hoofd, tenzij de overledene een joods bondslid was en de dienst bij het graf door een joodse geestelijke wordt gehouden.
- (6) De afdelingsvoorzitter of voorzitter van de betreffende identiteitsgroep dan wel diens vertegenwoordiger kan nu de gelegenheid geven tot het houden van toespraken. Deze taak kan ook door de vertegenwoordiger van de uitvaartorganisatie worden verricht, afhankelijk van de van tevoren gemaakte afspraak.
- (7) Indien niet door of namens één der familieleden wordt bedankt voor de laatste eer aan de overledene bewezen, kan dit, op verzoek

van de nabestaanden, door de afdelingsvoorzitter of voorzitter van de betreffende identiteitsgroep dan wel diens vertegenwoordiger geschieden.

- (8) Nadat de familieleden en de belangstellenden het graf hebben verlaten, wordt eerst het eredetachment ontbonden (indien dit niet door plaatsgebrek reeds eerder is geschied) en vervolgens het bondsgelide.
- (9) Indien de lijkst niet in bijzijn van de familieleden en belangstellenden in het graf wordt neergelaten, worden de op de vlag liggende voorwerpen aan het eind van de ceremonie, voordat het eredetachment en het bondsgelide worden ontbonden, op dezelfde wijze als eerder omschreven van de vlag verwijderd en aan de nabestaanden overhandigd. Ook het afnemen van de vlag en vouwen hiervan geschiedt als eerder aangegeven.

6. **De crematie met bondseer**

- a. Het bondsgelide bestaat uitsluitend uit vier slippendragers en kransdraggers. De commandant van het eredetachment is commandant over het geheel.
- b. Bij aankomst van de lijkwagen bij het crematorium staan het bondsgelide en het eredetachment in linie bij de ingang van het gebouw opgesteld, waar de baar naar binnen zal worden gebracht. De commandant commandeert: “AFDELING = GEEFT = ACHT”. Op het moment dat de kist uit de lijkwagen wordt gedragen, commandeert hij: “BRENGT ERE = GROET”, “BANIERDRAGER = BANIER NEIGEN”. De eregroet wordt gehandhaafd totdat de baar in positie is gebracht en klaar is om het crematorium binnengebracht te worden. Dan commandeert hij: “IN DE HOUDING = STAAT”, “BANIERDRAGER = BANIER HOOG” en “OP DE PLAATS = RUST”. De slippendragers gaan vervolgens aan weerszijden van de baar staan, de kransdraggers gaan met de kransen en bloemstukken vóór de baar staan en de banierdrager (indien aanwezig) gaat vervolgens vóór de kransdraggers staan; de commandant staat achter de kist. Het eredetachment gaat in rotten van twee achter de commandant staan.
- c. Als het geheel gereed is om het crematoriumgebouw binnen te gaan, commandeert de commandant: “AFDELING = GEEFT = ACHT” en “VOORWAARTS = MARS”. Het geheel gaat vervolgens in vertraagde pas het crematorium binnen; de kransdraggers leggen de kransen en bloemstukken op de daarvoor aangewezen plaats neer en gaan zitten, de banierdrager + slippendragers en commandant begeleiden de baar tot op de plaats waar deze wordt opgesteld, terwijl het linker gelid van het eredetachment voor in de zaal naar links afbuigt en aan de linkerzijde van het gangpad op de gereserveerde stoelen plaatsneemt en het rechter gelid op dezelfde plaats naar rechts afbuigt en ter rechter zijde van het gangpad op de daar gereserveerde stoelen plaatsneemt.

Zodra de baar is gekeerd en op de juiste manier is opgesteld, nemen de slippendragers hun plaats aan weerszijden van de baar in, met het front naar de baar. De banierdrager staat ter linker of rechterzijde van de commandant achter de baar en wel op een zodanige wijze dat er voldoende ruimte is om de banier te neigen.

Allen staan in de “houding”. De commandant commandeert: “BRENGT ERE = GROET”, “BANIERDRAGER = BANIER NEIGEN” en “IN DE HOUDING = STAAT”, “BANIERDRAGER = BANIER HOOG”. Vervolgens commandeert hij: “SLIPPENDRAGERS = LINKS EN RECHTS = OM”, waarmee de slippendragers nu met het front naar het publiek staan. Vervolgens commandeert de commandant: “OP DE PLAATS = RUST”.

- d. De dienst, die geleid wordt door de hierbij betrokken geestelijke verzorger of vertegenwoordiger van de uitvaartorganisatie, kan nu beginnen.
- e. Aan het eind van de dienst vindt het verwijderen van de voorwerpen op de vlag, het overhandigen hiervan aan één van de nabestaanden en het afnemen van de vlag en vouwen hiervan op identieke wijze plaats als bij een begrafenis.
- f. Nadat de niet-familieleden afscheid van de overledene genomen hebben, commandeert de commandant: “GEEFT = ACHT”, “SLIPPENDRAGERS = LINKS EN RECHTS = OM”, “BRENGT ERE = GROET”, “BANIERDRAGER = BANIER NEIGEN” en vervolgens “IN DE HOUDING = STAAT”, “BANIERDRAGER = BANIER HOOG”, “SLIPPENDRAGERS = LINKS EN RECHTS = OM”. Nadat de banierdrager voor de baar is gaan staan, commandeert de commandant: “VOORWAARTS = MARS”. Hierop verlaten de banierdrager, slippendragers en commandant de zaal langs een vooraf afgesproken weg, teneinde de familieleden de gelegenheid te geven met voldoende privacy afscheid van de overledene te nemen.

7. Overige bijzonderheden

- a. Op de vlag die de kist bedekt mogen geen andere voorwerpen worden neergelegd dan de voorwerpen die genoemd zijn (dus ook geen bloemstukken). Indien de familie daar toch op staat, wordt de kist bij de begrafenis/ crematie niet met de vlag bedekt.
- b. Indien met de familie overeengekomen is dat tijdens de crematiedienst de slippendragers en commandant eveneens op de gereserveerde stoelen plaatsnemen, wordt de banier (indien aanwezig) in een daarvoor bij de baar geïnstalleerde standaard gezet. De eerbewijzen aan het begin en einde van de dienst worden altijd uitgevoerd, terwijl eveneens gehouden wordt aan de ceremonie van het overhandigen van de voorwerpen aan de nabestaanden en het vouwen van de vlag.
- c. Indien voorafgaand aan de begrafenis/ crematie een dienst in een kerk wordt gehouden, gaan achter in de kerk de slippendragers aan weerszijden van de baar staan en de commandant achter de baar. De commandant commandeert: “AFDELING = GEEFT = ACHT”, “VOORWAARTS = MARS”. Deze vijf

personen begeleiden de baar in een vertraagde pas naar de plaats voor in de kerk. De banier wordt vooraf op een daarvoor afgesproken plaats in een standaard gezet. Op de plaats aangekomen, commandeert de commandant: “AFDELINGD = HALT”, “SLIPPENDRAGERS = LINKS EN RECHTS = OM”, “BRENGT ERE = GROET”, “IN DE HOUDING = STAAT”, “OP DE PLAATS = RUST”. Hierna nemen de commandant en de slippendragers plaats op de voor hen gereserveerde stoelen.

Aan het eind van de kerkdienst wordt de baar gedraaid, gaat de banierdrager met banier voor de kist staan, nemen de slippendragers hun positie aan weerszijden van de baar weer in en gaat de commandant achter de baar staan. Hij commandeert vervolgens: “AFDELING = GEEFT = ACHT”, “VOORWAARTS = MARS”. Bij de uitgang van de kerk aangekomen, wordt halt gehouden en ingerukt. De commandant, banierdrager en slippendragers gaan vervolgens zo snel mogelijk naar de begraafplaats/ het crematorium, teneinde op tijd aanwezig te zijn voor aankomst van de lijkwagen.

- d. Indien de kerk op loopafstand verwijderd is van de begraafplaats, komt het in Zuidelijk Nederland vaak voor dat men in processie van de kerk naar de begraafplaats gaat. De stoet kan dan bij de kerk geformeerd worden in plaats van bij de ingang van de begraafplaats. Volgorde: zie als aangegeven bij een begrafenis.

BIJLAGE A

OMSCHRIJVING VAN HET VAANDEL VAN DE BOND VAN WAPENBROEDERS

1. Algemeen

- a. Het vaandel van de Bond van Wapenbroeders is in 2021
- b. Dit vaandel werd op 8 oktober 2021 tijdens de Bondsdag op de Lgen Bestka-zerne in Vredepeel in gebruik genomen.
De voorzitter van de Bond van Wapenbroeders Verwoerd ontving het vaandel uit handen van de Inspecteur der Krijgsmacht tevens Inspecteur der veteranen Lgen Van Sprang.
- c. Algemene informatie:
 - (1) Afmeting : 87 x 87 cm.
 - (2) Materiaal : Bembergzijde, gedubbeld.
 - (3) Langs vier zijden galon met metaalfranje.

2. Paradekant

- a. Oranje (kleur volgens N.E.N. blad 3203).
- b. Goudgalon.
- c. Goud franje.

- d. Borduursel:
- (1) Langs vier zijden een doorlopende “Oranje Tak” (takken groen, blaadjes groen, gesteelde vruchtjes van donker oranje).
 - (2) Vanaf de linker bovenhoek in schreefloze lettertype de vermeldingen klokwijs in goud :
 - (a) NEDERLAND
 - (b) NEDERLANDS-INDIË
 - (c) NEDERLANDS NIEUW-GUINEA
 - (d) KOREA
 - (3) Op het midden het embleem van de Bond van Wapenbroeders
 - (a) Leeuw in goud met kroon en rode nagels en tong.
 - (b) Zilveren zwaard en pijlenbundel (zeven stuks).
 - (c) Twee gekruiste zwaarden in zilveren schede met gouden gevest en bruine handvatten.
 - (d) Onder dit geheel een blauw lint met daarin twee “Oranje Takken” en de tekst “BOND van WAPENBROEDERS ” in gouden schreefloze lettertype.
 - (e) Daaronder het oprichtingsjaartal 1925 in goud.

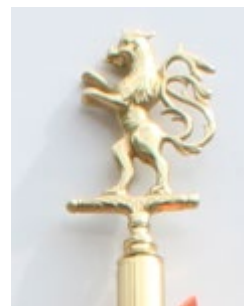
3. Achterzijde

- a. Oranje (kleur volgens N.E.N. blad 3203).
- b. Goud galon.
- c. Goud franje.
- d. Borduursel:
 - (1) Langs de vier zijden een doorlopende lauwertak (olijfbladeren donkergroen met nervatuur); in de vier vlaghoeken gebogen tot een ovaalvormige lus.
 - (2) Binnen deze lussen in goud de initialen VLN (gecentreerd op het midden van het vaandeldoek).
 - (3) Op het midden van de banen rood – wit – blauw in gouden schreefloze lettertype de tekst:

De vaandelstok

- Zwart, met geplaatst op het gedeelte dat boven het vaandeldoek uitsteekt, een bekroning.
- Lengte stok: 2,30 m.
- Hoogte bekroning: 0,?? m.
- De stokbekroning bestaat uit een vergulde leeuwenspits.

5. De vaandelstokversiering

De vaandelstok wordt gesierd met twee van gouddraad gevlochten vaandelkwasten, eveneens een van gouddraad gevlochten koord.

6. **De vaandelvoet**

De vaandelvoet heeft een messing standaard met 5 kg verzwarening.

BIJLAGE B

OMSCHRIJVING VAN EEN BANIER VAN EEN AFDELING VAN DE BOND VAN WAPENBROEDERS

1. Algemeen

- a. De oudere afdelingen van de Bond van Wapenbroeders, die opgericht zijn ten tijde van het Veteranen Legioen Nederland (VLN), beschikken voor een deel over een banier van het VLN. Deze banieren mogen door de betreffende afdelingen gevoerd worden, doch dienen formeel van een cravatte voorzien te zijn met het opschrift “Bond van Wapenbroeders” (zie Hoofdstuk IV, paragraaf 13 van dit Deel B).
- b. De officiële banier van een afdeling van de Bond van Wapenbroeders is in deze bijlage omschreven. Als voorbeeld is de banier van de Afdeling Roermond weergegeven.
- c. Algemene informatie:
 - (1) Afmetingen : 90 x 90 cm.
 - (2) Materiaal : Grof geweven vlaggendoek, waterafstotend.

2. Paradekant

- a. Banierdoek : Oranje met omranding in azuur (Nassau blauw) van ..cm breed.
- b. Leeuw uit Rijkswapen : Goud/ geel.
Tong en nagels in keel (rood); zwaard en pijlen in zilver (wit).
- c. Gekruiste zwaarden : Scheden in zilver, zwaardknoppen + pareerstangen en banden in bruin.
- d. Lauwertakken : In sinopel (olijfgroen).
- e. Banderolle : In azuur (Nassau blauw) met tekst “Bond van Wapenbroeders” in goud..
- f. Naam van de afdeling : In de broekhoek met letters in azuur.

3. **Achterkant**

Hetzelfde als de paradekant, echter de leeuw in spiegelbeeld en geen vermelding van de naam van de afdeling.

4. **Banierstok**

- a. Zwart gelakt (2-delig), voorzien van een zilverkleurige lanspunt (glanzend of mat).
- b. Lengte stok (zonder lanspunt) : 2,50 m.

BIJLAGE C

**OMSCHRIJVING VAN EEN BANIER VAN EEN IDENTITEITS-
GROEP VAN DE BOND VAN WAPENBROEDERS**

(Nog geen informatie beschikbaar)

CEREMONIEEL MET HET VAANDEL, ZOALS OMSCHREVEN VOOR DE KRIJGSMACHT IN DP 20-10

1. Intreden van een vaandel en vaandelwacht

- a. De vaandelwacht treedt aan in linie op twee gelederen en stelt zich op voor de ingang van het gebouw waar het vaandel (zo nodig tijdelijk) wordt bewaard.
- b. De commandant van de vaandelwacht zet de vaandelwacht: “OP DE PLAATS = RUST” en begeeft zich met de vaandeldrager naar het bureau van de vaandelvoerend commandant en meldt zich gereed voor het in ontvangst nemen van het vaandel.
- c. De vaandelvoerend commandant overhandigt het vaandel aan de vaandeldrager, waarna die zich met de commandant van de vaandelwacht weer naar buiten begeeft.
- d. Op het moment dat de vaandeldrager met het vaandel in zicht komt, commandeert de oudste onderofficier: “VAANDELWACHT = GEEFT = ACHT” en “VAANDELWACHT = PRESENTEERT = GEWEER”, waarna de vaandeldrager zijn plaats in het voorste gelid inneemt, terwijl de commandant van de vaandelwacht zich rechts van het voorste gelid opstelt en het commando overneemt door het commando: “VAANDELWACHT = ZET AF = GEWEER”.
- e. De commandant van de vaandelwacht marcheert de vaandelwacht in over geweer af naar de plaats van de ceremonie om aldaar in te treden.
- f. Zodra het vaandel in de nabijheid van de opgestelde eenheden zichtbaar wordt, commandeert de troepencommandant: “GEEFT = ACHT”.
- g. De commandant van de vaandelwacht manoeuvreert de vaandelwacht op tien passen in front van de paradedcommandant en commandeert: “VAANDELWACHT = ZET AF = GEWEER” en afhankelijk van de autoriteit: “VAANDELWACHT = OVER = GEWEER” of “VAANDELWACHT = IN DEN ARM = GEWEER”, meldt de vaandelwacht aangetreden en commandeert: “VAANDELWACHT = ZET AF = GEWEER”.
- h. De paradedcommandant commandeert vervolgens: “PRESENTEERT = GEWEER”; de commandant van de vaandelwacht beveelt: “VAANDELWACHT = PRESENTEERT = GEWEER”.
- i. De paradedcommandant geeft het ingedeelde muziekkorps opdracht de vaandelmars te spelen, door aan te geven: “MUZIEK = VAANDELMARS”. Het muziekkorps speelt de vaandelmars, gevolgd door de eerste vier maten van het “WILHELMUS”. Indien een standaard in de ceremonie betrokken is, wordt “DE MARS” gecommandeerd.

- j. De paradedcommandant vervolgt met: “ZET AF = GEWEER”, waarna de commandant van de vaandelwacht herhaalt: “VAANDELWACHT = ZET AF = GEWEER”.
- k. De paradedcommandant geeft de aanwijzing: “VAANDELWACHT = INTREDEN”, waarna de commandant van de vaandelwacht commandeert: “VAANDELWACHT = OVER = GEWEER” en vervolgens de vaandelwacht bij de opgestelde eenheden doet intreden.
- l. Nadat de vaandelwacht op de voor haar bestemde plaats is aangekomen, beveelt de commandant van de vaandelwacht: “VAANDELWACHT = ZET AF = GEWEER”. De paradedcommandant vervolgt met: “OP DE PLAATS = RUST”, waarna tot slot de commandant van de vaandelwacht: “VAANDELWACHT = OP DE PLAATS = RUST” beveelt.
- m. De geplande plechtigheid kan nu aanvangen.

2. Uittreden van een vaandel en vaandelwacht

Het uittreden van het vaandel, alsmede de terugkeer naar de plaats waar de vaandelwacht voor het eerst aantrad, geschiedt op de wijze als in paragraaf 1 is vermeld, echter in omgekeerde volgorde. Nadat de commandant van de vaandelwacht en de vaandeldrager het vaandel hebben teruggebracht, rukt de vaandelwacht in.

3. Het uitreiken van een vaandel

- a. De eenheden staan opgesteld zoals is bepaald in deze bijlage op pagina B-D-7.
- b. De vaandelvoerend commandant treedt op als paradedcommandant.
- c. De vaandelwacht staat aangetreden met vaandeldrager, echter zonder vaandel.
- d. Twee onderofficieren staan aangetreden met het in het foedraal gehulde vaandel. Zij stellen zich op tegenover de eenheden aan de open zijde van het carré, op vijf passen schuin rechts van de plaats, die aangemerkt is als de plaats van waaruit Z.M. de Koning het vaandel zal uitreiken.
- e. Na aankomst van Z.M. de Koning begint de ceremonie met het muzikaal eerbetoon, meldt de paradedcommandant de aangetreden eenheden en vindt de ceremoniële inspectie plaats.
- f. Nadat Z.M. de Koning haar plaats bij het spreekgestoelte heeft ingenomen, wordt het ceremonieel vervolgd met:
 - (1) De vaandelwacht treedt uit; neemt via de kortste weg opstelling in circa tien passen in front van de paradedcommandant (de eenheden

staan daarbij in de houding) ; tijdens het uitreden ontdoen beide onderofficieren het vaandel van het foedraal;

- (2) Zodra de vaandelwacht staat opgesteld, overhandigt één van de onderofficieren het vaandel aan Z.M. Koning Willem-Alexander;
 - (3) De paradedcommandant laat de geweren presenteren, de ban openen, het Koninklijk Besluit voorlezen door de officieradjutant van de autoriteit, de ban sluiten en de geweren afzetten;
 - (4) Z.M. de Koning overhandigt het vaandel aan de paradedcommandant, die het vaandel met ontblote handen overneemt;
 - (5) De paradedcommandant plaatst het vaandel met de stok op de grond rechts naast en tegen de punt van zijn rechtervoet, waarbij de vaandelstok iets naar voren wordt gestoken;
 - (6) De eenheden worden in de rusthouding gecommandeerd, de paradedcommandant blijft in de houding staan, waarna Z.M. de Koning een toespraak houdt;
 - (7) Na het einde van de toespraak worden de eenheden weer in de houding gecommandeerd, treedt de vaandeldrager uit, vervolgt de vaandelvoerend commandant met het overhandigen van het vaandel aan de vaandeldrager, waarna de vaandeldrager (nu met vaandel) drie passen achterwaarts maakt alvorens rechtsomkeert te maken en in de vaandelwacht intreedt.;
 - (8) De paradedcommandant laat de geweren presenteren, waarna het “WILHELMUS” wordt gespeeld. Direct aansluitend laat de paradedcommandant de vaandelwacht intreden, waarbij de vaandelwacht langs het front van de eenheden marcheert als aangegeven op pagina B-D-7 van deze bijlage.
 - (9) De eenheden staan hierbij in de houding met gepresenteerd geweer;
 - (10) De paradedcommandant meldt Z.M. de Koning het einde van de plechtigheid, waarna Z.M. Koning Willem-Alexander, na het muzikale eerbetoon, de plaats van de plechtigheid verlaat. De paradedcommandant commandeert: “ZET AF = GEWEER” zodra Z.M. de Koning uit het zicht is van de aangetreden eenheden
- g. De vaandelwacht treedt vervolgens uit als aangegeven in paragraaf 1 en 2 van deze bijlage, waarna de eenheden ter beschikking zijn.

4. **De vervanging van een vaandel**

- a. De eenheden staan opgesteld zoals is bepaald in deze bijlage op pagina B-D-8.

- b. De vaandelvoerend commandant treedt op als paradedcommandant.
- c. De vaandelwacht is op de voorgeschreven wijze ingetreden.
- d. Twee dieptrommen staan opgesteld schuin rechts van de plaats, die aangemerkt is als de plaats van waaruit Z.M. de Koning het nieuwe vaandel zal uitreiken.
- e. Naast de dieptrommen staan twee onderofficieren ingedeeld en aangetreden met het in een foedraal gehuld nieuw vaandel.
- f. Na aankomst van Z.M. de Koning begint de ceremonie met het muzikaal eerbetoon, meldt de paradedcommandant de aangetreden eenheden en vindt de ceremoniële inspectie plaats.
- g. Nadat Z.M. de Koning haar plaats bij het spreekgestoelte heeft ingenomen, wordt het ceremonieel vervolgd met:
 - (1) De vaandelwacht (met het oude vaandel) treedt uit en marcheert langs de opgestelde eenheden naar een opstelling circa tien passen in front van de troepencommandant. De eenheden staan daarbij in de houding met de geweren gepresenteerd;
 - (2) Zodra de vaandelwacht is aangekomen, worden de geweren afgezet en treedt de vaandeldrager uit, overhandigt vervolgens de het oude vaandel aan de paradedcommandant, waarna de vaandeldrager weer intreedt;
 - (3) De paradedcommandant legt het oude vaandel op de opgestelde dieptrommen (één van beide onderofficieren is daarbij behulpzaam), keert vervolgens terug naar zijn oorspronkelijke plaats, waarna beide onderofficieren het nieuwe vaandel van het foedraal ontdoen;
 - (4) Zodra het nieuwe vaandel van het foedraal ontdaan is, overhandigt één van de onderofficieren het nieuwe vaandel aan Z.M. de Koning.
- h. De ceremonie wordt nu vervolgd, zoals dat geschiedt bij de uitreiking van een vaandel (hierboven vermeld in paragraaf 3f, lid (3) t/m (10)).
- i. Nadat Z.M. de Koning de plaats van de plechtigheid heeft verlaten, wordt het zojuist vervangen vaandel door de ingedeelde onderofficieren van de dieptrommen genomen, opgerold en wordt de vaandelstok gebroken (uit elkaar geschroefd), waarna beide onderofficieren naast elkaar, met ieder een deel van het vaandel en de vaandelstok, de plaats van de ceremonie verlaten – de eenheden staan daarbij in de houding.
- j. De vaandelwacht treedt volgens het bepaalde in paragraaf 1 en 2 van dit hoofdstuk uit, waarna de eenheden ter beschikking zijn.

5. Het innemen van een vaandel

- a. De eenheden staan opgesteld zoals bepaald is op pagina B-D-8 van deze bijlage.
- b. De vaandelwacht is op de voorgeschreven wijze ingetreden (zie paragraaf 1).
- c. Twee onderofficieren staan aangetreden op vijf passen schuin rechts van de plaats, die is aangemerkt als de plaats van waaruit de autoriteit het vaandel zal innemen.
- d. Na aankomst van de autoriteit begint de ceremonie met het muzikaal eerbetoon, meldt de paradedcommandant de aangetreden troepen en vindt de ceremoniële inspectie plaats.
- e. Nadat de autoriteit zijn plaats bij het spreekgestoelte heeft ingenomen, wordt het ceremonieel vervolgd met:
 - (1) De vaandelwacht treedt uit en marcheert als aangegeven op pagina B-D-8 van deze bijlage langs de opgestelde eenheden naar een opstelling circa tien passen in front van de troepencommandant. De eenheden staan daarbij in de houding met de geweren gepresenteerd;
 - (2) Zodra de vaandelwacht is aangekomen, laat de paradedcommandant de geweren afzetten, waarna de commandant van de vaandelwacht zich meldt;
 - (3) De paradedcommandant laat de geweren presenteren, de ban openen, het Koninklijk Besluit voorlezen door de officieradjutant van de autoriteit, de ban vervolgens sluiten en de geweren afzetten;
 - (4) De vaandeldrager treedt uit en overhandigt aansluitend het vaandel aan de troepencommandant, die het vaandel met ontblote handen aanneemt;
 - (5) De paradedcommandant overhandigt het vaandel aan de autoriteit, terwijl op datzelfde moment één van beide onderofficieren zich bij de autoriteit opstelt;
 - (6) De autoriteit draagt vervolgens het vaandel over aan de onderofficier, die teruggaat naar zijn oorspronkelijke plaats van opstelling en plaatst het vaandel met de stok op de grond rechts naast en tegen de punt van zijn rechtervoet, de vaandelstok iets naar voren gestoken. De vaandelwacht (zonder vaandel) treedt weer in;
 - (7) De eenheden worden in de rsthouding gecommandeerd – beide onderofficieren blijven in de houding staan – waarna de autoriteit zijn toespraak houdt;

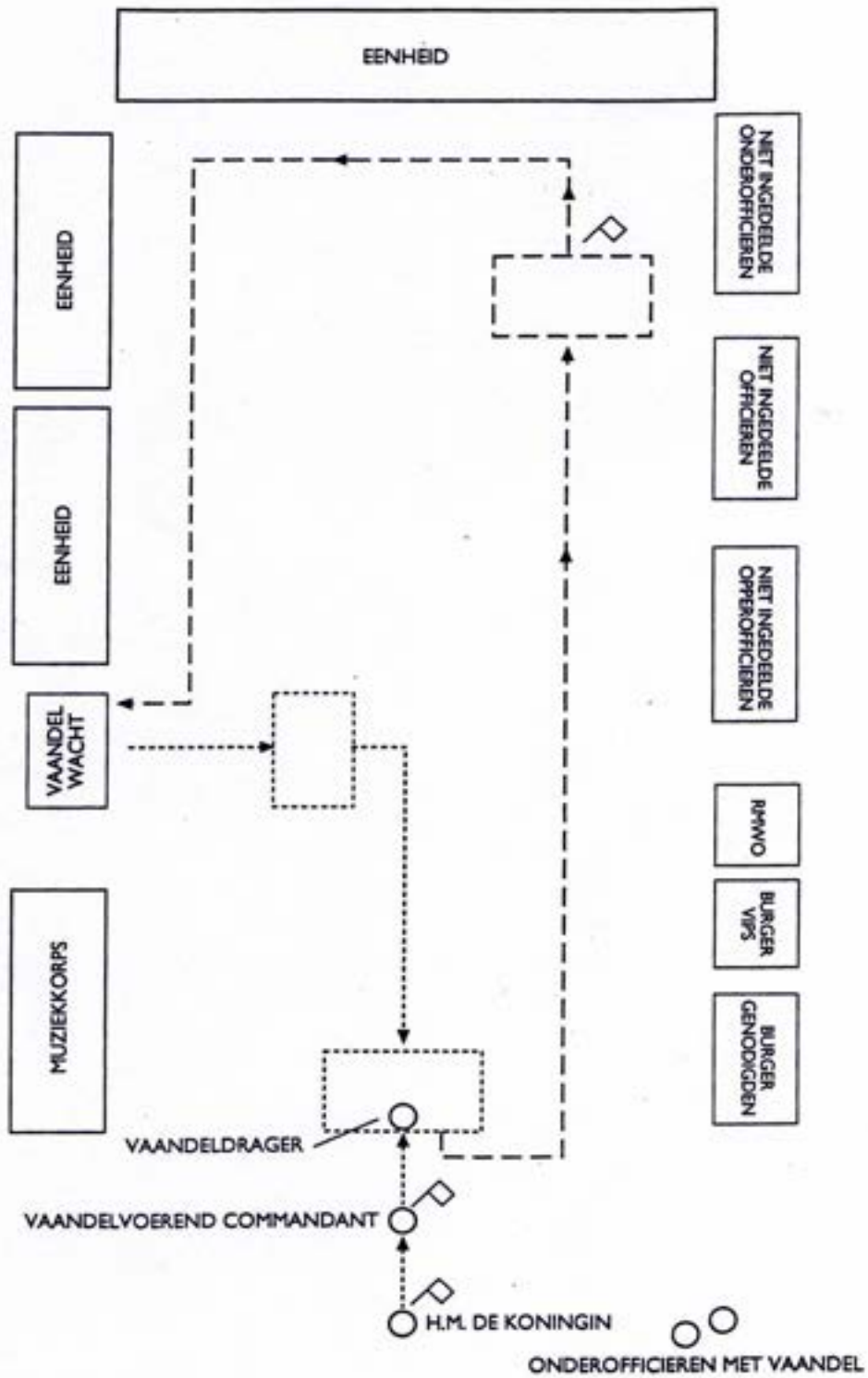
- (8) Aan het eind van de toespraak worden de eenheden in de houding gecommandeerd en worden de geweren gepresenteerd, waarna het “WILHELMUS” ten gehore wordt gebracht;
 - (9) Nadat het volkslied is beëindigd en de geweren zijn afgezet, wordt het vaandel door beide onderofficieren om de vaandelstok gerold en wordt de vaandelstok gebroken (uit elkaar geschroefd). Vervolgens verlaten beide onderofficieren naast elkaar de plaats van de ceremonie langs de kortste weg, met ieder een deel van het vaandel en de vaandelstok; de eenheden staan tijdens deze afmars in de houding;
 - (10) Nadat beide onderofficieren uit het zicht van de aangetreden eenheden zijn verdwenen, meldt de troepencommandant zich af bij de autoriteit, die vervolgens de plaats van de plechtigheid verlaat.
- f. De eenheden staan nu ter beschikking van de paradedcommandant.
 - g. Aangezien de vaandelwacht nu zonder vaandel marcheert, vindt de ceremonie van het uittreden niet meer plaats. Evenmin is het gepast om tijdens de afmars de vaandalexercitie toe te passen.

6. **Het hechten van een cravatte aan een vaandel**

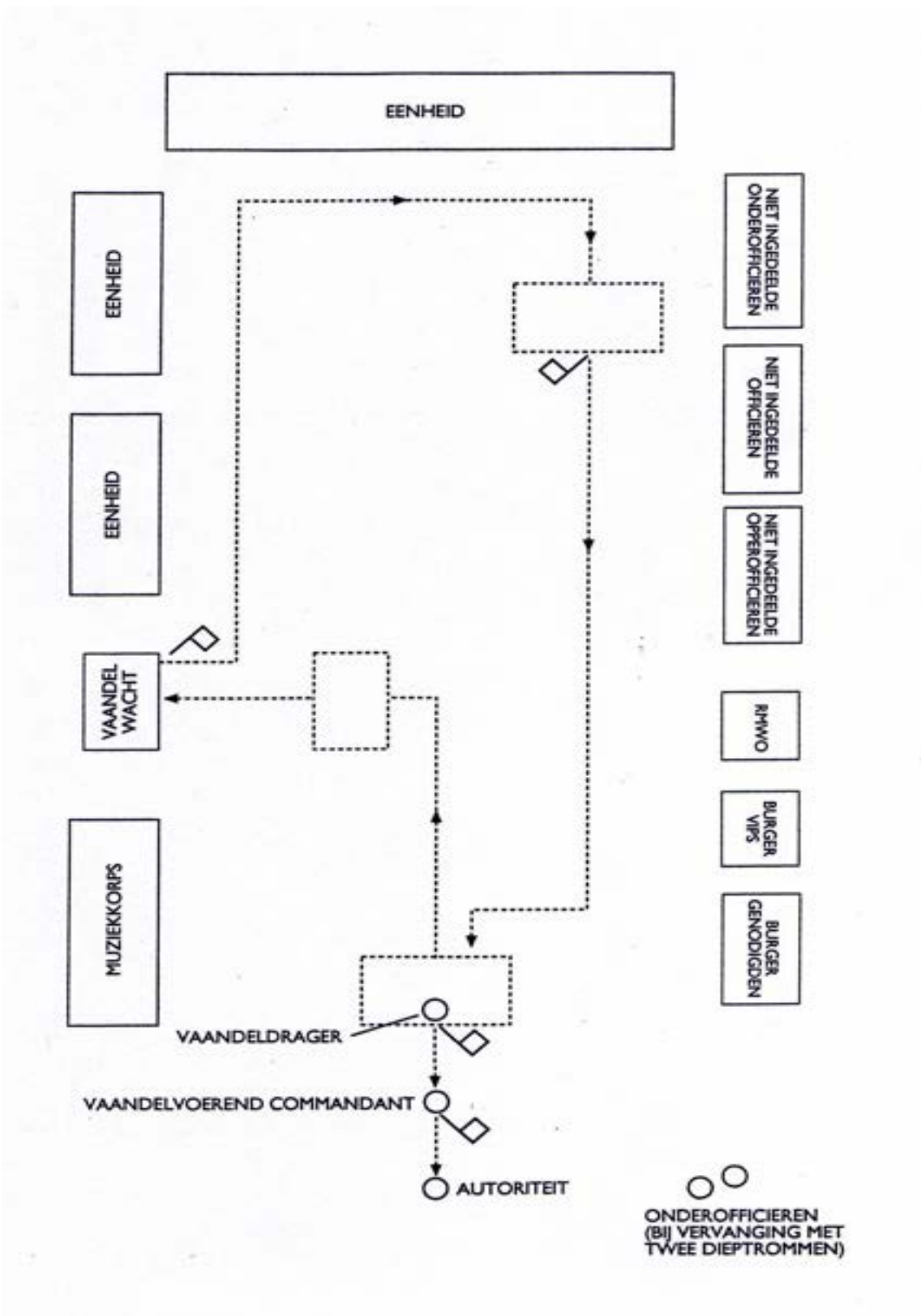
- a. De eenheden staan opgesteld zoals is aangegeven op de schets in hoofdstuk IX van dit Deel B. Als paradedcommandant treedt een daartoe aangewezen officier op.
- b. De vaandelwacht is reeds op de voorgeschreven wijze ingetreden; vijf passen schuin rechts achter het spreekgestoelte staat een onderofficier die de cravatte meevoert.
- c. De autoriteit arriveert samen met de vaandelvoerend commandant.
- d. Na aankomst van de autoriteit en de vaandelvoerend commandant, begint de ceremonie met het muzikaal eerbetoon, meldt de paradedcommandant de aangetreden eenheden en vindt de ceremoniële inspectie plaats.
- e. Nadat de autoriteit en de vaandelvoerend commandant bij het spreekgestoelte zijn gearriveerd, wordt het ceremonieel vervolgd met:
 - (1) De vaandelwacht treedt uit; neemt via de kortste weg opstelling in circa tien passen vóór het spreekgestoelte – de eenheden staan daarbij in de houding;
 - (2) Vervolgens laat de paradedcommandant de geweren presenteren en de ban openen, waarna de officieradjutant van de autoriteit het Koninklijk Besluit voorleest. Nadat het Koninklijk Besluit is voorlezen, laat de paradedcommandant de ban sluiten en de geweren afzetten;

- (3) De vaandeldrager treedt uit tot ongeveer drie passen vóór het spreekgestoelte en overhandigt aldaar het vaandel aan de vaandelvoerend commandant; deze maakt rechtsomkeert met het vaandel en plaatst het vaandel naast en tegen de punt van zijn rechtersvoet – de vaandeldrager treedt weer in bij de vaandelwacht;
 - (4) De onderofficier die de cravatte meevoert, overhandigt nu de cravatte aan de autoriteit, die zich vervolgens naar het vaandel begeeft, terwijl de vaandelvoerend commandant het vaandel optilt en zoveel naar voren laat overhellen als voor de autoriteit nodig is om de cravatte aan het vaandel te hechten – de cravatte wordt nu door de autoriteit aan de vaandelstok bevestigd;
 - (5) De vaandelvoerend commandant plaatst het vaandel wederom rechts van zijn rechtersvoet, waarbij de vaandelstok iets naar voren wordt gestoken;
 - (6) De eenheden worden in rusthouding gecommandeerd door de troepencommandant, de vaandelvoerend commandant blijft in de houding staan, waarna de autoriteit een toespraak houdt;
 - (7) Aan het eind van de toespraak worden de eenheden wederom in de houding gecommandeerd, treedt de vaandeldrager uit, vervolgt de vaandelvoerend commandant met het overhandigen van het vaandel aan de vaandeldrager, waarna deze – *nu met vaandel en gehechte cravatte* – in de vaandelwacht intreedt; de vaandelvoerend commandant stelt zich weer naast de autoriteit op;
 - (8) De troepencommandant laat de geweren presenteren, waarna het “WILHELMUS” wordt gespeeld; direct aansluitend laat de paradecommandant de geweren afzetten en de vaandelwacht intreden, waarbij de vaandelwacht langs het front van de eenheden marcheert – de eenheden staan daarbij in de houding;
 - (9) De troepencommandant meldt de autoriteit het einde van de plechtigheid, waarna de autoriteit en de vaandelvoerend commandant de plaats van de plechtigheid verlaten.
- f. De vaandelwacht treedt volgens de daartoe bekende procedures uit, waarna de eenheden ter beschikking zijn.

UITREIKEN VAN EEN VAANDEL

INNEMEN VAN EEN VAANDEL

INSTRUCTIE VOOR HET ORGANISEREN VAN GROTE EVENEMENTEN

1. Bij het organiseren van grote evenementen door de Bond van Wapenbroeders waaraan door de Bond of delen daarvan wordt deelgenomen (Ereafzetting, parade, etc.), dient een duidelijke instructie te worden uitgegeven door degene die namens de Bond met de uiteindelijke planning en uitvoering is belast (Paradecommandant, commandant ereafzetting, etc.).
2. Deze instructie dient op z'n minst met de volgende onderwerpen rekening te houden:
 - a. Deelnemende eenheden/ detachementen.
 - b. Datum, tijd en plaats van het evenement, alsmede plaats van verzamelen van de deelnemende afdelingen/ identiteitsgroepen/ individuele leden/ andere gelijkgestemde organisaties.
 - c. Tijd, plaats en wijze van samenstelling van het (de) detachement(en), volgorde van opstellen van de samenstellende delen.
 - d. Naam en verdere bijzonderheden van de detachementscommandant(en) en de overkoepelende commandant.
 - e. Tenue van de deelnemers en te dragen decoraties.
 - f. Opstelling van niet-ingedeelde Wapenbroeders, militairen en burgergenodigden.
 - g. Ontvangst van vorstelijke personen en autoriteiten bij aanvang.
 - h. Logistieke ondersteuning.
 - i. Eventuele vergoeding van te maken kosten.
 - j. Eventuele bijzondere aanwijzingen omtrent het te verrichten ceremonieel.
 - k. Al dan niet voeren van Vaandel en/ of Banieren.
 - l. Voorbespreking en het eventueel vooroefenen.
 - m. De maatregelen ten aanzien van leiding, ordehandhaving, afsluiting van wegen, verzorging van het terrein, medische verzorging, verbindingen, parkeren van voertuigen,, verzorging van alle deelnemers, ontvangst na afloop en andere voor een goede afloop van de ceremonie noodzakelijke regelingen.
 - n. Coördinerende bepalingen, waaronder het coördineren met andere instanties.

OPSTELLING VAN DE TROEP

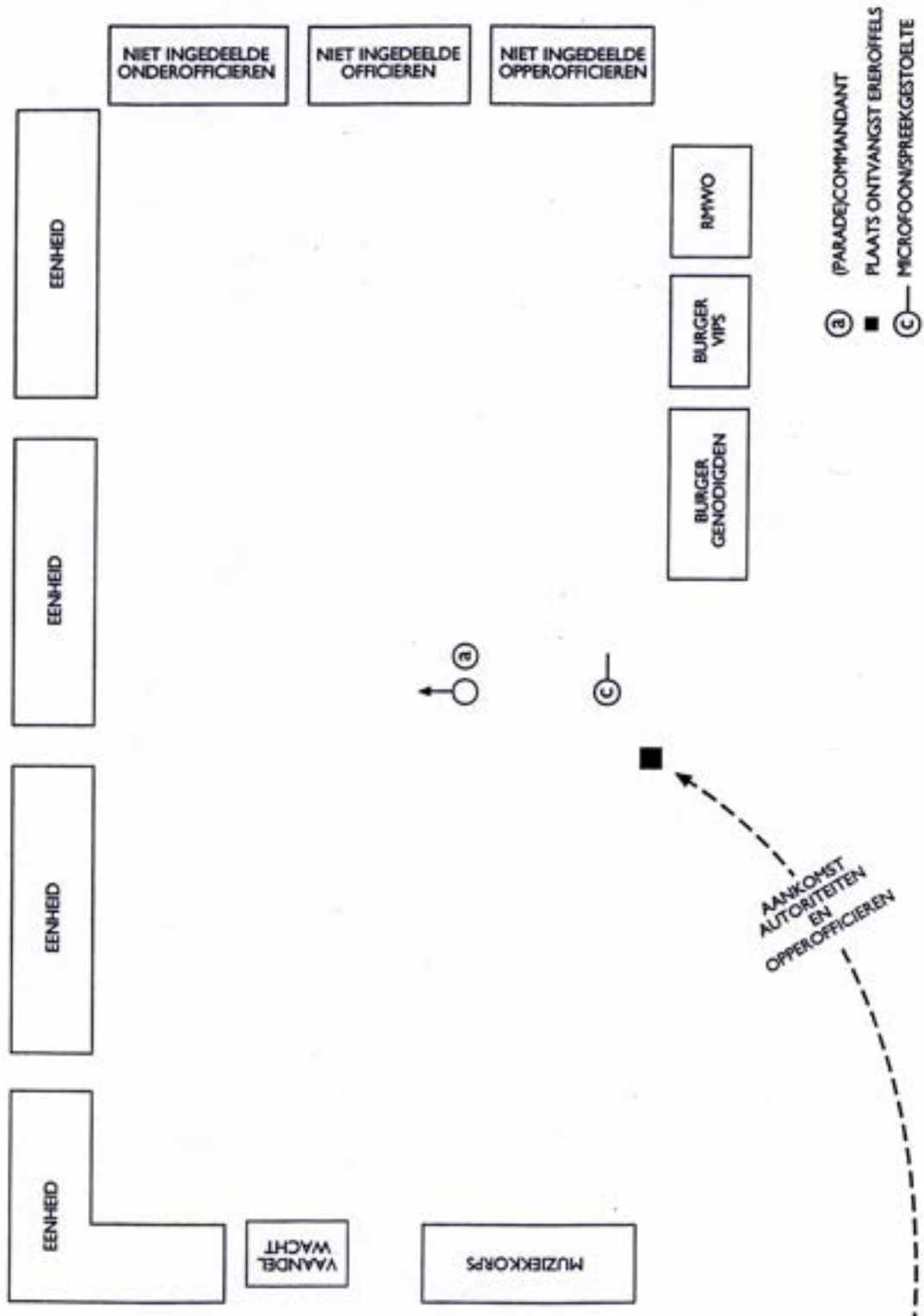
1. Algemeen

- a. De in deze bijlage aangegeven opstelling van de troepen heeft betrekking op een militair ceremonieel.
- b. De hier aangegeven opstelling dient, voor zover mogelijk en van toepassing, in beginsel ook te worden gehanteerd bij ceremonieel optreden van de Bond van Wapenbroeders of delen daarvan.

2. Eenheden te voet

- a. De aangewezen (parade)commandant bepaalt de opstelling, waarbij alle deelnemende eenheden, niet-ingedeelde militairen en genodigden zo mogelijk in een carré worden opgesteld.
- b. Bij voorkeur dient één van de zijden van het carré (gedeeltelijk) open te blijven om aan alle ingedeelden de gelegenheid te geven de militaire ceremonie goed te kunnen overzien. Bij ruimtegebrek kan een deel van die zijde eveneens worden benut, maar dan alleen ten behoeve van niet-ingedeelden en genodigden, terwijl er altijd ruimte beschikbaar dient te zijn voor het officiële eerbetoon bij ontvangst van de betrokken autoriteit en het melden van de (parade)commandant aan die autoriteit.
- c. Een tribune voor de genodigden, indien bevolen, wordt opgesteld aan de (bijna) open zijde van het carré.
- d. Van links naar rechts worden opgesteld, voor zover ingedeeld:
 - (1) het muziekkorps;
 - (2) de vaandelwacht;
 - (3) buitenlandse eenheden;
 - (4) de ingedeelde eenheden;
 - (5) de niet-ingedeelde onderofficieren;
 - (6) de niet-ingedeelde officieren;
 - (7) de niet-ingedeelde vlag-/opperofficieren;
 - (8) de Ridders Militaire Willemsorde;
 - (9) de civiele autoriteiten;
 - (10) de civiele genodigden.
- e. Zie ook de schematische weergave op pagina B-F-2.

OPSTELLING BIJ MILITAIR CEREMONIEEL

MUZIKAAL EERBETOON

1. Eremuziek en (ere)signalen

a. *Wilhelmus* of de eerste vier maten van het *Wilhelmus*.

b. 1°. *Parademars (Marsch van den jongen Prins van Friesland)*, (de eerste acht maten).

Melodie (C) $\text{♩} = 80$

7

17

2°. *Parademars (KM)*.

Melodie (C) $\text{♩} = 120$

c. 1°. *Parademars (signalen)*.

Trompet B♭ melodie $\text{♩} = 80$

Klaroen B♭ $\text{♩} = 80$

Trompet E♭ $\text{♩} = 80$

Trom $\text{♩} = 80$

2°. *Parademars* KM (signalen).

Pijperfluit $\text{♩} = 120$

Signaalhoorn $\text{♩} = 120$

Trom $\text{♩} = 120$

d. *Dodenmars*.

Klaroen B \flat $\text{♩} = 70$

Trompet B \flat

Trom (dof)

e. *Inspectiemars* (*Marsch van den Heer van der Duyn*).

Melodie (C)

f. *Volkslied* (of gedeelte daarvan) van een buitenlandse natie.

g. *Ereroffels** gevolgd door het volkslied van een buitenlandse natie.

Trom

h. *Ereroffels** gevolgd door de eerste acht maten van de *parademars* (*Marsch van den jongen Prins van Friesland*).

* indien geen tamboer is ingedeeld, kunnen *ereroffels* worden vervangen door een overeenkomstig aantal malen het signaal *geeft acht* (zie onderdeel s.)

i. *Defileermars* tijdens een defilé.

j. Signaal *vaandelmars* gevolgd door de eerste vier maten van het *Wilhelmus*, bij het in- en uittreden van een vaandelwacht.

Pijperfluit $\bullet = 75$

Klaroen B \flat $\circ = 120$

Trom $\bullet = 75$

k. Bij de vlaggenparade van de KM wordt tijdens het hijsen en neerhalen van de vlag de *vaandelmars* gespeeld.

1. Signaal *de mars** gevolgd door de eerste vier maten van het *Wilhelmus*, bij het in- en uitreden van een standaardwacht
het commando voor de mars luidt: MUZIEK – STANDAARDMARS.

Trompet E \flat $\bullet = 120$

m. signaal *openen van de ban*

Pijperfluit $\bullet = 120$

Klaroen B \flat $\bullet = 144$

Trompet E \flat $\bullet = 120$

n. Signaal* *sluiten van de ban*.

* voor trom en klaroen zijn de signalen identiek aan het openen van de ban, voor trompet in es geldt: eventueel vierstemming opgebouwd, indien voldoende muzikanten ingedeeld;

Trompet E> 1

Trompet E> 2

Trompet E> 3

Trompet E> 4

o. Signaal *bij de vlag*; KM: *appèl voor de wachtparade*.

p. Signaal *doorgaan* (onder andere na het *hijzen* en *neerhalen* van de vlag).

q. Signaal *taptoe* (Infanterie en Bereden Wapens), indien gespeeld tijdens een dodenherdenking; tijdens een officiële (doden)herdenking en begrafenis met militair eerbetoon worden uitsluitend de signalen *taptoe* en *voorwaarts* ten gehore gebracht; het signaal *Last Post* wordt uitsluitend tijdens geallieerde herdenkingen ten gehore gebracht.

Signaal *Taptoe infanterie* (KM: Oud Hollandse Taptoe).

Klaroen B \flat

Musical score for Klaroen B \flat . The score is written in treble clef with a common time signature (C). It begins with a tempo marking of $\text{♩} = 120$. The piece starts in 4/4 time and changes to 3/4 time at measure 7. The notation includes various note values, rests, and phrasing slurs. Measure numbers 8 and 17 are indicated at the start of their respective lines.

Signaal *Taptoe Bereden Wapens*.

Trompet E \flat

Musical score for Trompet E \flat . The score is written in treble clef with a 3/4 time signature. It begins with a tempo marking of $\text{♩} = 120$. The notation includes various note values, rests, and phrasing slurs. Measure numbers 9 and 17 are indicated at the start of their respective lines.

Signaal *Taptoe KM*.

Signaalhoorn

Musical score for Signaalhoorn. The score is written in treble clef with a common time signature (C). It begins with a tempo marking of $\text{♩} = 120$. The notation includes various note values, rests, and phrasing slurs. Measure number 7 is indicated at the start of the second line.

Signaal *Last Post* (uitsluitend tijdens geallieerde herdenkingen).

Klaroen B \flat

r. Signaal *voorwaarts*, indien gebruikt bij een dodenherdenking (na het signaal *taptoe*).

Klaroen B \flat

s. Signaal *geeft acht* (eventueel als vervanging van de *ereroffels*).

Klaroen B \flat
Trompet E \flat

t. Signaal *veille*.

Klaroen B \flat

u. Signalen specifiek in gebruik bij de KM:

1°. *aftrap*

Pijperfluit

Signaalhoorn

Trom

2°. *al is ons prinsje*

Signaalhoorn

3°. *appèl voor de muziek;*

Signaalhoorn

4°. *de jagers van Van Dam*

Signaalhoorn

5°. *gewapend appèl*

Pijperfluit

Signaalhoorn

♩ = 120

Trom

5

6°. ongewapend appèl (alle hens); appèl voor de wachtparade

♩ = 120

Signaalhoorn

7°. stil

♩ = 120

Signaalhoorn

8°. vuren

♩ = 120

Signaalhoorn

9°. vastvuren

♩ = 120

Signaalhoorn

10°. attentieroffel KM

♩ = 120

Trom

11°. attentiestoot KM

♩ = 120

Signaalhoorn

2. Het “WILHELMUS”

Indien een muziekkorps bij een plechtigheid is ingedeeld, wordt het “WILHELMUS” gespeeld:

- a. bij aankomst van Z.M. de Koning of overige leden van het Koninklijk Huis of de Gouverneur van de Nederlandse Antillen respectievelijk Aruba. Het ten gehore brengen van het “WILHELMUS” blijft echter achterwege indien in daaropvolgend ceremonieel in het spelen van het “WILHELMUS” reeds is voorzien;
- b. bij vertrek van onder paragraaf 2, lid a, bedoelde vorstelijke personen en autoriteiten, tenzij op dezelfde dag bij aankomst het “WILHELMUS” reeds is gespeeld;
- c. bij aankomst dan wel vertrek van een buitenlands staatshoofd, indien Z.M. de Koning of een ander lid van het Koninklijk Huis aanwezig is;
- d. tot besluit van een defilé dat ter ere van de verjaardag van Z.M. de Koning wordt gehouden;
- e. bij een buitengewone vlaggenparade tijdens het hijsen c.q. neerhalen van de vlag;
- f. als afsluiting van een plechtigheid, waarbij tijdens de plechtigheid een Koninklijk Besluit is voorgelezen;
- g. als afsluiting van een plechtigheid, waarbij officieel toegekende medailles worden opgespeld, echter alleen als bedoeld in Hoofdstuk XIII, paragraaf 7 (de medal-parade);
- h. als afsluiting van een plechtigheid, waarbij het commando over een eenheid van minimaal bataljonsgrootte wordt overgedragen;
- i. als afsluiting van een plechtigheid, waarbij het commando over een regiment of korps – in traditionele zin – wordt overgedragen;
- j. als afsluiting van een herdenking van gevallen militairen, ook in het geval geen buitengewone vlaggenparade wordt gehouden;
- k. als afsluiting van een beëdigingsceremonie.

3. De eerste vier maten van het “WILHELMUS”

Wanneer een muziekkorps bij een plechtigheid is ingedeeld, worden de eerste vier maten van het “WILHELMUS” gespeeld bij het in- en uittreden van een vaandelwacht en standaardwacht, aansluitend gevolgd door de “Vaandelmars”.

4. Het signaal “WILHELMUS”

Indien onverhoopt geen muziekkorps bij een plechtigheid is ingedeeld, maar wel een tamboerkorps c.q. klaroenblazers, trompetters en/ of tamboers, wordt het “WILHELMUS” geslagen en/ of geblazen:

- a. bij aankomst van Z.M. de Koning of overige leden van het Koninklijk Huis of de Gouverneur van de Nederlandse Antillen respectievelijk Aruba, tenzij in een daaropvolgend ceremonieel het spelen van het “WILHELMUS” reeds is voorzien;
- b. tot besluit van een defilé, dat wordt gehouden ter ere van de verjaardag van Z.M. de Koning;
- c. tijdens het hijsen c.q. neerhalen van de vlag;

- d. als afsluiting van een plechtigheid, waarbij het voorlezen van een Koninklijk Besluit deel uitmaakt van de ceremonie;
- e. bij het in- en uittreden van een vaandelwacht.

5. **De Parademars**

Door een muziekkorps wordt de “Parademars” volledig gespeeld:

- a. bij aankomst van Z.M. de Koning of overige leden van het Koninklijk Huis, of de Gouverneur van de Nederlandse Antillen respectievelijk Aruba als vervangend muziekstuk, indien het “WILHELMUS” in daaropvolgend ceremonieel gespeeld wordt;
- b. bij vertrek van onder paragraaf 5.a. bedoelde vorstelijke personen en autoriteiten als vervangend muziekstuk, indien het “WILHELMUS” in het voorgaande ceremonieel op dezelfde dag van vertrek reeds is gespeeld;
- c. bij aankomst van een autoriteit, die niet als vertegenwoordiger van één mogendheid optreedt, indien daartoe namens of door Z.M. de Koning opdracht wordt gegeven.

NB: Wanneer bij een aankomst ereroffels worden geslagen, worden die direct gevolgd door de eerste acht maten van de “Parademars” (zie paragraaf 10 van deze bijlage).

6. **De Inspectiemars**

Tijdens de inspectie van een erewacht of tijdens de ceremoniële inspectie als bedoeld in Hoofdstuk IX, paragraaf 5 van dit Deel B, wordt een inspectiemars gespeeld:

- a. de “Inspectiemars” van J.P. Laro;
- b. de “Marsch van de Heer van den Duyn”, gespeeld tijdens plechtigheden waarbij Z.M. de Koning betrokken is.

7. **Het volkslied van een buitenlandse mogendheid**

Het volkslied van een buitenlandse mogendheid wordt ten gehore gebracht :

- a. bij aankomst en vertrek van een staatshoofd;
- b. bij aankomst en vertrek van een lid van een regerend vorstenhuis;
- c. bij aangelegenheden waarbij het internationaal verband tot uiting wordt gebracht.

8. **Vier ereroffels alsmede het volkslied van een buitenlandse mogendheid**

Vier ereroffels alsmede het volkslied van een buitenlandse mogendheid worden geslagen en gespeeld:

- a. bij aankomst van een ambassadeur van een buitenlandse mogendheid, indien hij als zodanig door Z.M. de Koning wordt ontvangen;
- b. bij aankomst van een buitenlandse minister-president;
- c. bij aankomst van een minister van buitenlandse zaken, een minister van defensie, een staatssecretaris van buitenlandse zaken, een staatssecretaris van defensie of een chef defensiestaf van een buitenlandse mogendheid (in de rang van admiraal, luitenant-admiraal of generaal, indien de reden van het bezoek een officieel en internationaal karakter draagt;

- d. bij aankomst van een hoge autoriteit indien daartoe uitdrukkelijk opdracht door of namens het Staatshoofd of de minister is gegeven.

NB: Het muzikaal eerbetoon voor de in paragraaf 8, lid a. en b. bedoelde autoriteiten bestaat bij vertrek alleen uit vier ereroffels, indien de ingedeelde muziek nog staat opgesteld.

9. **Drie ereroffels alsmede het volkslied van een buitenlandse mogendheid**

Drie ereroffels (of anderszins indien de rang dat aangeeft) alsmede het volkslied van een buitenlandse mogendheid wordt gespeeld bij aankomst van een bevelhebber van een krijgsmachtdeel van een buitenlandse mogendheid in de rang van vice-admiraal of luitenant-generaal, indien het bezoek een officieel en internationaal karakter draagt en méér dan één dag duurt.

10. **Ereroffels c.q. signalen ‘GEEFT = ACHT’**

- a. Door tamboers worden bij officiële gelegenheden bij aankomst van autoriteiten ereroffels geslagen. Is een tamboer niet beschikbaar, maar wel een klaroemblazer of trompetter, dan wordt in plaats van het voorgeschreven aantal ereroffels hetzelfde aantal keren het signaal “GEEFT = ACHT” geblazen. De ereroffels worden altijd onmiddellijk gevolgd door de eerste acht maten van de “Parademars”. De zojuist met muzikaal eerbetoon ontvangen autoriteiten nemen vervolgens de hun toegewezen plaats in.

(1) Vier ereroffels voor:

- (a) een minister, lid van de Raad van Ministers van het Koninkrijk;
- (b) een minister, lid van de Raad van Ministers van een Rijksdeel;
- (c) een staatssecretaris;
- (d) een admiraal;
- (e) een veldmaarschalk;
- (f) een luitenant-admiraal;
- (g) en generaal;
- (h) de secretaris-generaal van de NAVO, de VN en de WEU.

(2) Drie ereroffels voor:

- (a) een vice-admiraal;
- (b) een luitenant-generaal;
- (c) een gezant.

(3) Twee ereroffels voor:

- (a) een schout-bij-nacht;
- (b) een generaal-majoor.

(4) Eén ereroffel voor:

- (a) een commandeur;
- (b) een brigade-generaal;
- (c) een commodore.

- b. Indien twee of meer autoriteiten tegelijk aankomen, wordt uitsluitend het eresignaal gebracht voor degene die recht heeft op het hoogste aantal ereroffels. Deze autoriteit brengt de groet.
- c. Indien een autoriteit aankomt nadat reeds een eresignaal gegeven is van hogere of gelijke rang, blijft het eresignaal voor hem achterwege en begeeft hij zich zonder muzikaal eerbetoon naar zijn plaats.
- d. Een militair, optredend als vertegenwoordiger van het Staatshoofd of van overige leden van het Koninklijk Huis of van een Gouverneur van een Rijksdeel, ontvangt in voorkomend geval uitsluitend het eresignaal dat aan zijn rang is verbonden.

11. Protocol bij het in ontvangst nemen van ereroffels

Teneinde te voorkomen dat niet iedere gerechtigde de voor hem bestemde ereroffels in ontvangst kan nemen, wordt het onderstaande aangeraden:

- a. alle betrokken autoriteiten verzamelen zich op één centrale plaats in de omgeving van de plechtigheid;
- b. als eerste marcheren de autoriteiten die recht hebben op één ereroffel naar de plaats van de plechtigheid, vervolgens zij die recht hebben op twee ereroffels etc. Per groep treedt de oudste in rang op als commandant;
- c. indien het aantal autoriteiten zodanig klein is, dat een combinatie van verschillende rangen mogelijk is, marcheert de “groep” gezamenlijk naar de plaats van de plechtigheid en wordt het aantal ereroffels gecombineerd waarop de hoogste in rang recht heeft. Alleen hij (de hoogste in rang) brengt de groet. Meerdere “groepen” zijn mogelijk als dat de voortvarendheid van de plechtigheid ten goede komt;
- d. het muziekkorps slaat de ereroffels, gevolgd door de eerste acht maten van de “Parademars”, niet eerder dan nadat de autoriteiten (net binnen het carré) stilstaan en nadat door de paradedcommandant daartoe het bevel: “MUZIEK EREROFFELS” is gegeven. Zie ook bijlage F, pagina B-F-2 bij dit Deel B van het Handboek;
- e. indien een autoriteit is aangemeld, die volgens het protocol recht heeft op hetzelfde aantal ereroffels als de parade-inspecteur, arriveert deze autoriteit samen met de parade-inspecteur en begeeft zich, nadat de ereroffels en de eerste acht maten van de “Parademars” zijn gespeeld, op eigen gelegenheid naar zijn toegewezen plaats. Aan het eind van de ceremonie sluit deze autoriteit, direct na het afmelden door de paradedcommandant, zich weer aan bij de parade-inspecteur.

WETENSWAARDIGHEDEN

1. Algemeen

Deze bijlage is bedoeld om informatie te geven, die elders niet is opgenomen, maar wel essentieel is voor een goede planning en uitvoering van het protocol. Ook zijn enkele onderwerpen opgenomen, die aandacht verdienen, maar in de praktijk niet altijd worden onderkend. Hoewel de hier gegeven informatie en aanwijzingen uitgaan van een ceremonie die door een militaire eenheid wordt georganiseerd, kan een aantal hiervan ook door Wapenbroeders worden gehanteerd bij de organisatie van evenementen van protocollaire aard.

2. Muzikaal eerbetoon

- a. Het “WILHELMUS” wordt in principe slechts één keer per dag/ per plechtigheid ten gehore gebracht. Wanneer tijdens een plechtigheid meerdere momenten voor het spelen van het volkslied mogelijk zijn, wordt gekozen voor de laatst mogelijke optie. Na het spelen van het “WILHELMUS” is het in beginsel onjuist tijdens dezelfde ceremonie nog een ander muziekstuk ten gehore te brengen.
- b. Naast de “Inspectiemars” van J.P. Laro en de inspectiemars “Marsch van de Heer van den Duyn” bestaan nog diverse andere inspectiemarsen. Deze inspectiemarsen kunnen met name bij korps- en regimentsaangelegenheden worden gespeeld.
- c. Bij een plechtigheid wordt tijdens de ceremoniële inspectie van het ingedeelde muziekkorps en de begroeting van het vaandel geen muziek ten gehore gebracht.
- d. Alleen burgerautoriteiten die genoemd worden in bijlage G, paragraaf 10 van dit Deel B kunnen met ereroffels worden ontvangen.
- e. De “Last – Post” is de Engelse variatie op het signaal “Taptoe”.
- f. Bij een defilé te voet is het zeer belangrijk dat bij het spelen van meerdere muziekstukken het ritme niet verstoord wordt. De overgangen dienen van korte duur te zijn om de cadans niet te verstoren.
- g. Door de reorganisatie van de militaire muziek komt het steeds meer voor dat een chromatisch muziekinstrument (= met ventielen) wordt ingedeeld in plaats van een klaroen/ trompet, waardoor de herkenbare melodie kan worden gespeeld.
- h. Muziek maakt een essentieel deel uit van een plechtigheid. In sommige gevallen kan worden volstaan met een klaroenblazer of tamboer. Derhalve enkele aanwijzingen voor de verantwoordelijke eenheid die de plechtigheid organiseert:

- (1) Regel tegelijkertijd met de planning van het evenement de muziek-aanvraag en stel de definitieve datum van het evenement niet eerder vast dan na overleg met de Inspecteur Militaire Muziek of de burger organisatie die de muziek levert;
- (2) Houdt rekening met een zodanige tijdplanning, dat een muziekkorps op dezelfde dag zo nodig elders nog een keer kan optreden;
- (3) Kies bij het aanvragen van militaire muziek als dag niet altijd een donderdag of vrijdag. Juist een planning in het begin van de week garandeert bijna altijd de beschikbaarheid van een korps.

3. Vaandels en vlaggen

- a. De vaandalexercitie is exclusief bedoeld voor vaandels en standaarden. Bij de Bond van Wapenbroeders wordt deze exercitie ook toegepast door banier- en vlaggenwachten van de afdelingen en identiteitsgroepen.
- b. Indien een cravatte of onderscheiding aan een vaandel of banier wordt vastgemaakt, dient te worden voorkomen dat het vaandel of de banier op dat moment “neigt”.
- c. Indien om reden van nationale rouw de vlag halfstok wordt gehesen, blijft in voorkomend geval de vlag van een andere natie gewoon in top of wordt die dag niet gehesen. Indien ten teken van rouw bij het overlijden van een medewerker of lid van de Bond van Wapenbroeders de vlag halfstok wordt gehesen, wordt in voorkomend geval de vlag van een andere natie niet gehesen.
- d. Een vaandel-/ banier-/ vlaggenwacht wordt tijdens een ceremonie altijd bij de troep/ een detachement Wapenbroeders ingedeeld.

4. Overige punten van aandacht

- a. Onderscheidingen
 - (1) Iemand die wordt onderscheiden, dient vóór aanvang van de plechtigheid zijn andere onderscheidingen te hebben afgelegd.
 - (2) In het spraakgebruik wordt vaak de term: “Grootmodel decoraties” gehoord. Bedoeld wordt: “Modeldecoraties” (de “grote” medailles).
- b. Specifieke aandachtspunten bij plechtigheden
 - (1) Burgers worden niet ingedeeld bij militaire detachementen.
 - (2) Detachementen die moeten defileren, dienen in beginsel niet groter te zijn dan 40 personen om tijdens het marcheren te voorkomen dat de cadans verdwijnt.

- (3) Applaus tijdens de uitvoering van ceremonieel is ongepast.
- (4) Het dragen van overjassen/ regenkleding is niet toegestaan, tenzij daarvoor toestemming is gegeven.
- (5) Tijdens een ceremonie dient het aantal toespraken beperkt te worden tot de bij de ceremonie betrokken autoriteiten. Na vertrek van de parade-inspecteur kan zonodig het woord aan anderen worden verleend.

DEEL C: EXERCITIE

Richtlijnen en naslagdocument

HOOFDSTUK I - ALGEMEEN

1. Algemeen

- a. Sinds het uiteenvallen van het Warschaupact in 1989 komt het steeds vaker voor dat de Nederlandse krijgsmachtdelen in interservice verband optreden. Dit is niet alleen het geval bij operationele inzet, maar ook bij ceremonieel optreden waarbij exercitie vereist is.
- b. Met ingang van 1 september 1999 is krijgsmachtwijd het “Handboek exercitie voor de Krijgsmacht (DP 20-20)” ingevoerd. Hiermede is één vorm van exercitie voor alle krijgsmachtdelen geïmplementeerd. Deze exercitie kenmerkt zich door het feit dat de handelingen en bewegingen eenvoudig zijn aan te leren, terwijl de voeten en kniegewrichten minder belast worden. Het zogenaamde “stampen” en “draaien op de bal/ hiel van de voet” vinden bij deze exercitie niet meer plaats.
- c. Aangezien de leden van de Bond van Wapenbroeders afkomstig zijn van alle krijgsmachtdelen en de nieuwe jongere leden hoe langer hoe meer de eerder genoemde interservice-exercitie kennen, ligt het voor de hand om deze interservice-exercitie ook bij de Bond van Wapenbroeders in te voeren.
- d. Slechts de voor de Bond van Wapenbroeders relevante verrichtingen zullen in dit kader nader worden uitgewerkt.
- e. Het tijdstip van invoering van de interservice-exercitie bij de Bond van Wapenbroeders en de wijze waarop dit dient te geschieden zullen separaat door het Algemeen Bestuur worden bekendgemaakt.

2. Commando's en aanwijzingen

- a. Soorten commando's
 - (1) Waarschuwingscommando's dienen om de groep/ het detachement voor te bereiden op de uit te voeren verrichtingen. Een groep of detachement wordt in een waarschuwingscommando ook zo genoemd (bijvoorbeeld: "DETACHEMENT = HALT"). Het waarschuwingscommando: "AFDELING" wordt doorgaans gebruikt bij exercitiehandelingen van een verzamelde groep van Wapenbroeders.
 - (2) Uitvoeringscommando's dienen om de verrichting te laten uitvoeren. Tussen het waarschuwingscommando en het uitvoeringscommando (bijvoorbeeld: "OP DE PLAATS = RUST") moet voldoende reactietijd worden gelaten, zodat de eenheid op de juiste wijze kan reageren. Tijdens het marcheren worden uitvoeringscommando's gegeven als de linkervoet op de grond komt (bijvoorbeeld "AFDELING = HALT", waarbij HALT gegeven wordt op het moment dat de linkervoet op de grond komt. Het tot stilstand ko-

men na het uitvoeringscommando “HALT” wordt beschreven in Hoofdstuk III, paragraaf 5d).

- b. Herroepen van een waarschuwingscommando
Wanneer de commandant een gegeven waarschuwingscommando wil herroepen geeft hij de aanwijzing: “HERSTEL”.
- c. Aanwijzingen
Wanneer door (weers)omstandigheden een correcte uitvoering van de uit te voeren verrichting niet mogelijk, dan wel het geven van commando’s niet wenselijk is, worden aanwijzingen gegeven (bijvoorbeeld: “WILT U DE HOUDING AANNEMEN”).

3. **De commandant**

De commandant moet door zijn onberispelijk tenue en uiterlijk voorkomen, alsmede door zijn correct optreden, de eenheid stimuleren tot het leveren van de beste prestatie. Tenzij dit niet wenselijk is, worden alle commando’s op luide, duidelijke en bevelende toon gegeven. Het maken van overbodige, niet omschreven bewegingen is niet toegestaan. Tijdens de exercitie staat de commandant op dezelfde plaats in de “houding” dan wel blijft hij op dezelfde plaats in of naast de formatie marcheren.

4. **Tenue**

Het tenue tijdens de exercitie dient in overeenstemming te zijn met de richtlijnen, die in dit Handboek zijn opgenomen en/ of nader zijn omschreven bij de richtlijnen voor de bepaalde activiteit (bijvoorbeeld: herdenking, defilé, etc.).

5. **Inspectie**

- a. De uitgangssituatie is de “houding”.
De exercitie kan, afhankelijk van de soort activiteit, beginnen met een inspectie over tenue en uiterlijk voorkomen.
- b. Zonodig worden ten behoeve van de inspectie de gelederen geopend.
- c. Nadat de Wapenbroeder is geïnspecteerd voert hij eventuele correcties aan het tenue uit door achtereenvolgend:
 - (1) de “tweede rust” aan te nemen en het tenue te corrigeren;
 - (2) de “eerste rust” aan te nemen.

6. **Tempo en uitvoering van de verrichtingen**

- a. De verrichtingen worden uitgevoerd in het tempo van de “gewone pas”: 112 passen per minuut.
 - (1) Elke beweging duurt één tel, met dien verstande, dat de “pas(sen) zijwaarts, achterwaarts en de verkorte pas(sen) voorwaarts” in het tempo van 56 passen per minuut worden uitgevoerd, met uitzonde-

ring van “verkorte pas(sen) voorwaarts en pas(sen) achterwaarts” tijdens “openen en sluiten”.

- (2) “De langzame pas” wordt uitgevoerd in het tempo van 70 passen per minuut.
- b. Om het juiste tempo tijdens het marcheren aan te geven kan er door de commandant geteld worden (bijvoorbeeld:”links – rechts – links – rechts” of “links – twee – drie – vier”).
- c. Indien muziek is ingedeeld wordt het ritme van de muziek aangehouden.

HOOFDSTUK II – EXERCITIE VAN DE WAPENBROEDER

1. De basishoudingen

a. Commando: "AFDELING = GEEFT = ACHT".

(1) De uitgangssituatie is de "tweede rust".

- (a) In de "tweede rust" staan de voeten met de binnenzijde van de hakken 20 cm van elkaar en is elke voet onder een hoek van 30° naar buiten gericht.
- (b) De voeten mogen niet worden verplaatst.
- (c) Het hoofd, de armen en de romp mogen worden bewogen.
- (d) Correcties aan het tenue mogen worden aangebracht.
- (e) Spreken is verboden, tenzij dit wordt toegestaan.

(2) Op het eerste waarschuwingscommando: "AFDELING" wordt de "eerste rust" aangenomen.

- (a) De armen worden in één tel achter tegen de rug geplaatst met de rug van de rechterhand in de palm van de linkerhand en de rechterduim over de linkerduim. (Figuur C-II-1-1).
- (b) De armen en de aaneengesloten vingers zijn zoveel mogelijk gestrekt.
- (c) De Wapenbroeder staat rechtop, onbeweeglijk stil en kijkt recht voor zich uit. (Figuur C-II-1-2).
- (d) De benen zijn gestrekt en het lichaamsgewicht is gelijkmatig over beide voeten verdeeld.
- (e) Spreken is verboden.

NB: Alleen indien beide handen vrij zijn in de "eerste rust" worden deze tegen de rug geplaatst. In alle overige situaties is de vrije hand langs het lichaam.

Figuur C-II-1-1

Figuur C-II-1-2

- (3) Op het tweede waarschuwingscommando: "GEEFT" blijft de Wapenbroeder onbeweeglijk stilstaan.
- (4) Op het uitvoeringscommando: "ACHT" wordt in één tel de linker-voet naast de rechtervoet geplaatst (lichaamsgewicht op rechter-voet) zodanig dat de hakken elkaar raken en iedere voet onder een hoek van 30° naar buiten is gericht.
 - (a) Tegelijkertijd worden:
 - i de armen gestrekt aan de zijkant tegen het lichaam gebracht;
 - ii de handen tot vuisten gemaakt, duim op de wijsvinger in het verlengde van de onderarm, handrug naar buiten gekeerd. (Figuur C-II-1-3 en C-II-1-4).
 - (b) Het hoofd is rechtop en mag niet vooruitsteken.
 - (c) De schouders zijn niet opgetrokken maar iets naar achteren gebogen en de borst wordt vooruit gebracht
 - (d) De Wapenbroeder staat rechtop, onbeweeglijk stil en kijkt recht voor zich uit.
 - (e) De benen zijn gestrekt en het lichaamsgewicht is gelijkelijk over beide voeten verdeeld.
 - (f) Spreken is verboden.

Figuur C-II-1-3

Figuur C-II-1-4

- b. Commando: "OP DE PLAATS = RUST".
De uitgangssituatie is de "houding".
Op het uitvoeringscommando: "RUST" worden de bewegingen, zoals omschreven in punt 1a(4) in omgekeerde volgorde uitgevoerd en wordt de "eerste rust" aangenomen zoals omschreven in punt 1a(2).
- c. Commando: "RUST".
De uitgangssituatie is de "eerste rust".
Op het uitvoeringscommando: "RUST" wordt in één tel de "tweede rust" aangenomen zoals omschreven in punt 1a(1).

NB: Het commando: "RUST" mag nimmer een automatisch gevolg zijn van het commando: "OP DE PLAATS = RUST".

2. **Present melden**

Wanneer de naam van een Wapenbroeder wordt afgeroepen (bijvoorbeeld tijdens een appèl), meldt hij zich present. Hiertoe neemt de Wapenbroeder de "houding" aan en roept vervolgens duidelijk verstaanbaar, echter zonder te schreeuwen: "PRESENT". Daarna komt hij/ zij terug in zijn/ haar oorspronkelijke houding ("eerste rust" of "tweede rust").

3. Wendingen op de plaats

a. Algemeen

- (1) Bij wendingen op de plaats draait het lichaam om zijn as.
- (2) Het onderlichaam voert de bewegingen uit die nodig zijn om de draaiing mogelijk te maken.
- (3) Het meedraaiende bovenlichaam blijft daarbij zoals in de “houding”. De gestrekte armen dienen stil tegen het lichaam te worden gehouden zoals in de “houding”.

b. Commando:”RECHTS = OM”

De uitgangssituatie is de “houding”.

(1) 1e beweging

Op het uitvoeringscommando: “OM” wordt in één tel de linkervoet met de voetholte 10 cm vóór de punt van de rechtersoet geplaatst. (Figuur C-II-3-1).

(2) 2e beweging

De rechtersoet wordt in één tel naast de linkervoet geplaatst zoals in de “houding”. (Figuur C-II-3-2).

Figuur C-II-3-1

Figuur C-II-3-2

c. Commando:”LINKS = OM”

De uitgangssituatie is de “houding”.

(1) 1e beweging

Op het uitvoeringscommando: “OM” wordt in één tel de rechtersoet met de voetholte 10 cm vóór de punt van de linkervoet geplaatst. (Figuur C-II-3-3).

(2) 2e beweging

De linkervoet wordt in één tel naast de rechtersoet geplaatst zoals in de “houding”. (Figuur C-II-3-4).

Figuur C-II-3-3

Figuur C-II-3-4

d. Commando: "RECHTSOM = KEERT"

De uitgangssituatie is de "houding".

(1) 1e beweging

Op het uitvoeringscommando: "KEERT" wordt in één tel de linkervoet loodrecht, met de voetholte 10 cm vóór de punt van de rechtervoet geplaatst. (Figuur C-II-3-5).

(2) 2e beweging

De rechtervoet wordt in één tel, met de hak ter hoogte van de linkerhak in de nieuwe richting geplaatst. (Figuur C-II-3-6).

(3) 3e beweging

De linkervoet wordt in één tel naast de rechtervoet geplaatst zoals in de "houding". (Figuur C-II-3-7).

Figuur C-II-3-5

Figuur C-II-3-6

Figuur C-II-3-7

4. **De groet**

- a. De uitgangssituatie is de "houding" of (voor de individuele Wapenbroeder) de "gewone pas", waarbij "de groet" op eigen initiatief gebracht wordt.

- b. “De groet” kan worden gebracht door een Wapenbroeder gekleed in het bondstenuë zowel met als zonder hoofddeksel en dient in principe beantwoord te worden.
- c. Voor het uitvoeren van “de (collectieve) groet” in de “houding” kunnen de volgende commando’s worden gebruikt: “BRENGT = GROET” en “IN DE HOUDING = STAAT”.
- d. “De groet” wordt gebracht door de rechterhand in één tel langs de kortste weg naar het hoofd te brengen. De pols is gestrekt en de bovenarm is zoveel mogelijk in de schouderlijn. De handpalm van de rechterhand is naar de rechter-slaap gedraaid, duim en vingers zijn hierbij gestrekt en aaneengesloten. (Figuur C-II-4-1 en C-II-4-2).

Figuur C-II-4-1

Figuur C-II-4-2

- e. In de “gewone pas” begint “de groet” op zes passen afstand, waarbij de Wapenbroeder degene voor wie de groet geldt met opgeheven hoofd aankijkt. Zo nodig draait hij/ zij in één tel het hoofd.
- f. Tijdens “de groet” blijven hoofd en romp rechtop, de linkerarm is gestrekt tegen het lichaam, zoals in de “houding”, ook in “gewone pas”.
- g. Op het commando: ‘IN DE HOUDING = STAAT’ wordt op het uitvoeringscommando: “STAAT” de rechterarm in één tel langs de kortste weg teruggebracht zoals in de “houding”. Tegelijkertijd wordt de hand tot vuist gemaakt.
- h. “De groet” (in “gewone pas”) wordt beëindigd tijdens het passeren of wanneer “de groet” is beantwoord. Bij het beëindigen van “de groet” brengt de Wapenbroeder zijn/ haar rechterarm in één tel langs de kortste weg gestrekt tegen het lichaam zoals in de “houding” en kijkt weer recht voor zich uit. Tegelijkertijd wordt de hand tot vuist gemaakt. In “gewone pas”: opnieuw de armen doorzwaaien.

5. De eregroet

De uitgangssituatie is de “houding”.

- a. De eregroet kan worden gebracht door een Wapenbroeder gekleed in het Bondstenuë zowel met als zonder hoofddeksel.

Zie voor de toepassing van de “eregroet” het deel B (CEREMONIEEL) van dit handboek.

- b. De individuele militair houdt eerst “HALT” en maakt aansluitend “front”.
- c. Voor het uitvoeren van de “eregroet” worden de volgende commando’s gebruikt: “BRENGT ERE = GROET” en “IN DE HOUDING = STAAT”.
- d. De “eregroet” wordt uitgevoerd zoals omschreven in punt 4, met dien verstande, dat de “eregroet” begint: op acht passen afstand vóór en eindigt twee passen ná het passeren.
- e. “IN DE HOUDING = STAAT”: zoals omschreven in punt 4g.

6. Melden/ afmelden

a. Melden

Wanneer de wapenbroeder op ongeveer drie passen afstand van degene bij wie hij zich moet melden is gekomen neemt hij de “houding” aan en brengt gedurende drie tellen “de groet”.

Nadat “de groet” is beëindigd noemt hij duidelijk zijn naam.

b. Afmelden

Nadat degene bij wie hij zich heeft gemeld te kennen heeft gegeven dat het gesprek is beëindigd, brengt de wapenbroeder opnieuw “de groet” gedurende drie tellen.

Aansluitend wordt rechtsomkeert aangemarcheerd (linkervoet: **niet** eerst bijsluiten).

7. Pas(sen) achterwaarts

Commando: “... PAS(SEN) ACHTERWAARTS = MARS”.

De uitgangssituatie is de “houding”.

Op het uitvoeringscommando: “MARS” wordt, te beginnen met de linkervoet, het genoemde aantal passen recht naar achteren gemaakt (paslengte 40 cm, elke beweging in het tempo van 56 passen (*) per minuut).

Nadat de laatste pas is gemaakt wordt de rechter-/ linkervoet naast de linker-/ rechtervoet geplaatst zoals in de “houding”.

(*) De “pas(sen) achterwaarts” tijdens het “openen en sluiten” dienen in het tempo van 112 passen per minuut te worden uitgevoerd.

8. Verkorte pas(sen) voorwaarts

Commando: “... VERKORTE PAS(SEN) VOORWAARTS = MARS”.

De uitgangssituatie is de “houding”.

Deze verrichting wordt uitgevoerd zoals omschreven in punt 7, met dien verstande, dat het genoemde aantal verkorte passen met gestrekte benen naar voren wordt gemaakt, waarbij de voeten plat worden neergezet (paslengte 40 cm, elke beweging in het tempo van 56 passen (*) per minuut).

(*) De “verkorte pas(sen) voorwaarts” tijdens het “openen en sluiten” dien(t)(en) in het tempo van 112 passen per minuut te worden uitgevoerd.

9. Pas(sen) zijwaarts

Commando: "... PAS(SEN) NAAR RECHTS/ LINKS = MARS".

De uitgangssituatie is de "houding".

Op het uitvoeringscommando : "MARS" wordt de rechter-/ linkervoet iets opgetild en met gestrekte been over een afstand van 40 cm naar rechts/ links verplaatst, in het tempo van 56 passen per minuut, waarna de linker-/ rechervoet wordt opgetild en naast de rechter-/ linkervoet wordt geplaatst zoals in de "houding".

- NB: 1. Het aantal te commanderen "verkorte passen voorwaarts, passen achterwaarts en zijwaarts" is ten hoogste vier.
2. Tijdens de ("verkorte") "pas(sen) voorwaarts, achterwaarts en zijwaarts" dienen de gestrekte armen stil tegen het lichaam te worden gehouden zoals in de "houding".
3. Het tempo van 56 passen per minuut is de helft van het (mars-) tempo van 112 passen per minuut in "gewone pas".

10. Inrukken

Commando: "INGERUKT = MARS".

De uitgangssituatie is de "houding".

Op het uitvoeringscommando : "MARS" wordt uitsluitend gedurende drie tellen "de groet" gebracht.

Op de vierde tel wordt de rechterarm langs de kortste weg teruggebracht zoals in de "houding".

Tegelijkertijd wordt de hand tot vuist gemaakt.

Aansluitend wordt (op de vijfde, zesde en zevende tel) "rechtsomkeert" aangemarcheerd (linkervoet: **niet** eerst bijsluiten) en is men "vrij in beweging".

- NB: De commandant brengt tegelijkertijd met de eenheid gedurende drie tellen "de groet" en is aansluitend "vrij in beweging".

HOOFDSTUK III – EXERCITIE IN GROEPS-/ DETACHEMENTS- VERBAND

1. Aantreden

a. Algemeen.

- (1) Onder een gelid wordt verstaan: een aantal Wapenbroeders die **naast** elkaar en in colonne **achter** elkaar staan.
- (2) Onder een rot wordt verstaan: een aantal Wapenbroeders die **achter** elkaar en in colonne **naast** elkaar staan.
- (3) Afhankelijk van de opdracht wordt aangetreden op één, twee, drie of vier gelederen.

b. Aantreden op één gelid (Figuur C-III-1-1).

Aanwijzing: “AANTREDEN OP ÉÉN GELID”.

De Wapenbroeders stellen zich op in de “houding” met een onderlinge tussenruimte van één armlengte.

Met uitzondering van de rechtervleugelman, draaien allen het hoofd en de ogen naar rechts en strekken tegelijkertijd de rechterarm horizontaal zijwaarts, waarbij de tot vuist gemaakte hand de bovenarm van de nevenman raakt en richt zich daarbij op de meest rechter persoon. (Figuur C-III-1-2). Wanneer bij het horizontaal zijwaarts strekken van de rechterarm de tussenruimte onvoldoende is, wordt de rechterarm met de tot vuist gemaakte hand achter de nevenman langs gestrekt: met de handrug naar boven gekeerd.

NB: 1. Het uitrichten tijdens “AANTREDEN” gebeurt in opeenvolging in de “houding”. Indien de richting en afstand juist zijn, wordt individueel in opeenvolging de “eerste rust” aangenomen zodra de Wapenbroeder links naast hem/ haar de rechterhand (en het hoofd) heeft teruggebracht zoals in de “houding”.

2. De eenheid is juist gericht wanneer de hakken in één lijn staan.

Figuur C-III-1-1

Figuur C-III-1-2

- c. Aantreden op meerdere gelederen (Figuur C-III-1-3).

Aanwijzing: ‘AANTREDEN OP TWEE (DRIE OF VIER) GELEDEREN’’. Deze verrichting wordt uitgevoerd zoals omschreven in punt 1b, met dien verstande, dat de rechtervleugelman van het tweede (derde en vierde) gelid zich richt op en afstand neemt tot zijn voorman door de rechterarm horizontaal voorwaarts te strekken en zich zodanig te verplaatsen tot hij/ zij met de

tot vuist gemaakte hand zijn/ haar voorman raakt: met de handrug naar boven gekeerd. (Figuur C-III-1-4).

Aansluitend brengen zij de rechterarm in opvolging van voor naar achter terug zoals in de “houding”.

De overige Wapenbroeders, opgesteld in het tweede (derde en vierde) gelid, richten zich, zodra zij naar rechts gericht zijn, op hun voorman.

Figuur C-III-1-3

Figuur C-III-1-4

- d. Aantreden met verkorte tussenruimte op één gelid.

Aanwijzing: “AANTREDEN MET VERKORTE TUSSENRUIMTE OP ÉÉN GELID”.

Deze verrichting wordt uitgevoerd zoals omschreven in punt 1b, met dien verstande, dat de verkorte tussenruimte wordt verkregen doordat de Wapenbroeders de tot vuist gemaakte rechterhand, met de handrug naar boven gekeerd, juist boven de heup plaatsen, waarbij de rechterelleboog de linkerarm van de nevenman moet raken en richten zich daarbij op de meest rechter persoon. (Figuur C-III-1-5).

Figuur C-III-1-5

- e. Aantreden met verkorte tussenruimte op meerdere gelederen.

Aanwijzing: “AANTREDEN MET VERKORTE TUSSENRUIMTE OP TWEE (DRIE of VIER) GELEDEREN”.

Deze verrichting wordt uitgevoerd zoals omschreven in punt 1c, met dien verstande, dat de verkorte tussenruimte wordt verkregen doordat de Wapenbroeders, opgesteld in het voorste gelid, de tot vuist gemaakte rechterhand, met de handrug naar voren gekeerd, juist boven de heup plaatsen, waarbij de rechterelleboog de linkerarm van de nevenman moet raken en richten zich daarbij op de meest rechter persoon.

2. Naar rechts richten wanneer is aangetreden op één gelid

- a. Commando: ”NAAR RECHTS = RICHTEN”.
De uitgangssituatie is de “houding” en de eenheid staat opgesteld op één gelid.
- (1) 1e beweging
Uitgezonderd de rechtervleugelman, draaien op het uitvoeringscommando: “RICHTEN” allen in één tel het hoofd en de ogen naar rechts en strekken tegelijkertijd de rechterarm horizontaal zijwaarts.
Wanneer bij het horizontaal zijwaarts strekken van de rechterarm de tussenruimte onvoldoende is, wordt de rechterarm met de tot

vuist gemaakte hand achter de nevenman langs gestrekt: met de handrug naar boven gekeerd.

(2) 2^e beweging

Uitgezonderd de rechtervleugelman, verplaatsen allen zich door snel te dribbelen tot zij met de tot vuist gemaakte hand de bovenarm van hun nevenman raken en richten zich daarbij op de meest rechter persoon.

De schouders worden in front gehouden.

Het naar rechts gedraaide hoofd wordt rechtstandig gehouden. (Figuur C-III-2-1).

Figuur C-III-2-1

Controle richtingen.

De commandant stelt zich drie passen rechts van de rechtervleugelman op en maakt front naar de rechtervleugelman om de richting te controleren en zo nodig te corrigeren.

De eenheid is juist gericht wanneer de hakken in één lijn staan.

b. Commando: "HOOFD = FRONT".

De commandant geeft het commando: "HOOFD = FRONT" wanneer de eenheid juist gericht is.

Op het uitvoeringscommando: "FRONT" wordt de rechterarm in één tel langs de kortste weg en niet hoorbaar tegen het lichaam gebracht zoals in de "houding".

Tegelijkertijd worden het hoofd en de ogen teruggedraaid zoals in de "houding".

- c. Commando: "MET VERKORTE TUSSENRUIMTE NAAR RECHTS = RICHTEN".

Deze verrichting wordt uitgevoerd zoals omschreven in punt 2a en b, met dien verstande, dat de tot vuist gemaakte rechterhand (met de handrug naar voren gekeerd) juist boven de heup wordt geplaatst, waarna allen, met uitzondering van de rechtervleugelman, zich verplaatsen door snel te dribbelen tot zij met de rechterelleboog de linkerarm van hun nevenman raken en richten zich daarbij op de meest rechter persoon. (Figuur C-III-2-2).

Figuur C-III-2-2

- d. Commando: "HOOFD = FRONT".
Zoals omschreven in punt b.

NB: Controle richtingen: zoals omschreven in punt 2a(2).

3. Naar rechts richten wanneer is aangetreden op meerdere gelederen

- a. Commando: "(MET VERKORTE TUSSENRUIMTE) NAAR RECHTS = RICHTEN".

Deze verrichting wordt uitgevoerd zoals omschreven in punt 2, met dien verstande, dat voor het tweede (derde en vierde) gelid het volgende geldt:

- (1) 1e beweging

De rechtervleugelman van het tweede (derde en vierde) gelid strekt de rechterarm in één tel horizontaal voorwaarts: met de handrug naar boven gekeerd (zij houden het hoofd en de ogen naar voren gericht).

De overige Wapenbroeders, opgesteld in het tweede (derde en vierde) gelid draaien het hoofd en de ogen naar rechts.

(2) 2e beweging

De rechtervleugelman van het tweede (derde en vierde) gelid richt zich op en neemt afstand tot zijn/ haar voorman door zich zodanig te verplaatsen tot hij/ zij met de tot vuist gemaakte hand van zijn/ haar horizontaal gestrekte rechterarm zijn/ haar gerichte voorman raakt.

Aansluitend brengen zij de rechterarm in opvolging van voor naar achter langs de kortste weg terug zoals in de "houding".

De overige Wapenbroeders, opgesteld in het tweede (derde en vierde) gelid, richten zich, zodra zij naar rechts gericht zijn, op hun voorman. Hierbij worden de ogen naar links gedraaid, terwijl het hoofd naar rechts gedraaid blijft. (Figuur C-III-3-1).

Figuur C-III-3-1

- b. Commando: "HOOFD = FRONT".
Zoals omschreven in punt 2b.

Controle richtingen

De commandant stelt zich drie passen rechts van ieder gelid op en maakt front naar ieder gelid om (zich met "zijwaartse passen" verplaatsend) de richting te controleren en zo nodig te corrigeren.

De eenheid is juist gericht wanneer de hakken van de afzonderlijke gelederen in één lijn staan.

4. Passen

We onderscheiden de volgende passen:

	Lengte:	Tempo:
a. looppas	80 cm	180 passen p/ min (*)
b. gewone pas	70 cm	112 passen p/ min
c. langzame pas	60 cm	70 passen p/ min
d. aanmarcheerpas	50 cm	alle tempi
e. verkorte pas voorwaarts	40 cm	56 passen p/ min
f. pas achterwaarts	40 cm	56 passen p/ min
g. pas zijwaarts	40 cm	56 passen p/ min

Noot: (*) = is uitsluitend ter informatie en wordt in dit Handboek niet verder uitgewerkt.

5. Marcheren in gewone pas

a. Algemeen

Vanuit de natuurlijke manier van lopen moet de militaire pas worden ontwikkeld, waarbij:

- het hoofd en de romp rechtop worden gehouden;
- de schouders niet worden gedraaid;
- de armen gestrekt naast (niet vóór) het lichaam, evenwijdig aan de marsrichting tot heuphoogte voorwaarts en tot onder een hoek van 30° met het lichaam achterwaarts worden doorgezwaaid.

Bereikt moet worden dat met passen van de juiste, gelijke lengte en in het tempo van de “gewone pas” wordt gemarcheerd.

b. De aanmarcheerpas

De “aanmarcheerpas” wordt gemaakt met de linkervoet welke niet hoorbaar met gestrekt been wordt neergezet over een lengte van 50 cm.

De voet blijft daarbij dicht bij de grond, terwijl het bovenlichaam naar voren wordt bewogen.

Tegelijkertijd wordt de rechterarm voorwaarts en de linkerarm achterwaarts doorgezwaaid, zoals in punt a. omschreven.

De handen zijn tot vuisten gemaakt, duim op de wijsvinger in het verlengde van de onderarm, handrug naar buiten gekeerd.

c. Commando: “VOORWAARTS = MARS”.

De uitgangssituatie is de “houding”.

Op het waarschuwingscommando: “VOORWAARTS” blijft de wapenbroeder onbeweeglijk stilstaan.

Op het uitvoeringscommando: “MARS” wordt met de linkervoet een “aanmarcheerpas” gemaakt en met de rechtervoet overgegaan in “gewone pas”. (Figuur C-III-5-1 en C-III-5-2).

Figuur C-III-5-1

Figuur C-III-5-2

- d. Commando: "AFDELING = HALT".
De uitgangssituatie is de "gewone pas".
Op het uitvoeringscommando: "HALT" wordt met de rechtersoet een "verkorte pas" gemaakt, waarna de linkersoet naast de rechtersoet wordt geplaatst zoals in de "houding".

6. **Rust tijdens marcheren in gewone pas**

- a. Commando: "RUST".
De uitgangssituatie is de "gewone pas".
Wanneer: "RUST" is gecommandeerd, blijft elke wapenbroeder in de pas en recht achter zijn voorman lopen.
De juiste tussenruimte moet worden gehandhaafd, zodat de lengte van de colonne niet toe- of afneemt.
Slechts na toestemming van de commandant is het toegestaan te spreken, te zingen, uit de pas te lopen, te drinken, te eten, te roken of het gelid te verlaten.
Geschreeuw en uitroepen zijn verboden.
- b. Commando: "AFDELING = GEEFT = ACHT".
De uitgangssituatie is "RUST" in "gewone pas".
(1) Op het commando: "AFDELING" zo nodig de pas herstellen.
(2) Op het uitvoeringscommando: "ACHT" wordt, nadat de rechtersoet op de grond is gekomen, te beginnen met de linkersoet, verder gemarkeerd in "gewone pas".

7. Veranderen van richting

a. Algemeen

Afhankelijk van de uit te voeren verandering van richting tijdens het marcheren in “langzame pas”, “gewone pas” of vanuit de “houding”, moet het daartoe geëigende commando worden gegeven.

Op het uitvoeringscommando:”MARS” voert de wapenbroeder aan het hoofd van de colonne met “verkorte passen” de opgedragen verandering van richting uit en marcheert daarna door in de oorspronkelijke pas (lengte).

De overige wapenbroeders voeren de verandering van richting uit zodra zij op het punt van richtingsverandering zijn aangekomen.

Indien op meerdere gelederen is aangetreden wordt deze verrichting op dezelfde wijze uitgevoerd, met dien verstande, dat:

- (1) de buitenste wapenbroeders de voorgeschreven paslengte en afstanden behouden;
- (2) de overige wapenbroeders van de volgende rotten, naar het draaipunt toe, de paslengte geleidelijk enigszins verkorten;
- (3) de binnenste wapenbroeders van de opvolgende rotten, de richtingsverandering met “verkorte passen” uitvoeren;
- (4) de zijwaartse richting van de opvolgende rotten, tijdens de richtingsverandering, op de wapenbroeder van het buitenste gelid is;
- (5) de overige wapenbroeders van de opvolgende rotten de richtingsverandering op dezelfde plaats als het eerste rot uitvoeren;
- (6) alle wapenbroeders de armen blijven doorzwaaien, in relatie tot de (naar het draaipunt toe geleidelijk) verkorte paslengte.

b. Commando:”HOOFD DER COLONNE RECHTS/ LINKS = MARS”.

Dit commando wordt gegeven wanneer de verandering van richting loodrecht op de oorspronkelijke richting is.

c. Commando:”HOOFD DER COLONNE RECHTS/ LINKS = VOORWAARTS = MARS”.

Dit commando wordt gegeven wanneer de verandering van richting tegelijkertijd met het aanmarcheren vanuit de “houding” of “markeert de pas” moet aanvangen.

d. Commando:”TWEEMAAL HOOFD DER COLONNE RECHTS/ LINKS = MARS”.

Dit commando wordt gegeven wanneer achtereenvolgens tweemaal loodrecht van richting moet worden veranderd.

e. Commando:”TWEEMAAL HOOFD DER COLONNE RECHTS/ LINKS = VOORWAARTS = MARS”.

Dit commando wordt gegeven wanneer het tweemaal loodrecht van richting veranderen tegelijkertijd met het aanmarcheren vanuit de “houding” of “markeert de pas” moet aanvangen.

8. Markeren van de pas

a. Commando:”MARKEERT DE PAS = MARS”.

De uitgangssituatie kan zijn de “houding”, “gewone pas” of “langzame pas”. Tijdens het marcheren wordt op het uitvoeringscommando:”MARS” met de rechtervoet een “verkorte pas” gemaakt. Daarna worden, te beginnen met de linkervoet, zonder voorwaarts te gaan, in het tempo van de “gewone/ langzame pas” de voeten opgetild, waarbij de tenen naar de grond zijn gericht. De gestrekte armen dienen stil tegen het lichaam gehouden te worden zoals in de “houding”. Indien nodig kunnen richting en afstand worden gecorrigeerd.

- b. Vanuit de “houding” wordt op het uitvoeringscommando:”MARS” begonnen met de linkervoet. Aansluitend aan het markeren kunnen richtingsveranderingen in de mars worden uitgevoerd, halt worden gehouden en kan overgegaan worden in “gewone/ langzame pas” na de daartoe strekkende commando’s.
- c. Commando:”VOORWAARTS = MARS”. De uitgangssituatie is “markeert de pas”. Op het uitvoeringscommando:”MARS” wordt, nadat de rechtervoet op de grond is gekomen, met de linkervoet een “aanmarcheerpas” gemaakt en aansluitend met de rechtervoet overgegaan in “gewone/ langzame pas”.
- d. Commando:”AFDELING = HALT”. De uitgangssituatie is “markeert de pas”. Op het uitvoeringscommando:”HALT” wordt, nadat de rechtervoet op de grond is gekomen, de linkervoet naast de rechtervoet geplaatst zoals in de “houding”.

9. Wending tijdens het marcheren in gewone pas

Commando:”RECHTSOMKEERT = MARS”.

De uitgangssituatie is de “gewone pas”.

- a. 1^e beweging
Op het uitvoeringscommando:”MARS” wordt met de rechtervoet een “verkorte pas” gemaakt.
- b. 2^e beweging
De linkervoet wordt loodrecht met de voetholte 10 cm voor de punt van de rechtervoet geplaatst. (Figuur C-III-9-1).
- c. 3^e beweging
De rechtervoet wordt met de hak 10 cm voor de linkerhak in de nieuwe richting geplaatst. (Figuur C-III-9-2).

NB: Tijdens beweging 1 t/m 3 dienen de gestrekte armen stil tegen het lichaam te worden gehouden zoals in de “houding”.

Figuur C-III-9-1

Figuur C-III-9-2

- d. 4° beweging
Met de linkervoet wordt een “aanmarcheerpas” gemaakt en aansluitend met de rechervoet overgegaan in “gewone pas”.
Tegelijkertijd worden de armen doorgezwaaid.

10. Uit- en intreden

- a. Commando:”WAPENBROEDER en NAAM = UITTREDEN”.
Op het waarschuwingcommando:”WAPENBROEDER en NAAM” meldt de wapenbroeder zich (vanuit de “houding”) present (zie Hoofdstuk II, punt 2).
Op het uitvoeringscommando:”UITTREDEN” marcheert de wapenbroeder, wanneer de eenheid in linie op één gelid staat opgesteld, langs de kortste weg naar degene die het commando heeft gegeven en meldt zich (zie Hoofdstuk II, punt 6).
- b. Commando:’INTREDEN”.
Op het uitvoeringscommando:’INTREDEN” brengt de wapenbroeder “de groet” gedurende drie tellen. Aansluitend wordt “rechtsomkeert” aangemarcheerd (linkervoet: **niet** eerst bijsluiten) om zich langs de kortste weg weer in de uitgangssituatie op te stellen.

11. Openen en sluiten

- a. Commando:”OPENEN = MARS”.
De uitgangssituatie is de “houding”.
- (1) Op het uitvoeringscommando:”MARS” maakt, wanneer de eenheid op twee gelederen is aangetreden, het voorste gelid “twee verkorte passen voorwaarts”.
 - (2) Op het uitvoeringscommando:”MARS” maakt, wanneer de eenheid op drie gelederen is aangetreden:
 - het voorste gelid “twee verkorte passen voorwaarts”;

- het tweede gelid geen beweging;
 - het derde gelid “twee passen achterwaarts”.
- (3) Op het uitvoeringscommando:”MARS” maakt, wanneer de eenheid op vier gelederen is aangetreden:
- het voorste gelid “drie verkorte passen voorwaarts”;
 - het tweede gelid “één verkorte pas voorwaarts”;
 - het derde gelid “één pas achterwaarts”;
 - het vierde gelid “drie passen achterwaarts”.

Aansluitend wordt (zonder commando) naar rechts gericht.

De rechtervleugelman van het tweede, derde en achterste gelid verandert daarbij niet van plaats en de rechterarm wordt niet gestrekt.

Controle richtingen

De commandant stelt zich drie passen rechts van ieder gelid op en maakt front naar ieder gelid om (zich met “zijwaartse passen” verplaatsend) de richting te controleren en zo nodig te corrigeren.

De eenheid is juist gericht wanneer de hakken van de afzonderlijke gelederen in één lijn staan.

- b. Commando:”HOOFD = FRONT”.

Zoals omschreven in punt 2b.

- c. Commando:”SLUITEN = MARS”.

De uitgangssituatie is de “houding” (geopend).

- (1) Op het uitvoeringscommando:”MARS” maakt, wanneer de eenheid op twee gelederen is aangetreden, het voorste gelid “twee passen achterwaarts”.
- (2) Op het uitvoeringscommando:”MARS” maakt, wanneer de eenheid op drie gelederen is aangetreden:
- voorste gelid “twee passen achterwaarts”;
 - het tweede gelid geen beweging;
 - het derde gelid “twee verkorte passen voorwaarts”.
- (3) Op het uitvoeringscommando:”MARS” maakt, wanneer de eenheid op vier gelederen is aangetreden:
- het voorste gelid “drie passen achterwaarts”;
 - het tweede gelid “één pas achterwaarts”;
 - het derde gelid “één verkorte pas voorwaarts”;
 - het vierde gelid “drie verkorte passen voorwaarts”.

Aansluitend wordt (zonder commando) naar rechts gericht.

NB: 1. Controle richtingen zoals omschreven bij punt a.

2. Tijdens de “(verkorte) passen vóór- en achterwaarts” dienen de gestrekte armen stil tegen het lichaam te worden gehouden zoals in de “houding”.

- d. Commando: ”HOOFD = FRONT”.

Zoals omschreven in punt 2b.

12. Hoofd rechts tijdens defilé

- a. Commando: "HOOFD = RECHTS".
De uitgangssituatie is de "gewone pas".
Op het uitvoeringscommando: "RECHTS" worden, na één "gewone pas" rechts, op de linkervoet in één tel het hoofd en de ogen zover mogelijk naar rechts gedraaid, doch niet voorbij de schouderlijn.
De rechtervleugelman voert de beweging met het hoofd niet uit en is belast met het behouden van de richting.
De wapenbroeders kijken de persoon voor wie het eerbewijs wordt gebracht aan zodra deze in hun gezichtsveld is gekomen en blijven daarna verder marcheren met het hoofd en de ogen naar rechts gedraaid.
- b. Commando: "HOOFD = FRONT".
De uitgangssituatie is "HOOFD = RECHTS" tijdens het defilé.
Op het uitvoeringscommando "FRONT" worden, na één "gewone pas" rechts, op de linkervoet, tegelijkertijd het hoofd en de ogen in één tel teruggedraaid zoals in "gewone pas".

- NB:
1. Indien de eenheden door plaatselijke omstandigheden, vanaf het podium gezien, van rechts komen aanmarcheren, worden de commando's voor het muziekkorps en voor de overigen bij het passeren van de richtvlaggen aangepast.
 2. Aanvang, duur en einde van : "HOOFD = RECHTS" zijn afhankelijk van de situatie en richtlijnen ter plaatse.
 3. De respectievelijke commandanten brengen het voorgeschreven eerbewijs.

13. Hoofd rechts tijdens inspecties

- a. Commando: "HOOFD = RECHTS" zodra de autoriteit tot op acht passen is genaderd.
De uitgangssituatie is de "houding" en de eenheid staat opgesteld op één gelid.
- b. Op het uitvoeringscommando: "RECHTS" draaien allen het hoofd en de ogen in één tel zover mogelijk naar rechts, doch niet voorbij de schouderlijn.
(Figuur C-III-13-1).

Figuur C-III-13-1

- c. Zodra de autoriteit in hun gezichtsveld is gekomen volgen de wapenbroeders de autoriteit door het hoofd te draaien totdat de uitgangssituatie is bereikt.
- d. Daarna wordt het hoofd stilgehouden en kijken de wapenbroeders recht voor zich uit zoals in de “houding”.

- NB:
- 1. Indien de eenheid staat aangetreden op twee (drie of vier) gelederen, worden de verrichtingen uitgevoerd zoals omschreven voor het eerste/ voorste gelid.
 - 2. Indien de autoriteit van links komt aanmarcheren, dient voor “rechts”, “links” gelezen te worden.
 - 3. De respectievelijke commandanten brengen het voorgeschreven eerbewijs.

14. Pas veranderen

Commando: “VERANDERT DE PAS = MARS” (drie tellen, vier bewegingen).
De uitgangssituatie is de “gewone pas”.

- a. 1e beweging
Op het uitvoeringscommando: “MARS” wordt met de rechtervoet één “verkorte pas” gemaakt.
- b. 2e en 3e beweging (in één tel uit te voeren)
 - (1) Met de linkervoet wordt één “verkorte pas” gemaakt.
 - (2) De rechtervoet wordt naast de linkervoet geplaatst zoals in de “houding” (halve tel ná (1)).
 - (3) Tijdens de 2e en 3e beweging worden de armen stilgehouden in de posities: rechterhand op heuphoogte vóór-, en linkerhand onder een hoek van 30 graden achterwaarts.

- c. 4^e beweging
Met de linkervoet wordt een “aanmarcheerpas” gemaakt (halve tel ná (2)) en overgegaan in “gewone pas” (armen doorzwaaien).

NB: Toepassing (functioneel) alleen in “gewone (langzame) pas”.

1. Individueel wordt de aanwijzing:”verandert de pas” gegeven, voorafgegaan door de naam van betrokkene(n).
2. Bij optredens van meerdere eenheden: Indien een eenheid “uit de pas” marcheert” wordt het commando:”VERANDERT DE PAS = MARS” gegeven, voorafgegaan door de naam van de bedoelde eenheid.

HOOFDSTUK IV – EXERCITIE VAN DE VAANDELWACHT VAN DE BOND

1. Algemeen

- a. Voorzover in dit hoofdstuk niet anders wordt bepaald, worden de verrichtingen uitgevoerd zoals omschreven in de voorgaande hoofdstukken van dit deel.
- b. Samenstelling vaandelwacht: Zie Deel B, Hoofdstuk IV.
- c. Optreden van meerdere vaandelwachten: Zie Deel B, Hoofdstuk IV.
Bij het optreden van de Bondsvaandelwacht tezamen met één of meerdere banierwachten van de Bond wordt gesproken van een “vaandelgroep”. Indien een Nationale vlaggenwacht en/ of een Eurovlaggenwacht zijn ingedeeld, is de volgorde bij optreden: Nationale vlaggenwacht – Eurovlaggenwacht – Bondsvaandelwacht – banierwachten van de afdelingen en identiteitsgroepen. De banierwachten van de afdelingen en identiteitsgroepen worden in alfabetische volgorde opgesteld.
- d. Voor ceremonieën en erbewijzen: Zie Deel B (Ceremonieel).
- e. De vaandelwacht verplaatst zich nooit in de “looppas”.
- f. De vaandelwacht staat in principe nooit in de “tweede rust”. Bij (langdurig) optreden kan de commandant vaandelwacht de “tweede rust” commanderen.
- g. De volgende commando’s worden nimmer door de commandant vaandelwacht gegeven dan wel opgedragen aan de vaandelwacht:
 - (1) “LINKS/ RECHTS = OM”.
 - (2) “RECHTSOM = KEERT”.
 - (3) “RECHTSOMKEERT = MARS”.
- h. Doorgaans wordt door de vaandelwacht het tempo van 80 passen per minuut aangehouden. Bij het marcheren van de vaandelwacht in detachementsverband wordt door de vaandelwacht het tempo van het detachement aangehouden, inbegrepen de commando’s:
 - (1) “HOOFD DER COLONNE LINKS = MARS”.
 - (2) “HOOFD DER COLONNE RECHTS = MARS”.
- i. Bij het in de “houding” komen wordt de linkervoet opgetild tot op denkbeeldige schachthoogte van een laars en krachtig naast de rechervoet geplaatst. Bij het “op de plaats rust” komen wordt de linkervoet eveneens opgetild tot op denkbeeldige schachthoogte van een laars en vervolgens krachtig op de grond geplaatst.

2. Aantreden, in- en uittreden van de vaandeldrager

- a. De vaandelwacht wordt onder leiding van de commandant vaandelwacht opgesteld met een onderlinge tussenruimte van een armlengte, in linie op twee gelederen.
Voor de plaats van de leden van de vaandelwacht: Zie Deel B, Hoofdstuk IV.
- b. Indien de vaandelwacht wordt opgesteld zonder de vaandeldrager, treedt laatstgenoemde in op bevel van de commandant vaandelwacht. Alvorens de vaandeldrager intreedt, commandeert de commandant: “VAANDELWACHT = GEEFT = ACHT”. Vervolgens commandeert hij: “VAANDELDRAGER = INTREDEN”.

- c. Alvorens de vaandelwacht te ontbinden, commandeert de commandant vaandelwacht: “VAANDELWACHT = GEEFT = ACHT”, en vervolgens: “VAANDELDRAGER = UITTREDEN”. Hierop treedt de vaandeldrager uit de vaandelwacht en begeeft zich naar een vooraf afgesproken plaats.
- d. Aansluitend aan het in- en uittreden van de vaandeldrager volgt het commando: “VAANDELWACHT = OP DE PLAATS = RUST”, tenzij na het intreden van de vaandeldrager handelingen met het vaandel moeten worden uitgevoerd of de vaandelwacht zich dient te verplaatsen.

3 **Tenue van de vaandelwacht**

De vaandelwacht treedt op in bondstenuie met modeldecoraties. De vaandeldrager draag witte lederen handschoenen met kappen. De overige leden van de vaandelwacht dragen witte stoffen handschoenen.

4. **Commando's**

- a. Alle commando's aan de vaandelwacht worden gegeven door de commandant vaandelwacht en voorafgegaan door het waarschuwingscommando: ‘VAANDELWACHT’.
- b. Indien meerdere vaandelwachten dezelfde verrichtingen tegelijkertijd moeten uitvoeren, worden de commando's gegeven door een afzonderlijk benoemde commandant vaandelgroep.
- c. De commando's aan een vaandelgroep worden voorafgegaan door het waarschuwingscommando: “VAANDELGROEP”.
- d. Wanneer de vaandelwacht deel uitmaakt van een defilé, worden de commando's, die gegeven worden door de paradedcommandant, opgevolgd vanaf het commando: “VOORWAARTS = MARS” tot en met het commando: “AFDELING = HALT”. Zie ook punt 1g en h.

5. **Verrichtingen met het vaandel**

- a. Commando: ‘VAANDELWACHT = GEEFT = ACHT’.
 - (1) De uitgangssituatie is de “eerste rust”, met dien verstande, dat de vaandeldrager de vaandelstok, die hij met de rechterhand onder het vaandeldoek vasthoudt, laat steunen op de grond tegen de voorzijde van de rechtervoet (Figuur C-IV-5-1). De rechterelleboog wordt hierbij tegen het lichaam gedrukt, waarbij de onderarm horizontaal is. De vaandelstok wijst iets naar voren (Figuur C-IV-5-2 en C-IV-5-2 a).

Figuur C-IV-5-1

Figuur C-IV-5-2

Figuur C-IV-5-2 a

- (2) Op het waarschuwingscommando: "VAANDELWACHT = GEEFT" blijft de vaandeldrager onbeweeglijk staan.
- (3) Op het uitvoeringscommando: "ACHT" wordt door de vaandeldrager in één tel de "houding" aangenomen. Aansluitend tilt hij het vaandel op zodat het vaandel loodrecht midden voor het lichaam

komt en vervolgens geleidt hij met de linkerhand het ondereinde van de vaandelstok in de schoen van de bandelier (Figuur C-IV-5-3). Aansluitend brengt de vaandeldrager de rechterhand langs de vaandelstok ter hoogte van de kin, met de handrug naar voren gekeerd en de elleboog onder een hoek van 45° naar de grond gericht, waarbij de vaandelstok in nagenoeg loodrechte stand wordt gehouden. (Figuur C-IV-5-4). De linkerarm komt met een snelle beweging als in de “houding” .

Figuur C-IV-5-3

Figuur C-IV-5-4

- b. Commando: “VAANDELWACHT = OP DE PLAATS = RUST”.
De uitgangssituatie is de “houding”.
Op het uitvoeringscommando: “RUST” wordt in één tel de “eerste rust” aangenomen zoals omschreven in punt 5a(1). Aansluitend wordt het vaandel rechtstandig opgetild, juist voldoende om de vaandelstok vrij te maken van de schoen, waarbij de linkerhand de vaandelstok uit de schoen geleidt. Daarna wordt de vaandelstok met de linkerhand boven de rechterhand omvat, rechtstandig iets naar rechts gebracht en vervolgens op de grond geplaatst met de onderkant tegen de voorzijde van de rechervoet. Zonodig wordt de rechterhand langs de vaandelstok omhoog bewogen totdat de rechter onderarm horizontaal is. De linkerhand wordt vervolgens losgelaten en de linkerarm met een snelle beweging teruggebracht, ongedwongen omlaag hangend, de hand gebald, de gestrekte duim op de naad van de broek (Figuur C-IV-5-2 a).
- c. Commando: “RUST”.
De uitgangssituatie is de “eerste rust”.
Op het uitvoeringscommando: “RUST” wordt in één tel de “tweede rust” aangenomen. In de “tweede rust” wordt door de vaandeldrager het maken van bewegingen tot een minimum beperkt. Ook de overige Wapenbroeders van de vaandelwacht beperken in de “tweede rust” hun bewegingen tot een minimum.

6. Richten van de vaandelwacht

- a. Indien de vaandeldrager **met vaandel** is ingetreden.
- (1) Commando: “VAANDELWACHT = OP HET VAANDEL = RICHTEN”.
De uitgangssituatie is de “houding”.
Op het uitvoeringscommando: “RICHTEN” richten de linker- en rechtervleugelman zich op de vaandeldrager met een tussenruimte van één armlengte, waarbij de beweging met de rechterarm achterwege wordt gelaten.
De middelste Wapenbroeder uit het tweede gelid richt zich op de vaandeldrager. De linker- en rechter Wapenbroeder uit het tweede gelid richten zich op hun respectievelijke voorman en op de middelste Wapenbroeder uit hun gelid.
- (2) Commando: “VAANDELWACHT = HOOFD = FRONT”.
De commandant vaandelwacht geeft het commando: “VAANDELWACHT = HOOFD = FRONT” wanneer de vaandelwacht juist gericht is.
Op het uitvoeringscommando: “FRONT” worden in één tel het hoofd en de ogen teruggedraaid zoals in de “houding”.
- b. Indien de vaandeldrager **zonder vaandel** is ingetreden.
Commando: “VAANDELWACHT = NAAR HET MIDDEN = RICHTEN”.
De uitgangssituatie is de “houding”.
De verrichtingen worden uitgevoerd zoals omschreven in punt a(1) en (2).

NB: Deze situatie is bijvoorbeeld van toepassing tijdens de uitreiking van een nieuw vaandel.

7. Veranderen van richting

- a. Commando: “VAANDELWACHT = RECHTS/ LINKS ZWENKEN = MARS”.

De uitgangssituatie is de “mars”.

- (1) Op het uitvoeringscommando: “MARS” markeert de vaandelwacht de pas en voert de vaandeldrager de opgedragen richtingsverandering uit, waarbij de vaandelwacht gericht blijft op de vaandeldrager.
- (2) Zodra de gewenste richtingsverandering is bereikt, wordt een vervolgcommando gegeven, bijvoorbeeld: “VAANDELWACHT = VOORWAARTS = MARS” of “VAANDELWACHT = HALT”.

- b. Commando: “VAANDELWACHT = RECHTS/ LINKS ZWENKEN = VOORWAARTS = MARS”.

De uitgangssituatie is de “houding”.

- (1) Op het uitvoeringscommando: “MARS” maakt de vaandelwacht een “aanmarcheerpas”, aansluitend wordt de pas gemarkeerd en de opgedragen richtingsverandering uitgevoerd, waarbij de vaandelwacht gericht blijft op de vaandeldrager.
- (2) Zie punt a(2).

- c. Uitvoering van het zwenken.

- (1) Tijdens het zwenken houdt de vaandeldrager de linkerarm gestrekt langs het lichaam; de overige Wapenbroeders van de vaandelwacht houden beide armen gestrekt langs het lichaam.
- (2) Tijdens het zwenken markeert de vaandelwacht de pas. Tijdens het markeren van de pas voert de vaandeldrager de opgedragen richtingsverandering uit. Hij vormt tijdens het zwenken de as waaromheen de overige Wapenbroeders van het eerste gelid in de opgedragen richting draaien (Voorbeeld: bij het RECHTS ZWENKEN verplaatsen de commandant en de rechtervleugelman van het eerste gelid zich de pas markerend achterwaarts, terwijl de linkervleugelman van het eerste gelid de pas markerend zich voorwaarts verplaatst totdat de gewenste richtingsverandering is bereikt. De Wapenbroeders van het tweede gelid blijven tijdens het zwenken gericht op hun respectievelijke voorman en maken daartoe, de pas markerend, zijwaartse, achterwaartse en voorwaartse passen, ten einde op de vaandeldrager gericht te blijven.
- (3) Indien na het bereiken van de gewenste richting de mars moet worden voortgezet, wordt het commando: “VAANDELWACHT = VOORWAARTS = MARS” gegeven. Na het uitvoeringscommando: “MARS” wordt een “aanmarcheerpas” gemaakt en worden de armen weer doorgezwaaid.

NB: Wanneer de vaandelwacht deel uitmaakt van een defilé, wordt de verrichting: “HOOFD DER COLONNE RECHTS/ LINKS =

(VOORWAARTS) = MARS” uitgevoerd zoals omschreven in Hoofdstuk III, punt 7.

8 De groet met het vaandel

a. Commando: “VAANDELDRAGER = VAANDEL NEIGEN”.

De uitgangssituatie is de “eregroet”.

- (1) Op het uitvoeringscommando: “VAANDEL NEIGEN” omvat de vaandeldrager de vaandelstok met de linkerhand in ondergreep boven de rechterhand; de linkerarm is nagenoeg gestrekt.
- (2) Aansluitend wordt de rechterhand langs de vaandelstok omlaag gebracht tot vlak boven de schoen van de bandelier.
- (3) Vervolgens wordt de vaandelstok uit de schoen van de bandelier gelicht, langzaam met het bovineinde van de vaandelstok naar voren gericht en in horizontale stand gebracht door het ondereinde van de vaandelstok langs de rechterzijde van het lichaam achterwaarts te bewegen zodanig, dat de linker onderarm voor tegen het lichaam is aangesloten.
- (4) De rechterarm is hierbij gestrekt achterwaarts gericht. (Indien deze houding langdurig vereist wordt: naar verkiezing de vuist op de heup plaatsen).
- (5) Het vaandeldoek en eventueel aangebrachte cravattes mogen de grond niet raken.
- (6) Tijdens het brengen van de “groet met het vaandel” kijkt de vaandeldrager niet naar het langzaam vóórover hellende vaandel, maar blijft recht voor zich uitkijken (Figuur C-IV-8-1).

Figuur C-IV-8-1

- b. Commando: “VAANDELDRAGER = VAANDEL HOOG”.
De uitgangssituatie is “VAANDEL NEIGEN”.
Op het uitvoeringscommando: “VAANDEL HOOG” worden de bewegingen, vermeld in punt 8a, in omgekeerde volgorde uitgevoerd.
- c. Commando: “VAANDELWACHT = IN DE HOUDING = STAAT”
De uitgangssituatie is “de eregroet”.
Op het uitvoeringscommando: “STAAT” brengen de overige Wapenbroeders van de vaandelwacht de rechterarm omlaag en is de vaandelwacht teruggekeerd in de situatie als in “de houding”.
- d. Zowel het “neigen van het vaandel” als het “omhoog brengen” van het vaandel dient te geschieden in vijf seconden.

9. Hoofd rechts tijdens defilé

- a. De uitgangssituatie is de “gewone pas”.
Alleen de commandant vaandelwacht maakt: “HOOFD = RECHTS” wanneer hij op acht passen afstand is gekomen van de inspecteur en brengt tegelijkertijd de “eregroet”.
Wanneer de inspecteur een lid is van het Koninklijk Huis, commandeert de commandant: “VAANDELDRAGER = VAANDEL NEIGEN” alvorens zelf: “HOOFD = RECHTS” te maken.
- b. Wanneer de commandant vaandelwacht de inspecteur twee passen gepasseerd is, maakt hij: “HOOFD = FRONT”. Indien het vaandel geneigd is, commandeert hij vervolgens: “VAANDELDRAGER = VAANDEL HOOG”.

NB: Aanvang, duur en einde: “HOOFD = RECHTS” zijn afhankelijk van de situatie en richtlijnen ter plaatse. Bij grote defilés worden aanvang en einde: “HOOFD = RECHTS” door richtvlagdragers aangegeven.

10. Hoofd rechts tijdens inspecties

- a. Commando: “VAANDELWACHT = HOOFD = RECHTS”.
De uitgangssituatie is afhankelijk van het aan de inspecterende autoriteit gerelateerde eerbewijs.
Bij inspectie door een lid van het Koninklijk Huis wordt het commando: “VAANDELDRAGER = VAANDEL NEIGEN” gegeven, alvorens “VAANDELWACHT = HOOFD = RECHTS” te commanderen.
- b. Op het uitvoeringscommando: “RECHTS” draaien **allen** het hoofd in één tel zover mogelijk naar rechts, doch niet voorbij de schouderlijn (Figuur C-IV-10-1)

Figuur C-IV-10-1

- c. Zodra de autoriteit in hun gezichtsveld is gekomen, volgen de Wapenbroeders de autoriteit door het hoofd te draaien totdat de uitgangssituatie is bereikt.
 - d. Daarna wordt het hoofd stilgehouden en kijken de Wapenbroeders recht voor zich uit zoals in de “houding”.
- NB:
- 1. Indien de autoriteit van links komt aanmarcheren, dient voor “rechts”, “links” gelezen te worden.
 - 2. Door de commandant vaandelwacht wordt de groet niet beantwoord.

HOOFDSTUK V – EXERCITIE VAN DE BANIERWACHTEN VAN DE BOND

1. Algemeen

- a. Hetgeen voor het vaandel en de vaandelwacht is beschreven in Hoofdstuk IV punt 1. is eveneens van toepassing op de banier en de banierwacht van een afdeling en identiteitsgroep, met dien verstande dat de woorden “vaandel” en “vaandelwacht” vervangen dienen te worden door respectievelijk “banier” en “banierwacht”.
- b. Een banierwacht bestaat te allen tijde uit 3 personen in één gelid, te weten:
 - (1) De banierdrager in het midden;
 - (2) De commandant rechts van de banierdrager;
 - (3) De derde man links van de banierdrager.

2. Aantreden, in- en uittreden van de banierdrager

- a. Conform het gestelde in Hoofdstuk IV, punt 2, waarbij in acht genomen dient te worden dat een banierwacht slechts uit 3 personen bestaat, die op één gelid optreden.
- b. Lees “banierwacht” en “banierdrager” voor “vaandelwacht” en “vaandeldrager”.

3. Tenue van de banierwacht

De banierwacht treedt op in bondstenue met modeldecoraties en witte stoffen handschoenen.

4. Commando's

- a. Conform het gestelde in Hoofdstuk IV, punt 4.
- b. Lees “banierwacht” en “baniergroep” voor “vaandelwacht” en “vaandelgroep”.

5. Verrichtingen met de banier

- a. Conform het gestelde in Hoofdstuk IV, punt 5.
- b. Lees “banierwacht, “banierdrager”, “banier” en “banierstok” voor “vaandelwacht, “vaandeldrager”, “vaandel” en “vaandelstok”.

6. Richten van de banierwacht

- a. Conform het gestelde in Hoofdstuk IV, punt 6, met dien verstande dat bij een banierwacht geen sprake is van een tweede gelid.

- b. Lees “banierwacht”, “banierdrager” en “banier” voor “vaandelwacht”, “vaandeldrager” en “vaandel”.

7. **Veranderen van richting**

- a. Conform het gestelde in Hoofdstuk IV, punt 7, met dien verstande dat het in punt 7c(2) gestelde met betrekking tot het tweede gelid van de vaandelwacht bij een banierwacht niet van toepassing is.
- b. Lees “banierwacht” en “banierdrager” voor “vaandelwacht” en “vaandeldrager”.

8. **De groet met de banier**

- a. Conform het gestelde in Hoofdstuk IV, punt 8.
- b. Lees “banierdrager”, “banier” en “banierstok” voor “vaandeldrager”, “vaandel” en “vaandelstok”.

9. **Hoofd rechts tijdens defilé**

- a. Conform het gestelde in Hoofdstuk IV, punt 9.
- b. Lees “banierwacht” en “banier” voor “vaandelwacht” en “vaandel”.

10. **Hoofd rechts tijdens inspecties**

- a. Conform het gestelde in Hoofdstuk IV, punt 10.
- b. Lees “banierwacht” en “banierdrager” voor “vaandelwacht” en “vaandeldrager”.